

Programmabegroting
2017–2020

**Beleidsbegroting
2017 – 2020
Gemeente Tytsjerksteradiel**

1.1 Inhoudsopgave

Beleidsbegroting	1
1.1 Inhoudsopgave.....	5
1.2 Ynliding.....	7
Visie en algemene ontwikkelingen	9
2.1 Algemene toelichting	10
2.2 Ontwikkelingen na vaststelling perspectiefnota.....	10
2.3 Demografische ontwikkelingen	14
2.4 Voortgang realisatie ombuigingsoperatie.....	16
2.5 Toelichting niet-beleidsrelevante ontwikkelingen.....	16
2.6 Programma overstijgende onderwerpen.....	17
2.7 Besluitvorming	19
Programmaplan	21
3.1 Algemeen bestuur.....	22
3.2 Openbare orde en veiligheid	25
3.3 Infrastructuur	28
3.4 Economische zaken.....	30
3.5 Onderwijs.....	32
3.6 Welzijn.....	34
3.7 Sport.....	37
3.8 Werk en bijstand	39
3.9 Milieu	43
3.10 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting	46
3.11 Algemene dekkingsmiddelen en overhead.....	48
Paragrafen.....	53
4.1 Lokale heffingen.....	54
4.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing	59
4.3 Onderhoud kapitaalgoederen.....	69
4.4 Financiering.....	73
4.5 Bedrijfsvoering	76
4.6 Verbonden partijen.....	78
4.7 Grondbeleid	86
Financiële begroting (meerjarenbegroting).....	89
5.1 Baten en lasten en saldo per programma incl. toelichting.....	90
5.2 Algemene dekkingsmiddelen en overhead.....	94
5.3 Saldo van baten en lasten en resultaat.....	95
5.4 Mutaties in reserves	97

5.5 Geprognosticeerde beginbalans	99
5.6 Overzicht taakvelden per programma	101
5.7 EMU-saldo.....	104
5.8 Overzicht baten en lasten per taakveld	106
Bijlagen.....	109
6.1 Politieke termijnagenda en collegeprogramma	110
6.2 Eenmalige kosten en opbrengsten	118
6.3 Toelichting wijzigingen BBV	119
6.4 Beleidsindicatoren BBV	126
6.5 Lastenplaatje burger 2012-2017	129

1.2 Ynlieding

Begrutting 2017 en mearjierrêrûzing 2018–2020

Hjirby biede wy jim de begrutting 2017 en de mearjierrêrûzing 2018–2020 oan. Yn de programmabegrutting wurdt yn elts programma op haadlinen it belied en de finansjele middels dy't dêrby hearre foar de kommende jierren presintearre.

De begrutting 2017 en de mearjierrêrûzing 2018–2020 is struktureel en reëel slutend. Ek de kommende jierren witte wy dat wy steane foar in tal útdagings dy't it nedige omtinken freegje. Yn de transformaasje fan it sosjaal domein hawwe wy al it nedige ûndernaam, mar it wurk is noch net ôf. Der wurdt ynset op een kwalitatyf noch bettere soarch, stipe fan minsken dy't it nedich hawwe en stimulearjen fan it selsoplossend fermogen fan de mienskip (kanteling). De wurkleasheid bliuwt gâns in omtinkpunt. It ynfieren fan de nije Omgevingswet freget yn 2017 in protte omtinken.

Ryksbegrutting en réaksje fan de VNG

Yn in earste reaksje op de rykbegrutting jout de VNG oan dat gemeenten der bliid mei binne dat it kabinet ekstra jild beskikber stelt foar feiligens, soarch en earmoedebestriding. Yn de ôfrûne jierren is der fiks besunige op dy gebieten. Gemeenten ûnderfine yn de praktyk dat ekstra omtinken no nedich is. Feiligens, goede soarch en maatregels om earmoede tsjin te gean binne tema's dy't echt belangryk binne yn it deistich libben fan ús ynwenners.

De VNG rekkenet derop dat it Ryk, by it fierder ynfolgen fan it belied, de kennis dy't gemeenten hawwe fan de lokale praktyk brûkt. Mei de kreative maatregels kinne wy minsken kânsen biede om wer folslein mei te dwaan yn de mienskip.

Boppedat wolle gemeenten yn 'e mande mei it Ryk in goede ynvestearringsagenda foar it leefgebiet meitsje. Klimaatadapsje en de enerzjytransysje meitsje ynvestearrings yn de fysike rûmte nedich. Mei ynvestearrings yn de regionale ekonomy kinne mear banen kreëard wurde.

De gemeenten ferwachtsje fan it Ryk in iepen hâlding en in earlik budzjet. Dat lêste betsjut ûnder oaren dat de VNG fêsthâldt oan syn beswier tsjin de opskalingskoarting fan hast 1 miljard euro.

Wy wolle ús bliuwend rjochtsje op it leverjen fan in duorsume bydrage oan it foarsjenningeivo yn de gemeente. Dêrnjonken wolle wy perspektyf jaan oan de minsken dy't dat nedich hawwe.

Riedsbehandeling

De begrutting wurdt behannele yn de riedsgearkomste fan 3 novimber 2016. Yn it ramt fan jim tarieding op de programmabegrutting 2017 freegje wy jim om jim (technyske) fragen safolle mooglik foarôfgeand oan de riedsbehandeling te stellen. Us fersyk is dy fragen uterlik 28 oktober o.s. yn te tsjinjen by de hear A.J. van der Ploeg. Dat kin likegoed fia e-mail (ajvanderploeg@t-diel.nl), as telefoanysk (0511-460 571).

De fragen wurde registrearre en útset yn de organisaasje. De antwurden sille ynearsten allinne ornearre wêze foar de fraachsteller. Dy kin dêrnei oanjaan oft hy/sy de antwurden ek tastjoerd

ha wol oan de oare riedsleden. Foar safier't it nei oanlieding fan de fragen giet om politike relevânsje, sille wy dat meinimme by de behandeling yn de ried.

Burgum, 11 oktober 2016

It kolleezje fan boargemaster en wethâlders fan Tytsjerksteradiel

Visie en algemene ontwikkelingen

2.1 Algemene toelichting

In dit hoofdstuk worden in hoofdlijnen de opbouw van de programmabegroting en de belangrijkste kaders voor de komende periode toegelicht.

Opbouw programmabegroting

In dit hoofdstuk van de programmabegroting (Visie en algemene ontwikkelingen) worden in hoofdlijnen de gehanteerde uitgangspunten en de ontwikkelingen vanaf en na vaststelling van de perspectiefnota geschetst, die hebben geleid tot het (financiële) meerjarenperspectief.

Ten opzichte van de uitgangspunten bij de perspectiefnota 2017–2020 (voorjaar 2016) zijn er op meerdere onderdelen veranderingen geweest, die wij in dit hoofdstuk onder paragraaf 2.2 nader toelichten. In paragraaf 2.3 vindt u een toelichting op de demografische ontwikkelingen en onze eerste stappen om te komen tot een samenhangend beleid voor dit thema. In paragraaf 2.4 vindt u een toelichting op het volgen van de voortgang van de realisatie van de ombuigingsoperatie. In paragraaf 2.5 wordt een toelichting gegeven op de niet-beleidsrelevante ontwikkelingen. Paragraaf 2.6 bevat de programma overstijgende onderwerpen. En tot slot bevat de paragraaf 2.7 de besluitvorming over deze programmabegroting, inclusief de programma's (hoofdstuk 3), de paragrafen (hoofdstuk 4), de financiële begroting (hoofdstuk 5) en de bijlagen (hoofdstuk 6).

Kaders

Startpunt voor het beleid in 2017 is de politieke termijnagenda van de raad. Aan het begin van de bestuursperiode 2014–2018 heeft de raad met het opstellen van de politieke termijnagenda aan ons duidelijke politieke prioriteiten meegegeven. Vervolgens is de politieke termijnagenda meegenomen in de opstelling van het collegeprogramma 2014–2018, "Fan âld tinken nei nij dwaan", waarin een aantal ambities voor de komende periode werd meegenomen.

Voor de in de politieke termijnagenda en het collegeprogramma genoemde prioriteiten en uitgangspunten verwijzen wij naar bijlage 6.1. Hier is ook de planning voor de komende jaren opgenomen. De komende periode zal 'beleidsluw' zijn. Op basis van het vastgestelde pakket van ombuigingsmaatregelen zal bepaald beleid worden beëindigd of anders ingevuld.

2.2 Ontwikkelingen na vaststelling perspectiefnota

Algemeen

In de perspectiefnota 2017–2020 zijn de (voorlopige) kaders voor de begroting 2017 en verder vastgesteld. In de huidige bestuursperiode is weinig ruimte voor het opzetten van nieuw beleid. Het accent ligt op het realiseren van forse ombuigingen op de gemeentelijke activiteiten en op het zoveel mogelijk in stand houden van bestaande voorzieningen.

In de voorbereiding van de begroting 2017 is nadrukkelijk vanuit deze kaders gewerkt. De tijd heeft echter niet stilgestaan tussen het behandelen van de perspectiefnota 2017–2020

(voorjaar 2016) en het samenstellen van deze begroting. De ontwikkelingen worden in de volgende paragraaf toegelicht.

Ontwikkelingen

Algemene uitkering uit het gemeentefonds

Onze begroting is gebaseerd op de septembercirculaire 2016. Volgens de septembercirculaire 2016 gaan de gemeenten er de komende jaren op vooruit. Dit is een positieve boodschap. Het gemeentefonds en het provinciefonds ontwikkelen zich evenredig met de netto gecorrigeerde rijksuitgaven. Anders gezegd, geeft het rijk meer geld uit, dan neemt ook de algemene uitkering van de fondsen toe. Bij een afname van de netto gecorrigeerde rijksuitgaven geldt het omgekeerde. De groei of krimp van de fondsen als gevolg van deze normeringssystematiek wordt accres genoemd.

Wij lijken nu eindelijk na een aantal jaren van de trap af een beetje de trap op te gaan. Een waarschuwing is echter wel op zijn plaats: “Bijna niets is zo onvoorspelbaar als de uitkering uit het gemeentefonds”.

Het kabinet trekt in de Rijksbegroting 2017 extra geld uit voor veiligheid, zorg en armoedebestrijding: gemeenten zijn daar blij mee. In de afgelopen jaren is op deze gebieden fors bezuinigd, gemeenten ervaren in de praktijk dat extra aandacht nu nodig is.

Op 8 juli 2016 zijn de Tweede Kamer en gemeenten geïnformeerd over de nieuwe verdeling van het subcluster Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Stedelijke Vernieuwing (VHROSV). De belangrijkste gegevens, zoals in juli gecommuniceerd, zijn in deze circulaire integraal overgenomen. De nieuwe verdeling houdt in dat de door de onderzoekers voorgestelde verdeling per 2017 opnieuw voor 33% wordt doorgevoerd. Hiermee komt het aandeel van de nieuwe verdeelformule samen met de wijzigingen per 2016 uit op 66%. In totaal gaan de voordeelgemeenten (veelal plattelandsgemeenten) er in de nieuwe verdeling van het subcluster VHROSV structureel € 125 miljoen op vooruit ten opzichte van de situatie in 2015. Via de suppletie-uitkering VHROSV wordt invulling gegeven aan de bestuurlijke afspraak van een maximaal nadelig effect van € 15 per inwoner per jaar. Ook onze gemeente behoort tot de categorie van voordeelgemeenten.

Sociaal Domein

Uitgangspunt begroting

Voor het Sociaal Domein gaan wij voor de begroting 2017 nog steeds uit van een budgettair neutraal karakter. De ontwikkelingen in zowel 2015, als 2016 geven op dit moment nog te weinig informatie om een goede prognose voor de komende jaren te geven. Wij houden u via de afgesproken rapportagemomenten op de hoogte van de ontwikkelingen.

Mutaties in de integratie-uitkering

In het bestuurlijk overleg van 24 augustus 2016 zijn de VNG en het ministerie van VWS het eens geworden over het doorvoeren van mutaties in de integratie-uitkering Sociaal domein die betrekking hebben op taken die voor gemeenten wegvallen of erbij komen doordat groepen cliënten feitelijk in een ander domein terecht komen/zijn gekomen. Deze mutaties

hebben dus te maken met verkeerde veronderstellingen in de budgettoedeling per 1 januari 2015 (een foutieve startstreep). In totaliteit gaat het om een neerwaartse bijstelling van de integratie–uitkering Sociaal domein, onderdeel Wmo 2015, met een bedrag van € 178,9 miljoen in 2017, aflopend tot een bedrag van € 159,2 miljoen structureel in 2021. Voor het onderdeel Jeugd gaat het om een bedrag van € 47,2 miljoen in 2017, aflopend tot een bedrag van € 16,8 miljoen structureel in 2021. Het jaar 2016 wordt niet gecorrigeerd.

Het kabinet heeft besloten om meerpersoonshuishoudens waarbij één van de partners chronisch ziek is, en daardoor niet kan werken, financieel tegemoet te komen via een verlaging van de eigen bijdragen Wmo 2015. De gemeenten worden via de integratie–uitkering Sociaal domein, onderdeel Wmo 2015, gecompenseerd voor minder opbrengsten aan eigen bijdragen. Het gaat structureel vanaf 2017 om een bedrag van € 50 miljoen.

De septembercirculaire geeft voor het Sociaal Domein een aangepaste reeks voor de jaren 2017 t/m 2021, die gemiddeld over de gehele periode bijna € 4 ton per jaar lager uitvalt dan de uitkomsten van de meicirculaire 2016 zoals verwerkt in de perspectiefnota van juni jl..

Huishoudelijke hulp

De vier uitspraken van de Centrale Raad leiden tot een heroverweging van het bestaande beleid ten aanzien van de huishoudelijke hulp. De raad is hierover onder meer op 16 juni 2016 formeel geïnformeerd en 8 september 2016 op informele wijze.

De ‘maatwerkvoorziening HH Nieuwe stijl’ brengt kosten met zich mee. Wij schatten de totale kosten op dit moment in op (structureel) € 659.000.

Vernieuwing Besluit Begroting en Verantwoording (BBV)

Er zijn ruim 10 jaar na de invoering van het BBV diverse ontwikkelingen die vragen om vernieuwing van het BBV. Zo worden de stukken (begroting en jaarrekening) waarmee de raad het proces van begroting en verantwoording kan sturen voor niet–financieel specialisten als te weinig toegankelijk beschouwd. Dit belemmert de mogelijkheden voor veel raadsleden, maar ook voor andere direct betrokkenen, om hier een goede discussie over te voeren.

Bij de invoering van het huidige BBV in 2004 lag de nadruk op het vergroten van de transparantie van het proces van begroting– en verantwoording en het versterken van de positie van raad en provinciale staten.

Dit is deels gelukt maar kan volgens de in 2014 door de VNG ingestelde adviescommissie, bestaande uit vertegenwoordigers van de VNG, het ministerie van BZK en vertegenwoordigers van gemeenten en provincies, onder leiding van Staf Depla, wethouder van Eindhoven, verder worden verbeterd.

Vervolgens is een stuurgroep ingesteld onder leiding van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, die op basis van het rapport van de adviescommissie met behulp van zeven werkgroepen gewerkt hebben aan een voorstel tot wijziging van het BBV.

Op basis hiervan is een wijzigingsbesluit op 17 maart 2016 geplaatst in het Staatsblad. De wijzigingen uit dit besluit zijn derhalve van toepassing op de voorbereidingen van het

begrotingsjaar 2017. Dat betekent dat de begroting voor 2017, die in het kalenderjaar 2016 wordt opgesteld, in overeenstemming moet zijn met de nieuwe regels uit dit wijzigingsbesluit.

De begroting 2017 van onze gemeente is ingericht op basis van de nieuwe voorschriften. De programma's 1 tot en met 10 zijn als zodanig niet gewijzigd, maar in de opbouw van de programma's is wel rekening gehouden met de nieuwe verplichte onderdelen, zoals de verplichte beleidsindicatoren die met ingang van de begroting 2017 worden opgenomen in de programma's.

Doordat wij in deze programmabegroting de nieuwe voorschriften van het BBV volgen, ontstaan verschillen in de totaalkosten per programma in de vergelijking met voorgaande jaren. Per programma benoemen wij expliciet de beleidsinhoudelijk relevante wijzigingen in vergelijking tot kosten en baten van het vorige jaar. De herverdelingseffecten die het gevolg zijn van de nieuwe voorschriften uit het BBV zijn niet beleidsrelevante verschuivingen en vallen onder de autonome ontwikkelingen.

Voor een toelichting op de wijzigingen in het BBV verwijzen wij u naar bijlage 6.3.

Bouwgrondexploitatie

De insteek voor de bouwgrondexploitatie voor de komende jaren is dat wij verdere cumulatie van risico's zoveel mogelijk willen voorkomen. Dit beleid is enkele jaren geleden al ingezet. Ook voor 2017 stellen wij voor om voorlopig de prijzen voor uitgifte van bouwgrond niet te verhogen maar te bevriezen op het huidige vastgelegde prijspeil (inclusief bestaande prijsafspraken).

In de loop van 2016 is al weer een redelijke hoeveelheid kavels verkocht. Dit draagt bij aan een verdere verlaging van het risicoprofiel van de bouwgrondexploitatie.

Financieel perspectief

De vertaling van de kaders en uitgangspunten van de perspectiefnota 2017–2020 in samenhang met de ontwikkelingen na vaststelling ervan leiden tot de volgende saldi voor de jaren 2017 t/m 2020:

Jaar	€	V/N
2017	11.000	V
2018	570.000	V
2019	643.000	V
2020	628.000	V

2.3 Demografische ontwikkelingen

Zowel vanuit de VNG als vanuit de provinciale toezichthouder worden gemeenten, die mogelijk te maken hebben of te maken krijgen met een afname van de bevolking, geadviseerd om nu al een paragraaf demografische ontwikkelingen toe te voegen aan de begroting en de jaarrekening.

De verwachte krimp in de regio Noordoost Fryslân dwingt gemeenten tot het formuleren van een samenhangend beleid dat de afzonderlijke beleidsterreinen overstijgt en ingrijpende gevolgen kan hebben. Vertegenwoordigers van gemeenten, provincies, de VNG en het ministerie van BZK hebben een handreiking paragraaf demografische ontwikkeling opgesteld.

Demografische ontwikkeling

In de programmabegroting zal een paragraaf Demografische ontwikkelingen worden opgenomen. De paragraaf zal inzicht moeten bieden op de financiële gevolgen van het dalend aantal inwoners in onze gemeente. Als op termijn het aantal huishoudens daalt, zal dit een negatief effect hebben op de gemeentelijke inkomsten. Daarnaast zullen de doelgroepen voor bepaalde maatschappelijke voorzieningen kleiner worden (onderwijs, sport) of verschuiven (zorg). De paragraaf zal ingaan op vier onderdelen:

- ontwikkeling van de bevolking;
- effect op de woningmarkt (leegstand en capaciteit in bestemmingsplannen);
- effect op het voorzieningenniveau en leefbaarheid;
- de sociaaleconomische effecten op de arbeidsmarkt.

Er zal een interne werkgroep ingesteld worden vanuit de verschillende beleidsvelden om inzicht te krijgen in de toekomstige kosten van het voorgenomen beleid en de houdbaarheid van dat beleid met het oog op de demografische ontwikkeling.

Krimpregio

Sinds 2015 is Noordoost Fryslân formeel als krimpregio aangewezen. Tytsjerksteradiel ligt als het ware aan de voet van de krimpregio. De verwachting is namelijk dat het inwonertal in de overige (vijf) krimpgemeenten sneller zal afnemen. Vast staat dat de samenstelling van de bevolking gaat veranderen: het aantal 65 plussers neemt sterk toe en het aantal jongeren onder de 15 jaar neemt af. Ook de beroepsbevolking zal in totale omvang afnemen.

Het aantal huishoudens neemt naar verwachting op korte termijn weliswaar nog toe binnen de krimpregio maar dat wordt voornamelijk veroorzaakt door alleenstaande ouderen. Aan de woningvoorraad zullen dan ook andere eisen gesteld worden, zoals levensloopbestendig wonen. Particuliere initiatieven op het gebied van wonen en zorg zijn een actueel thema.

Binnen het totaal van de regio Noordoost zal het aantal huishoudens in de periode na 2020 af gaan nemen. Uitbreiding van de woningmarkt is bij daling van het aantal huishoudens niet langer wenselijk: het gaat om transformatie van de woningmarkt. Gemeenten binnen de regio Noordoost doen er goed aan om de transformatie opgaven onderling op elkaar af te stemmen.

Vanuit de provincie Fryslân wordt verkend (samen met partners) of er draagvlak is voor het oprichten van een transitiefonds rondom de woningaanpak. Dit fonds moet inzetbaar zijn voor zowel particuliere woningen als de sociale woningbouw en maatschappelijk vastgoed. Doel van dit transitiefonds is om een Fries woningbestand (type en aantal woningen) te krijgen dat (in de toekomst) beter past bij de veranderende opbouw van de bevolking.

De provincie gaat een scherper krimpbeleid voeren wat zal inhouden dat er minder snel medewerking verleend zal worden aan nieuwe woningbouwprojecten. De aanscherping van de provincie heeft als voornaamste doel: toekomstige demografische ontwikkelingen nu al in goede banen leiden.

Voorzieningen

Demografische ontwikkelingen en een relatief lage bevolkingsdichtheid versterken de gevolgen voor de toekomstige vraag naar voorzieningen en de kosten die gepaard gaan met het in stand houden van deze voorzieningen. Maatschappelijke voorzieningen kosten geld en dit leidt tot een spanningsveld tussen de maatschappelijke doeleinden van deze voorzieningen en de kosten die daarmee samen gaan (kwaliteit, bereikbaarheid en financiën is hierbij een belangrijke driehoek). De provincie Fryslân wil de komende vier jaar stimuleren dat er regionale plannen ontwikkeld worden met als hoofddoel afstemming van voorzieningen tussen gemeenten. Hierbij is het wel belangrijk dat de gemeente eigen regie kan voeren en eigen keuzes kan maken.

De toenemende vergrijzing heeft gevolgen voor de zorgkosten van de gemeente maar ook voor het voorzieningenniveau. Daarnaast is het beeld er dat veel hoog opgeleide jongeren wegtrekken uit de gemeente. Dit heeft gevolgen voor de lokale arbeidsmarkt omdat het aanbod van geschikt personeel een vestigingsfactor is voor bedrijven.

ANNO

In ANNO-verband wordt er onderzoek gedaan naar de particuliere woningvoorraad. Hieruit zal naar voren komen welke gebieden in Noordoost Fryslân het meest kwetsbaar zijn voor nadelige gevolgen van de krimp. Er is nog geen sprake van problematische langdurig leegstaande woningen en dit moet worden voorkomen door de bestaande woningvoorraad aan te passen op de toekomstige vraag. Het sturen van de particuliere woningvoorraad is ingewikkeld. Zodoende zal het onderzoek in ANNO-verband hiervoor handreikingen moeten doen.

Woningmarktonderzoek Tytsjerksteradiel

Voor Tytsjerksteradiel is het belangrijk om in te spelen op bovenstaande ontwikkelingen en hierbij regionaal de verbinding te zoeken. De tijd van bewustwording is voorbij, de toewijzing van de status 'krimpregio' onderstreept dit. Vanuit dit perspectief wordt er een werkgroep demografische ontwikkeling opgericht binnen de gemeente.

Om een gedegen beeld te krijgen met welke ontwikkelingen wij de komende jaren in Tytsjerksteradiel te maken krijgen, is er in opdracht van de gemeente een onderzoek naar de Woningmarkt in gang gezet. De specifieke ligging aan de voet van de krimpregio doch in een aantrekkelijke stedelijke driehoek (Dokkum–Drachten–Leeuwarden) rechtvaardigt een

separaat onderzoek. Daarbij zal een aantal belangrijke invalshoeken cruciaal zijn: met wellicht als belangrijkste pijler hoe jongeren zich gedragen op de woningmarkt. Jongeren worden immers als essentieel beschouwd in het overeind houden van voorzieningen.

Maar ook de reden waarom mensen willen verhuizen moet inzichtelijk zijn. Als blijkt dat veel woningen niet meer aan de huidige wooneisen (van gewijzigde doelgroepen) kunnen voldoen dan is het voor de leefbaarheid in de dorpen van groot belang om daar de beleidspijlen op te richten.

2.4 Voortgang realisatie ombuigingsoperatie

Bij de vaststelling van de programmabegroting 2015–2018 in november van 2014 werd een bezuinigingsplan voor de jaren 2015 tot en met 2018 vastgesteld. De oplopende reeks van te realiseren bezuinigingen kent voor het begrotingsjaar 2017 een doelstelling van € 805.000 aan beleidsinhoudelijke bezuinigingen en van € 250.000 in de vorm van een taakstelling voor bedrijfsvoering in de dragende organisatie Tytsjerksteradiel en een zelfde taakstelling voor de werkmaatschappij 8KTD. De realisatie van de beleidsinhoudelijke bezuinigingen vergt aandacht van zowel de dragende organisatie Tytsjerksteradiel als van de werkmaatschappij 8KTD, omdat ook de uit te voeren activiteiten zijn verdeeld over deze twee organisaties. De taakstelling voor de bedrijfsvoering vormt met twee maal € 250.000 expliciet een aparte opdracht voor deze twee organisaties. Op de gebruikelijke rapportagemomenten zal periodiek over de voortgang van de te realiseren bezuinigingen worden gerapporteerd.

De meest recente voortgangsinformatie hierover was onderdeel van de tweede bestuursrapportage 2016 waarin de rapportage voortgang realisatie bezuinigingen 2015–2018 als bijlage was opgenomen.

2.5 Toelichting niet-beleidsrelevante ontwikkelingen

In de informatievoorziening op maat van college naar raad past het onderscheid in het op programmaniveau vermelden van beleidsrelevante en niet-beleidsrelevante ontwikkelingen. In de beleidsrelevante ontwikkelingen meldt het college aan de raad hoeveel kosten de nieuwe wensen van de raad (vaak op basis van eerdere besluitvorming, zoals perspectiefnota's) voor de begroting met zich mee brengen. Deze ontwikkelingen worden per programma expliciet vermeld.

Onder de niet-beleidsrelevante ontwikkelingen vallen al die zaken, die op grond van een normale bedrijfsvoering onontkoombaar zijn, omdat hierover afspraken zijn gemaakt. Destijds (vanaf begroting 2001) is met de raad afgesproken, dat de (prijs)ontwikkeling in de niet-beleidsrelevante onderdelen een zaak voor het college zou zijn. Deze ontwikkelingen worden in hoofdstuk 5, paragraaf 5.1 meegenomen. Bij de niet-beleidsrelevante ontwikkelingen gaat het om de volgende onderdelen:

- Ontwikkeling lonen en premies; inclusief de consequenties van de lopende CAO. Voor toekomstige en/of niet verwerkte CAO's wordt op basis van de richtlijnen van de

- circulaires van het ministerie van BZK een stelpost opgenomen.
- Ontwikkeling prijzen op basis van verwachte prijsontwikkeling uit de laatste septembercirculaire en kaderbrief.
 - Energieprijzen op basis van verwachte prijsontwikkeling.
 - Rente (het gehanteerde rentepercentage voor investeringen e.d.).
 - Ontwikkeling subsidies; gekoppeld aan het prijsniveau van de circulaire van de algemene uitkering uit het gemeentefonds.
 - Tarieven, huren en pachten; gebaseerd op septembercirculaire.
 - Vervangingsinvesteringen met betrekking tot de normale bedrijfsvoering worden meegenomen op basis van de actuele aanschafprijzen.
 - Wijzigingen in de voorschriften voor inrichting van de begroting op grond van het nieuwe Besluit Begroting en Verantwoording (BBV).

2.6 Programma overstijgende onderwerpen

Kanteling

In het coalitieakkoord is vastgelegd dat de Kanteling in versterkte zin moet worden toegepast, in de breedte van de gemeentelijke taken, bij instellingen en bij de burgers. Dit heeft een organisatiebrede invloed op het sociale, fysieke en intern organisatorische domein. Een speciaal team (taskforceteam) met diverse expertises zal de voortgang en ontwikkeling in gang houden en aansturen. Moeilijkheid daarbij is dat de verschillende domeinen steeds minder los van elkaar kunnen worden gezien en zeker niet waar het gaat om de onderlinge organisatorische en financiële beïnvloeding. In dit kader wordt het ook steeds ingewikkelder om de taakstelling van € 500.000 zoals deze in de programmabegroting is opgenomen exact te alloceren. In samenwerking met de Noordelijke Hogeschool zal worden onderzocht hoe op basis van maatschappelijke kosten–batenanalyses voor het begrotingsjaar 2018 allocatie van middelen toch mogelijk is.

Daarbij wordt bijvoorbeeld gekeken naar de relatie met de ontwikkelingen rond het Wetter en Willepark, het sportcomplex Koningsland (sporthal Westermar en kunstgrasvelden), het gebied rond de Bernecampus, de ontwikkeling van de autisמעampus in Garyp, de sportvoorziening in Noardburgum én de nieuwe omgevingswet.

Maatschappelijk Vastgoed

Krimp, ontgroening, vergrijzing en bezuinigingen dwingen ons om na te denken over hoe we in de toekomst met maatschappelijk vastgoed willen omgaan. Onder maatschappelijk vastgoed verstaan we alle vastgoed dat gerelateerd is aan gemeentelijk beleid op het gebied van Sport, Onderwijs, Cultuur en Welzijn.

Alle vastgoed dat binnen de gemeente wordt gebruikt voor maatschappelijke activiteiten is geïnventariseerd. Dat vastgoed hoeft dan niet per se in eigendom van de gemeente te zijn. Wij zijn nu bezig om op basis van die inzichten een strategie te ontwikkelen hoe met ons maatschappelijk vastgoed om te gaan. We verwachten door (onder andere) samenvoeging en clustering van verschillende voorzieningen, minder vierkante meters nodig te hebben en zodoende structureel te kunnen bezuinigen.

Concrete voorbeelden daarvan zijn de aankoop van Glinstra State en de verkoop op termijn

van Kiehoor. Ook de huisvesting van onderwijs in relatie tot het onderzoek Spreiding Kindvoorzieningen speelt in die discussie mee.

Ontwikkeling rond Sociaal Domein

De gemeente Tytsjerksteradiel is inmiddels enige tijd onderweg om veranderingen binnen het sociaal domein te realiseren. Hierbij zijn we op de goede weg. In de notitie Grip op het Sociaal Domein is de opzet voor sturing en verantwoording opgenomen. De transformatie in het Sociaal Domein zal de komende periode verder gaan. De dorpen- en jeugdteams zullen in 2016 en 2017 doorontwikkelen.

Voor de begroting 2017 nemen wij de lasten en baten met betrekking tot het Sociaal Domein budgettair neutraal mee.

2.7 Besluitvorming

Wij stellen u voor:

1. Akkoord te gaan met het vaststellen van de begroting voor het jaar 2017, inclusief de per programma voorgestelde onttrekkingen aan en stortingen in reserves (zie 5.4).
2. Kennis te nemen van de meerjarenraming 2018–2020.
3. Akkoord te gaan met de uiteenzetting van de financiële positie van de gemeente en de daarbij behorende bijlagen, zoals verwoord en opgenomen in de programmabegroting.
4. Akkoord te gaan met de lastenontwikkeling voor de burger, zoals opgenomen in paragraaf 4.1 Lokale heffingen.
5. Akkoord te gaan met de overige uitgangspunten voor het tarievenbeleid zoals voorgesteld in paragraaf 4.1 Lokale heffingen.
6. Akkoord te gaan met gelijkblijvende grondprijzen voor het jaar 2017 zoals voorgesteld in paragraaf 4.7 Grondbeleid.
7. De in paragraaf 4.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing beschreven risico's te bevestigen.

Vastgesteld in de openbare vergadering van de gemeenteraad van 3 november 2016.

De voorzitter,

De griffier,

Programmaplan

3.1 Algemeen bestuur

‘Aandacht voor kwaliteit’

Het programma Algemeen bestuur omvat zowel de dienstverlening ter ondersteuning van het functioneren van bestuursorganen als de directe dienstverlening aan de burger. Het richt zich op een effectief, efficiënt en transparant bestuur. Een efficiënte en klantgerichte dienstverlening is ook een speerpunt evenals kwaliteit van de ambtelijke organisatie met het oog op de toekomst. Programmapunten die in dit kader de aandacht zullen krijgen zijn: een verbeterslag voor wat betreft de dienstverlening (waaronder KCC), een gestroomlijnd communicatiebeleid, het selectief toepassen van (nieuwe) vormen van burgerparticipatie en het verder werken aan juridische kwaliteitszorg in samenhang met de doorontwikkeling van planning en control. Gezien de grenzen van de middelen zijn de ambities hierbij van een gemiddeld niveau.

Beleidsindicatoren en maatschappelijke effecten

Taakveld: 0. Bestuur en ondersteuning

Indicator	Eenheid	Meting	(Refertejaar)
-----------	---------	--------	---------------

Er zijn geen verplichte beleidsindicatoren voor dit programma.

Actuele ontwikkelingen en nieuw beleid

Samenwerking met Achtkarspelen (DO/WM8KTD)

Vanaf 1 januari 2016 is de gezamenlijke werkmaatschappij van de gemeenten Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel operationeel. Het personeel van de Werkmaatschappij 8KTD is per 1 mei 2016 definitief geplaatst op basis van de vastgestelde functieboeken.

De door de beide gemeenteraden afgesproken onderdelen van de bedrijfsvoering en dienstverlening worden door tien nieuwe teams uitgevoerd.

Op basis van de in juni 2016 vastgestelde begroting 2017 van de Werkmaatschappij 8KTD wordt in deze begroting rekening gehouden met de bijdrage aan de Werkmaatschappij 8KTD.

APPA / pensioenen (voormalige) wethouders (WM8KTD/Advies & Control)

Voor het bepalen van de hoogte van onze voorziening pensioenen voor (voormalige) wethouders zijn de actuariële berekeningen per 1 januari 2017 bij Loyalis opgevraagd.

Op basis van deze berekeningen kunnen de jaarlijkse stortingen in de voorziening fors verlaagd worden. Hiervoor zijn diverse oorzaken aan te geven:

- Vanaf 1 januari 2016 worden de pensioenen berekend op basis van de verhoogde pensioenleeftijd, namelijk 67 jaar. Daarvóór werden de pensioenen berekend op een pensioenleeftijd van 65 jaar. Bij een hogere pensioenleeftijd is het uiteindelijke pensioen ook hoger. Bij de vorige actualisatie waren er daarom extra stortingen in de voorziening

nodig.

- In opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken moeten de actuariële berekeningen nu uniform uitgevoerd worden. Dit heeft geleid tot:
 - een gewijzigde rekenrente
 - gewijzigde sterftetafels
- Voor één voormalige wethouder zijn de pensioenaanspraken verlaagd in verband met neveninkomsten.

De financiële voordelen voor de jaren 2016 t/m 2020 bedragen € 100.000 per jaar.

Loyalis heeft aangegeven dat de opbouw van pensioenen niet een vast gegeven is. Door het wijzigen van bijvoorbeeld de rekenrente en sterftetafels kunnen er elk jaar schommelingen zijn.

Verbeteren telefonische bereikbaarheid (WM8KTD/Publieksdiensten)

Het aantal telefoontjes dat onze organisatie ontvangt blijft naar verwachting gelijk aan dat voor 2016. De aard van de telefoontjes verandert wel. De gemiddelde gespreksduur neemt toe omdat de vraagstelling complexer is geworden en meer persoonsaangelegenheden betreffen. Zeker met de komst van het Sociaal Domein is dit merkbaar. Eenvoudige, informatieve of niet- persoonsaangelegenheden haalt de burger steeds meer en beter van internet. Onze websites zijn daartoe steeds beter uitgerust. De telefonische bereikbaarheid is echter niet toereikend om aan deze veranderende vraag te voldoen. Bij onvoorzienbaar meer drukte of in piektijden is dit merkbaar. De oplossingsrichting wordt gezocht in een flexibele inzetbaarheid van een personeelspool die extern wordt beheerd, maar door meerdere gemeenten in de regio wordt gedeeld. Deze werkwijze vraagt een inzet van € 20.000 per jaar, eerst alleen voor 2017 en 2018. In de loop van 2018 willen wij de werkelijke behoefte evalueren en beoordelen in relatie tot ontwikkelingen rond technologie, website en social media c.a.. Een eventuele budgetbehoefte voor 2019 en volgende jaren kan dan opgenomen worden in de perspectiefnota en begrotingsvoorstellen voor 2019 (in 2018).

Verkiezingen (WM8KTD/Publieksdiensten)

Voor 2017 waren er geen budgetten met betrekking tot verkiezingen opgenomen in de begroting. De Tweede Kamer verkiezing is echter verschoven van 2016 naar 2017. Verder waren er voor de gemeenteraadsverkiezingen en de waterschapsverkiezingen nog geen budgetten in de begroting opgenomen. Tot slot zijn de budgetten geactualiseerd op basis van de werkelijke uitgaven de afgelopen jaren. Dit levert de volgende reeks op:

2017	2018	2019	2020	2021
37.000 N	7.000 N	24.000 N	30.000 N	7.000 N

Leges Burgerzaken (WM8KTD/Publieksdiensten)

Actualisatie van de tarieven en de aantallen levert een structureel voordeel op van € 20.000.

Verbonden partijen

Werkmaatschappij 8KTD

De Werkmaatschappij 8KTD is een samenwerkingsverband op basis van een gemeenschappelijke regeling tussen de gemeenten Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel, waarbij gezamenlijk taken op het terrein van dienstverlening en bedrijfsvoering worden uitgevoerd, die leiden tot een behoud van de kwaliteit van de dienstverlening aan onze inwoners.

Wat mag het kosten

In de onderstaande tabel zijn de lasten en baten opgenomen die verbonden zijn aan dit programma. Per programma zijn de beleidsrelevante ontwikkelingen vermeld. De vaststelling van de lasten en baten van dit programma zal voor het college het kader vormen, waarbinnen de beoogde maatschappelijke effecten zullen worden nagestreefd.

<i>(x €1.000)</i>	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017
Lasten	4.080 N	3.904 N	1.750 N
Baten	528 N	630 N	553 V
Saldo	3.552 V	3.274 V	1.197 N
Beleidsmatige ontwikkelingen			
Pensioenen (voormalige) wethouders			100 V
Bereikbaarheid (PPN 2017–2020)			20 N
Verkiezingen			37 N
Leges Burgerzaken			20 V

3.2 Openbare orde en veiligheid

‘Veilig en duidelijk, wanneer nodig handhavend met strakke hand’

Het programma Openbare orde en veiligheid omvat alle gemeentelijke activiteiten op het gebied van handhaving van de openbare orde, bevordering van de veiligheid en activiteiten rondom de bijzondere wetten. Hieraan wordt op verschillende manieren vorm gegeven door het stellen van regels, het verlenen van vergunningen, het maken van beleid, uitvoering geven aan handhaving, organisatie van de rampenbestrijding, de brandweer en de samenwerking met de politie.

Beleidsindicatoren en maatschappelijke effecten

Taakveld: 1. Veiligheid			
Indicator	Eenheid	Meting	(Refertejaar)
Diefstal uit woning per 1.000 inwoners	aantal	1,7	(2015)
Geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners	aantal	3,0	(2015)
Hardekern jongeren	aantal	0,2	(2014)
Vernieling en beschadiging per 1.000 inwoners	aantal	3,6	(2015)
Verwijzingen Halt	aantal	47,4	(2014)
Winkeldiefstal per 1.000 inwoners	aantal	1,1	(2015)

Taakveld: 2. Verkeer en vervoer			
Indicator	Eenheid	Meting	(Refertejaar)
Ziekenhuisopname nav verkeersongeval met een motorvoertuig	%	7,0	(2014)
Ziekenhuisopname nav vervoersongeval met een fietser	%	11,0	(2014)

Een toelichting op deze beleidsindicatoren is opgenomen in bijlage 6.4.

Actuele ontwikkelingen en nieuw beleid

Ontwikkeling bijdrage Veiligheidsregio Fryslân (WM8KTD; Toezicht, handhaving en veiligheid)

Tytsjerksteradiel maakt deel uit van de Gemeenschappelijke Regeling Veiligheidsregio Fryslân. In de Wet Veiligheidsregio's is bepaald dat er een Gemeenschappelijke Regeling gevormd moet worden voor de uitvoering van een aantal taken, waaronder het instellen en in stand houden van de brandweer en de voorbereiding op rampen en crises. In het Algemeen Bestuur, waarin alle Friese burgemeesters zitting hebben, wordt besloten met meerderheid van stemmen. De bijdrage aan Veiligheidsregio Fryslân zal de komende jaren stijgen. Hier ligt een aantal zaken aan ten grondslag. Allereerst de verdeling van de gemeentelijke bijdrage aan de regionale brandweer op basis van de nieuwe OOV-verdeelsleutel. Dit heeft een nadelig effect voor Tytsjerksteradiel van € 55.000 in 2017 naar € 111.000 in 2018 structureel. Daarnaast is er een correctie doorgevoerd van WABO-taken die eerst waren verwerkt in het maatwerkpakket, maar achteraf toch in het reguliere takenpakket thuishoorden. Ook is er een lagere bijdrage van de Brede Doeluitkering Rampenbestrijding (BDuR) wat wordt verrekend onder de gemeenten. Dit heeft een structureel nadelig effect van € 33.000. Uiteindelijk is er nog een structurele uitzetting van € 11.000 als gevolg van indexering, nieuwe afspraken in

verband met de CAO en een bijdrage uit de BDuR ten behoeve van het Veiligheidsberaad. Uit de financiële stukken (begroting 2017 en meerjarenbegroting) van de Veiligheidsregio blijkt dat autonome ontwikkelingen (o.a. cao en inflatiecorrectie) zorgen voor een stijging van € 20.000 structureel. In de begroting 2017 is rekening gehouden met de verhoging van de bijdrage aan de Veiligheidsregio Fryslân

Ontwikkeling rond taken en bijdrage FUMO (WM8KTD; Toezicht, handhaving en veiligheid)

In 2016 (effectief in 2017) treedt de AMvB–VTH (Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving) in werking. Deze AMvB regelt welke WABO–taken namens de gemeenten moeten worden uitgevoerd door de Regionale Uitvoeringsdienst, FUMO. Hier zijn extra kosten mee gemoeid. Op basis van het eerste ontwerp (de definitieve tekst is nog niet bekend) is een inschatting gemaakt van de omvang van de extra taak voor de FUMO en dus een uitzetting van de begroting op dit punt. De extra taak betreft vooral een uitbreiding van het milieutoezicht, milieuhandhaving, het beoordelen van milieumeldingen en het beoordelen van meldingen Besluit bodemkwaliteit. Door het verschuiven van taken naar de FUMO zal er ook formatie vrijvallen binnen betrokken teams en afdelingen (WM8KTD/ THV en WABO–vergunningverlening en bij de dragende organisatie Tytsjerksteradiel/Beheer). Deze vrijvallende formatie (formatiereductie) omgezet in budget staat dan als beschikbare dekking tegenover de uitzetting van kosten bij de FUMO. Die besparing zal niet de volledige uitzetting van kosten kunnen compenseren en dus moet er rekening worden gehouden met een structurele uitzetting van de begroting. Op dit moment zijn teveel zaken nog te onzeker en gebaseerd op voorlopige aannames om al een concreet bedrag op te kunnen voeren.

Verbonden partijen

Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Fryslân

Per 1 januari 2012 is de gemeenschappelijk regeling Veiligheidsregio Fryslân van kracht. De gemeenschappelijke regeling heeft tot doel het behartigen van de belangen van de gemeenten in Fryslân op de terreinen van:

- a. collectieve preventie volksgezondheid en infectieziektenbestrijding (programma 6)
- b. brandweezorg
- c. geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen
- d. rampen en crisisbeheersing
- e. het in standhouden van en beheren van een gemeenschappelijke meldkamer.

Door de komst van de veiligheidsregio zijn er nieuwe wettelijke basisvereisten van toepassing.

FUMO

De Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO) is een samenwerkingsverband van provincie, gemeenten en waterschap in Friesland. De taken liggen vooral op het terrein van vergunningen en toezicht op het terrein van milieu. De FUMO is gestart per 1 januari 2014.

Wat mag het kosten

In de onderstaande tabel zijn de lasten en baten opgenomen die verbonden zijn aan dit programma. Per programma zijn de beleidsrelevante ontwikkelingen vermeld. De vaststelling van de lasten en baten van dit programma zal voor het college het kader vormen, waarbinnen de beoogde maatschappelijke effecten zullen worden nagestreefd.

<i>(x € 1.000)</i>	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017
Lasten	2.356 N	2.256 N	1.834 N
Baten	35 V	45 N	42 N
Saldo	2.321 V	2.211 V	1.792 V
Beleidsmatige ontwikkelingen			
Bijdrage veiligheidsregio Fryslân			122 N

3.3 Infrastructuur

‘Sober en doelmatig’

Het programma Infrastructuur omvat de aanleg, het beheer en onderhoud van (water-)wegen en straten c.a., groenvoorzieningen, natuur- en landschapsbescherming, openbare verlichting en verkeersveiligheid. Het programma is gericht op het mogelijk maken van een veilige deelname aan het verkeer en een sober en doelmatig beheer van de openbare ruimte met inachtneming van en respect voor de aanwezige (unieke) kwaliteiten er van, zoveel mogelijk via rationele programma’s. Bij de opstelling/herziening van rationele programma’s zal er overigens op worden toegezien dat het niveau van de uitgaven doorlopend bestuurlijk kan worden getoetst.

Beleidsindicatoren en maatschappelijke effecten

Taakveld:

Indicator	Eenheid	Meting	(Refertejaar)
-----------	---------	--------	---------------

Er zijn geen verplichte beleidsindicatoren voor dit programma.

Actuele ontwikkelingen en nieuw beleid

Extra onderhoudslasten in verband met de Centrale As (DO/Beleid)

De realisatie van de centrale as brengt met zich mee dat gefaseerd een aantal voormalige provinciale weggedeelten (N913, N356 en N355) overgaan c.q. inmiddels overgegaan zijn in eigendom, beheer en onderhoud naar onze gemeente. Daarnaast zijn er nog legio, meer incidentele gevolgen qua beheer en onderhoud, bij voorbeeld aansluitende wegvakken/fietspaden op nieuwe kruispunten en/of bij realisatie van een logische (aanvullende) ontsluitingsstructuur; en voorzieningen voor de afwatering van nieuwe onderdoorgangen. Enkele jaren geleden is met de hiermee gepaard gaande uitzetting van beheer- en onderhoudskosten rekening gehouden middels een indicatieve raming van jaarlijks meer benodigde onderhoudsgelden van € 350.000. Jaarlijks wordt na daadwerkelijke overdracht gedetailleerd in beeld gebracht wat de exacte onderhoudslasten zijn. Dit is inmiddels voor bijvoorbeeld de N913 (Garyperhoeke – Garyp – aansluiting Waldwei) gebeurd en volgend jaar volgt onder meer de N356 (Garyperhoeke – Burgum – Quatrebras – Feanwâlden). De tijd zal leren in hoeverre de raming van € 350.000 uiteindelijk daadwerkelijk toereikend zal zijn

Verbonden partijen

Stichting Openbare Verlichting Fryslân

De stichting Openbare Verlichting Fryslân is formeel op 12 juli 2008 opgericht door de Vereniging van Friese gemeenten op verzoek van de OV-partijen. De stichting OV Fryslân

fungeert als uitvoerende dienst voor 26 Friese gemeenten en de provincie, die betrokken zijn bij de samenwerking op het gebied van openbare verlichting en inkoop van energie. Het doel van de samenwerking is het voorbereiden en doen uitvoeren van gemeenschappelijk beleid voor het beheer en in stand houden van de openbare verlichting en inkoop van energie en aanverwante producten. De samenwerking tussen de stichting en de 27 deelnemende OV-partijen is in een overeenkomst van samenwerking vastgelegd en ondertekend op 6 november 2008. Met ingang van 1 januari 2015 zijn wij officieel uitgetreden uit de Stichting voor wat betreft het beheer en onderhoud van de openbare verlichting. Wij zijn hiervoor nu aangesloten bij de NOFA gemeenten. Voor het onderdeel inkoop energie blijven wij bij de stichting.

Wat mag het kosten

In de onderstaande tabel zijn de lasten en baten opgenomen die verbonden zijn aan dit programma. Per programma zijn de beleidsrelevante ontwikkelingen vermeld. De vaststelling van de lasten en baten van dit programma zal voor het college het kader vormen, waarbinnen de beoogde maatschappelijke effecten zullen worden nagestreefd.

<i>(x € 1.000)</i>	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017
Lasten	10.329 N	9.816 N	8.299 N
Baten	2.351 N	3.070 N	186 V
Saldo	7.978 V	6.746 V	8.113 N
Beleidsmatige ontwikkelingen			
-			

3.4 Economische zaken

‘Werken aan regionale economie en werkgelegenheid’

Het programma Economische zaken omvat activiteiten die een bijdrage leveren aan het in stand houden en zo mogelijk versterken van de economische en toeristisch–recreatieve structuur in de gemeente Tytsjerksteradiel. De basis voor dit programma is vastgelegd in het beleidsplan economische zaken (Mei–elkoar Wurkje; 2012–2016) en het beleidsplan toerisme en recreatie (Alles wat Fryslân moai makket; 2007–2017). De verdere uitwerking van de vastgestelde beleidskaders is een bevoegdheid van het college. Met betrekking tot toerisme en recreatie worden er jaarlijkse uitvoeringsplannen ter informatie aan de raad aangeboden. Via de reguliere planning en control cyclus vindt rapportage over de voortgang van de beleidsplannen en de (eventueel) daaraan gekoppelde jaarplannen plaats.

Beleidsindicatoren en maatschappelijke effecten

Taakveld: 3. Economie			
Indicator	Eenheid	Meting	(Refertejaar)
Bruto gemeentelijk product (verwacht/gemeten)	verhouding	122,0	(2013)
Funciemenging	%	41,1	(2015)
Vestigingen	aantal	124,5	(2015)

Een toelichting op deze beleidsindicatoren is opgenomen in bijlage 6.4.

Actuele ontwikkelingen en nieuw beleid

Geen ontwikkelingen.

Verbonden partijen

Recreatieschap De Marrekrite

De Marrekrite is een Gemeenschappelijke Regeling tussen 19 Friese gemeenten en de provincie Fryslân (deelnemers). Het budget van De Marrekrite wordt volgens een bepaalde verdeelsleutel bijeengebracht door de deelnemers. De belangrijkste taak is het beheer en onderhoud van circa 3.500 gratis aanlegplaatsen midden in de natuur en het fietsknooppuntennetwerk. De wandelknooppunten in Friesland zijn nog volop in ontwikkeling. Ook voor het beheer van deze knooppunten is de Marrekrite in beeld. In Tytsjerksteradiel hebben wij drie wandelroutes die bewegwijzerd zijn met knooppunten. Deze drie maken onderdeel uit van het wandelnetwerk binnen de stadsregio. Het onderhoud wordt de eerste vijf jaren gefinancierd vanuit de stadsregio en uitgevoerd door de Marrekrite. Vanaf 2018 gaan deze kosten naar de gemeente. Op dit moment is de hoogte daarvan onbekend. De Marrekrite is gevraagd deze kosten inzichtelijk te maken.

Wat mag het kosten

In de onderstaande tabel zijn de lasten en baten opgenomen die verbonden zijn aan dit programma. Per programma zijn de beleidsrelevante ontwikkelingen vermeld. De vaststelling van de lasten en baten van dit programma zal voor het college het kader vormen, waarbinnen de beoogde maatschappelijke effecten zullen worden nagestreefd.

<i>(x € 1.000)</i>	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017
Lasten	677 N	678 N	470 N
Baten	153 V	137 V	151 V
Saldo	524 N	541 N	319 N
Beleidsmatige ontwikkelingen			
-			

3.5 Onderwijs

‘Ontwikkelen naar brede scholen’

Het programma Onderwijs richt zich op goede onderwijshuisvesting, op de lokale onderwijsagenda, op vervoer van leerlingen waar dat nodig is en op het stimuleren van persoonlijke ontwikkeling van doelgroepen. Onderwijs zelf is primair de verantwoordelijkheid van de scholen en hun besturen. In deze rolverdeling wordt in onze gemeente door alle betrokkenen werk gemaakt van een goede en stevige samenwerking. Op diverse plaatsen leidt dit tot ontwikkeling van het “brede school”-concept en tot multifunctioneel accommodatiegebruik. Die goede samenwerking maakt ook mogelijk dat onderwijs en onderwijsbeleid prominente pijlers zijn in de integrale benadering van kinderen, jeugd en jongeren en van hun kansen en problemen (WMO-domein opvoeden en opgroeien).

Het programma heeft veel relatie met activiteiten in andere programma’s, zoals Welzijn (WMO, clustering voorzieningen, Centrum Jeugd & Gezin), Sport (Buurt-Onderwijs-Sport projecten), Romte (planontwikkeling), MBB (gebouwen) en Werk & Bijstand (startkwalificatie schoolverlaters).

Beleidsindicatoren en maatschappelijke effecten

Taakveld: 4. Onderwijs

Indicator	Eenheid	Meting	(Refertejaar)
Relatief verzuim	aantal	37,0	(2014)
Voortijdige schoolverlaters totaal (VO + MBO) %	%	2,7	(2012)
Absoluut verzuim	aantal	1,0	(2014)

Een toelichting op deze beleidsindicatoren is opgenomen in bijlage 6.4.

Actuele ontwikkelingen en nieuw beleid

Spreiding kindvoorzieningen (DO/Beleid)

Op basis van het onderzoek spreiding kindvoorzieningen kunnen de mogelijke financiële consequenties op het gebied van onderwijshuisvesting op dit moment niet in beeld worden gebracht. Daarvoor zijn aard en omvang én de termijnen nog onzeker. Wanneer er sprake is van aanvragen voor onderwijshuisvesting (maatregelen waarvoor de gemeente verantwoordelijk is) dan zal dat in de vorm van een volgend Integraal Huisvestingsplan Onderwijs aan de orde kunnen komen. Wanneer voor een deelthema, bijvoorbeeld rond onderwijshuisvesting, aanvullend voorbereidend onderzoek nodig is in relatie tot de visie op maatschappelijk vastgoed, dan kan daarvoor gebruik worden gemaakt van het gevraagde voorbereidingsbudget maatschappelijk vastgoed.

Verbonden partijen

Niet van toepassing.

Wat mag het kosten

In de onderstaande tabel zijn de lasten en baten opgenomen die verbonden zijn aan dit programma. Per programma zijn de beleidsrelevante ontwikkelingen vermeld. De vaststelling van de lasten en baten van dit programma zal voor het college het kader vormen, waarbinnen de beoogde maatschappelijke effecten zullen worden nagestreefd.

<i>(x € 1.000)</i>	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017
Lasten	4.996	4.253	4.842 N
Baten	728	500	500 V
Saldo	4.269	3.753	4.342 N
Beleidsmatige ontwikkelingen			
Tijdelijke huisvesting Mr. Frankeskoalle; alleen 2016			21 V
Leerlingen vervoer; minder taxi meer openbaar vervoer			22 V

3.6 Welzijn

‘Welzijn in de dorpen’

Het programma Welzijn omvat inzet en activiteiten om de participatie van burgers in de samenleving te ondersteunen. Belangrijk deel daarvan is het initiëren en in stand houden van voorzieningen voor jong én oud, van voorzieningen op het gebied van kunst en cultuur, en van overige gemeenschappelijke voorzieningen ter bevordering van de sociale leefbaarheid in de dorpen. De ambitie richt zich op zelfstandigheid/zelfredzaamheid van burgers, groepen en organisaties, op preventie en op multifunctionaliteit van voorzieningen. In het kader van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) is de gemeente voor burgers de eerst aanspreekbare overheid. In die verantwoordelijkheid heeft de gemeente een actieve regierol in de afstemming met een groot aantal lokaal werkzame instellingen op het gebied van welzijn, ondersteuning en zorg.

Beleidsindicatoren en maatschappelijke effecten

Taakveld: 6. Sociaal domein			
Indicator	Eenheid	Meting	(Refertejaar)
Wmo-cliënten met een maatwerkarrangement	aantal	460,0	(2015)
% kinderen in uitkeringsgezin	%	3,4	(2012)
% achterstandsleerlingen	%	5,3	(2012)
% werkloze jongeren	%	1,6	(2012)
Banen	aantal	484,7	(2015)
Netto arbeidsparticipatie	%	124,5	(2015)
Bijstandsuitkeringen	aantal	287,7	(2015)
Lopende re-integratievoorzieningen	aantal	466,3	(2015)
Jongeren met delict voor rechter	%	1,6	(2012)
Jongeren met jeugdhulp	%	10,9	(2015)
Jongeren met jeugdreclassering	%	12,8	(2015)
Jongeren met jeugdbescherming	%	1,6	(2015)

Een toelichting op deze beleidsindicatoren is opgenomen in bijlage 6.4.

Actuele ontwikkelingen en nieuw beleid

Steunpunt vrijwilligersinitiatieven AZC en statushouders (DO/Beleid)

Op basis van de motie “Platform We willen wat doen” heeft de gemeenteraad op 30 juni 2016 het college verzocht om in de Programmabegroting 2017 budget vrij te maken om een steunpunt vorm te laten geven dat vraag en aanbod met betrekking tot alle vrijwilligersinitiatieven voor en door AZC bewoners en statushouders bij elkaar brengt. Op dit moment zijn de betrokken partijen, zoals COA, Kearn, Vluchtelingenwerk en de gemeente aan het onderzoeken op welke manier een dergelijk steunpunt vorm gegeven kan worden. Bedoeling daarbij is om dit steunpunt vanuit de praktijk handen en voeten te laten geven. Daarna kan een inschatting gegeven worden van de kosten. In de 1e bestuursrapportage 2017 zullen wij deze inschatting van de kosten meenemen.

Huisvesting Gebiedsteams Sociaal Domein (WM8KTD/Sociaal Domein)

De integraal en interdisciplinair werkende dorpen- en jeugdteams functioneren nu enige tijd in de gemeente. Wat betreft de huisvesting voor deze teams, oriënteren wij ons op zo veel mogelijk gebruik van bestaande locaties (maatschappelijk vastgoed). De voor onze rekening komende huisvestingskosten horen bij de uitvoeringskosten sociaal domein en brengen wij ten laste van de daarvoor beschikbare budgetten.

Bijdrage Stichting Markant (DO/Beleid)

Stichting Markant heeft de afgelopen jaren vanuit onze gemeenten en de andere gemeenten in Noordoost Frylân een bijdrage gekregen voor het ondersteunen van musea in onze omgeving. Op basis van een evaluatie is nut en noodzaak van deze bijdrage aangetoond. Wij stellen voor om vanaf 2017 de jaarlijkse bijdrage van € 4.500 in onze begroting op te nemen.

Sociaal Domein(DO/Beleid)

Voor het Sociaal Domein gaan wij voor de begroting 2017 nog steeds uit van een budgettair neutraal karakter. De ontwikkelingen in zowel 2015, als 2016 geven op dit moment nog te weinig informatie om een goede prognose voor de komende jaren te geven. Wij houden u via de afgesproken rapportagemomenten op de hoogte van de ontwikkelingen.

Verbonden partijen

Niet van toepassing.

Wat mag het kosten

In de onderstaande tabel zijn de lasten en baten opgenomen die verbonden zijn aan dit programma. Per programma zijn de beleidsrelevante ontwikkelingen vermeld. De vaststelling van de lasten en baten van dit programma zal voor het college het kader vormen, waarbinnen de beoogde maatschappelijke effecten zullen worden nagestreefd.

<i>(x € 1.000)</i>	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017
Lasten	22.069 N	21.499 N	19.322 N
Baten	1.794 V	633 V	919 V
Saldo	20.275 N	20.866 N	18.403 N
Beleidsmatige ontwikkelingen			
Scherper ramen cultureel centrum de Wâldsang			30 V
PPN 2015–2018 Stipe foar kultuer yn de Pleats; alleen 2016			10 V
Ombuigingen peuteropvang alleen in 2016 41.000; daarna 20.000			21 N
HHT regeling alleen in 2015 en 2016			604 V
Huishoudelijke hulp nieuw			702 N
Ombuigingen vervoer			20 N
Ombuigingen i.v.m. kanteling			72 V
Ombuigingen welzijnswerk			55 V

3.7 Sport

‘Blijvend bewegen’

Het programma Sport betreft de dienstverlening aan de burgers op het gebied van sportvoorzieningen en het stimuleren van sportbeoefening.

Het voorzieningenniveau en de samenwerking met sportclubs bevindt zich in vergelijking met andere Friese gemeenten op een hoog niveau. Wij participeren in Brede impuls combinatie regeling. Sport is steeds nadrukkelijker een factor in gezondheid, opvoeding en gemeenschapsvorming.

Wat de accommodaties betreft richten wij ons bij ontwikkelingen vooral op mogelijkheden tot concentratie van voorzieningen.

Het programma heeft veel relatie met activiteiten in andere programma’s zoals Welzijn (Wmo, gezondheid en clustering voorzieningen), Onderwijs, Romte (planontwikkeling) en MBB (gebouwen).

Beleidsindicatoren en maatschappelijke effecten

Taakveld: 5. Sport, cultuur en recreatie

Indicator	Eenheid	Meting	(Refertejaar)
Niet-sporters	%	54,4	(2014)

Een toelichting op deze beleidsindicatoren is opgenomen in bijlage 6.4.

Actuele ontwikkelingen en nieuw beleid

Geen ontwikkelingen.

Verbonden partijen

Niet van toepassing.

Wat mag het kosten

In de onderstaande tabel zijn de lasten en baten opgenomen die verbonden zijn aan dit programma. Per programma zijn de beleidsrelevante ontwikkelingen vermeld. De vaststelling van de lasten en baten van dit programma zal voor het college het kader vormen, waarbinnen de beoogde maatschappelijke effecten zullen worden nagestreefd.

<i>(x € 1.000)</i>	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017
Lasten	3.341 N	3.286 V	2.863 N
Baten	578 V	670 V	693 V
Saldo	2.763 N	2.616 N	2.170 N
Beleidsmatige ontwikkelingen			
-			

3.8 Werk en bijstand

‘Werk boven inkomen’

Het programma Werk en Bijstand omvat een uitgebreid activiteitenpakket voor de doelgroep bijstandsgerechtigden en overige minima in de gemeente. Belangrijke doelstellingen zijn het bewerkstelligen dat zoveel mogelijk inwoners economisch onafhankelijk zijn en meedoen (participeren) in de samenleving op allerlei niveaus. Waar nodig bieden wij de helpende hand. Binnen de participatie heeft de begeleiding van bijstandsgerechtigden naar betaald werk onverkort de prioriteit. In een integraal beleidskader is vastgelegd op welke wijze de gemeente maatschappelijke- en arbeidsparticipatie wil bevorderen.

Beleidsindicatoren en maatschappelijke effecten

Taakveld:			
Indicator	Eenheid	Meting	(Refertejaar)

Vanwege de verplichtingen uit de nieuwe voorschriften Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) rond het taakveld Sociaal Domein, staan de verplichte beleidsindicatoren voor dit onderdeel onder programma 6.

Actuele ontwikkelingen en nieuw beleid

Participatie – Beschut werk onder de Participatiewet (DO/Beleid)

Achtergrond

Met ingang van 2015 is instroom in de Wsw niet meer mogelijk en de Wajong is vanaf 2015 alleen nog toegankelijk voor mensen die volledig en duurzaam arbeidsongeschikt zijn. De Participatiewet introduceert vanaf 2015 nieuwe instrumenten om mensen met een arbeidsbeperking aan het werk te helpen. Eén van deze instrumenten is de voorziening beschut werk. Begin 2016 hebben wij besloten om dit instrument aan te bieden in de vorm van een dienstverband. Wij willen het werkgeverschap en werk organiseren via Caparis NV.

Financiën

Voor de uitvoering van beschut werk zijn extra middelen toegevoegd aan het landelijke macrobudget:

- aan het Participatiebudget € 8.500 per persoon voor begeleiding; ·
- aan het BUIG-budget (Inkomensdeel) € 14.000 per persoon voor loonkostensubsidie.

De bedragen zijn niet geormerkt. Het financieren van beschutte werkplekken legt een structureel beslag op het Inkomensdeel en Participatiedeel. De vraag is of onze gemeente voor een budget van € 22.500 (€ 14.000 + € 8.500) zelf beschutte werkplekken kan organiseren. Wij komen tot de conclusie dat dit waarschijnlijk niet het geval is. Het tekort per werkplek is (nog) niet te becijferen wegens de complexiteit van de materie en het ontbreken van ervaringscijfers. Wij verwachten dat het goedkoper is om het instrument 'beschut werk' in

te kopen bij Caparis NV in plaats van beschut werk zelf te organiseren. Wij hebben Caparis NV inmiddels verzocht om e.e.a. uit te werken en met een voorstel te komen. Bovenstaande betekent ook dat de kosten voor de langere termijn niet zijn te berekenen. Ook hier geldt het argument dat op dit moment ervaringscijfers ontbreken om een goede onderbouwing te geven. Daarnaast valt niet te voorspellen wat het Rijk de komende jaren beslist over eventuele extra middelen voor beschut werk (in relatie tot de dalende budgetten). Ons uitgangspunt is voorlopig dat de kosten voor beschut werken onder de P-wet gedekt moeten worden binnen de beschikbare budgetten Participatie en BUIG. Vervolgens is de budgettaire monitoring op het totaal Sociaal Domein de ingang voor rapportages over onder- of overschrijding en bijstelling van budgetten.

Ontwikkelingen

Staatssecretaris Klijnsma is van mening dat gemeenten te weinig werk maken van beschut werk. Daarom heeft zij op 24 juni 2016 aangekondigd dat gemeenten per 1 januari 2017 wettelijk verplicht worden om beschutte werkplekken te realiseren. Concreet betekent dit dat gemeenten een jaarlijkse taakstelling van het Rijk krijgen opgelegd.

Om welke aantallen het gaat voor onze gemeente en welke financiële consequenties hieraan zijn verbonden, is op dit moment nog niet bekend.

Onze aanname is dat SZW aansluit bij de theoretische verdeling die in 2015 is gepubliceerd. Uit dit overzicht blijkt dat het fictieve aantal plekken beschut werk voor de gemeente Tytsjerksteradiel tot en met 2018 op 6 is gesteld oplopend tot 53 structureel.

Participatie – Overname Sw-medewerkers zonder vast dienstverband bij de GR SW Fryslân (DO/Beleid)

Achtergrond

Het bestuur van de GR SW Fryslân heeft op 5 december 2014 besloten om Sw-medewerkers met een arbeidsovereenkomst voor bepaalde tijd, na afloop van hun contract geen nieuwe arbeidsovereenkomst aan te bieden, wanneer op basis van een analyse het advies van Caparis NV luidt dat deze medewerkers niet duurzaam zijn aangewezen op een beschutte werkplek. Ondanks de wens om mensen met een arbeidshandicap zoveel mogelijk werk te bieden bij een reguliere werkgever, blijkt dit in de praktijk lastig te zijn. Daarom zijn er gemeenten, waaronder onze gemeente, die gebruik willen blijven maken van de sociale werkvoorziening voor Sw-medewerkers die geen nieuw contract krijgen aangeboden door de GR. Om deze mogelijkheid te bieden, is in 2015 de GR gewijzigd.

Overname Sw-ers

Wij hebben begin 2016 besloten dat medewerkers waarvan het contract afloopt en die niet bij een reguliere werkgever aan de slag kunnen, naadloos worden overgeplaatst naar onze gemeente. Deze medewerkers krijgen alsnog een dienstverband voor onbepaalde tijd. Wanneer er geen sprake is van een naadloze overplaatsing, dan vervalt de sw-indicatie. Het gevolg is dat de Rijksbijdrage voor deze persoon vervalt.

De gemeente treedt op als formeel werkgever en Caparis NV als materieel werkgever. Concreet betekent dit voor de betreffende medewerkers dat zij alleen een andere werkgever krijgen. Voor het overige wijzigt er niets voor deze medewerkers (werkplek, salarisbetaling,

verzuimbegeleiding e.d.). De verwachting is dat wij in de jaren 2016 tot en met 2020 maximaal 10 personen een vast dienstverband aanbieden.

Financiën

Uit de financiële doorrekening blijkt dat de netto kosten voor de gemeente in 2016 € 8.000 bedragen oplopend naar een bedrag van € 15.000 structureel vanaf 2020. Deze kosten kunnen worden gedekt binnen programma 8 door vrijval van middelen van de in de begroting opgenomen kosten voor de GR SW Fryslân.

Ontwikkeling uitkeringslasten Werk en Inkomen (WM8KTD/Sociaal Domein)

In de jaarrekening 2015 is aangekondigd dat onderzocht wordt of de stelpost die in de begroting is opgenomen voor de ontwikkeling van de uitkeringslasten (voor het voor onze rekening blijvende nadeel), eventueel, en zo ja in welke mate, verminderd zou kunnen worden. De ontwikkeling in cliëntaantallen in het jaar 2016 en de verwachting voor 2017 en latere jaren lijken het beeld van 2015 te bevestigen. In de begroting 2017 stellen wij voor om de stelpost voor de uitkeringslasten werk en inkomen te laten vervallen en binnen te begroting in te zetten voor het gehele gebied van het sociale domein.

Verbonden partijen

Sociale werkvoorziening en NV Caparis

De wettelijke taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden met betrekking tot de Wet Sociale Werkvoorziening zijn door de deelnemende gemeenten ondergebracht in een gemeenschappelijke regeling (SW Fryslân). Deze gemeenschappelijke regeling heeft geen eigen uitvoeringsorganisatie, maar heeft de taken uitbesteed aan de NV Caparis. De deelnemende gemeenten zijn rechtstreeks aandeelhouder van de NV. Onze gemeente heeft hierin een belang van 7,08%.

Met de komst van de Participatiewet is instroom in de Sociale Werkvoorziening niet meer mogelijk. Hiermee vervalt op termijn het bestaansrecht van Caparis NV. Gemeenten willen geen langjarig proces van afbouw door alleen natuurlijk verloop. Daarom heeft het bestuur van de GR SW Fryslân op 5 december 2014 besloten tot een verantwoorde versnelling in de afbouw van de Sociale Werkvoorziening. Met dit bestuursbesluit is aan de werkgroep Herstructurering Sociale Werkvoorziening opdracht gegeven om met alle partijen te zoeken naar manieren waarop het besluit kan worden uitgevoerd. De bevindingen van de werkgroep zijn neergelegd in de 'Eindrapportage werkgroep Herstructurering Sociale Werkvoorziening'. De rapportage is op 17 december 2015 opiniërend voorgelegd aan de raad. De raad heeft vervolgens zijn zienswijze kenbaar gemaakt aan de GR SW Fryslân.

Kredietbank Nederland (KBNL)

De dienstverlening van de KBNL is gebaseerd op samenwerkingsafspraken met diverse gemeenten. De bank houdt zich bezig met financiële dienstverlening, waaronder schuldhulpverlening en het verstrekken van leningen, aan personen die om wat voor reden dan ook niet bij een reguliere bankinstelling terecht kunnen. (Meerderjarige) inwoners van die gemeenten kunnen een beroep doen op de dienstverlening van de KBNL.

Wat mag het kosten

In de onderstaande tabel zijn de lasten en baten opgenomen die verbonden zijn aan dit programma. Per programma zijn de beleidsrelevante ontwikkelingen vermeld. De vaststelling van de lasten en baten van dit programma zal voor het college het kader vormen, waarbinnen de beoogde maatschappelijke effecten zullen worden nagestreefd.

<i>(x € 1.000)</i>	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017
Lasten	17.101 N	17.443 N	14.460 N
Baten	8.030 V	7.866 V	7.921 V
Saldo	9.071 N	9.577 N	6.539 N
Beleidsmatige ontwikkelingen			
-			

3.9 Milieu

‘Voor een schoon milieu’

Het programma Milieu omvat de zorg voor milieu, reiniging, compostering, riolering en de sanering van milieuhinderlijke bedrijven. Het programma is gericht op het bevorderen van een schone en hygiënische leefomgeving voor de burgers en het verminderen van de belasting voor het milieu. Preventie en hergebruik van afvalstoffen en hergebruik van secundaire grondstoffen (licht verontreinigde grond en bagger) en regenwater zijn hierbij belangrijke uitgangspunten.

Door middel van het gemeentelijke klimaatbeleid wordt een bijdrage geleverd aan het bereiken van de zogenaamde Kyoto-doelstellingen.

De komende periode zal er meer aandacht aan het beleidsveld “water” worden besteed; hiervoor is een gemeentelijk Waterplan vastgesteld.

In 2008 is de Nota Duurzaamheid vastgesteld, waarbij de raad het ambitieniveau met bijbehorend maatregelenpakket heeft bepaald. De nota vloeit voort uit het collegeprogramma “Mei fleur en faasje”, waarbij prioriteit is toegekend aan het thema “Duurzaamheid”. De financiële vertaling van deze nota is meegenomen in de perspectiefnota 2008 (2009–2012). De externe integratie van het gemeentelijke milieu- en duurzaamheidsbeleid in andere beleidsterreinen, zoals ruimtelijke ordening en volkshuisvesting, is hierbij van groot belang. Voor het verkrijgen van draagvlak c.q. het vergroten van het milieubewustzijn vindt gemeentelijke milieucommunicatie plaats. Binnen de begrensde mogelijkheden wordt gestreefd naar een uitvoering van de wettelijke taken op een kwalitatief bovengemiddeld niveau. Datzelfde geldt voor het serviceniveau.

Op het gebied van de milieuhandhaving is de aanpak pragmatisch en praktisch. Naast de “klassieke” rol van controleur, is daarbij ook de rol van adviseur van belang.

Beleidsindicatoren en maatschappelijke effecten

Taakveld: 7. Volksgezondheid en Milieu			
Indicator	Eenheid	Meting	(Refertejaar)
Fijn huishoudelijk restafval	kg	174,0	(2014)
Hernieuwbare elektriciteit	%	3,7	(2014)

Een toelichting op deze beleidsindicatoren is opgenomen in bijlage 6.4.

Actuele ontwikkelingen en nieuw beleid

Afval- of grondstoffenbeleidsplan (DO/Beheer)

Op het terrein van de afvalinzameling en -verwerking vindt op dit moment een golf van ontwikkelingen plaats. In het landelijke ‘Van Afval naar Grondstof’ (VANG) programma zijn ambitieuze eisen geformuleerd door het Ministerie van Infrastructuur en Milieu, de NVRD (werknaam voor de Koninklijke Vereniging voor afval en reinigingsmanagement) en de VNG. De hoeveelheid afval die verbrand wordt, moet drastisch omlaag, in Tytsjerksteradiel van 171 kilo per inwoner naar maximaal 100 kilo in 2020, waarbij het scheidingspercentage minimaal

75% bedraagt. Voor 2015 is in onze gemeente 181 kg per inwoner over 2015 ingezameld. Het scheidingspercentage betreft 72%.

De uitdaging ligt voor de gemeente met name op het terrein van de hoeveelheid huishoudelijk afval ingezameld via de groene en grijze container en op de grofvuillocatie. Op dit moment maakt het gebrek aan gestroomlijnd beleid en visie, dat de besluitvorming en uitvoering van afvaltaken soms ad hoc plaatsvindt, wat mogelijk bij kan dragen aan een inefficiënte manier om de VANG-doelstelling te kunnen behalen.

Een grondstoffenbeleidsplan is nodig om te komen tot een heldere en gestructureerde visie op afvalgebied, waarbij richting kan worden geven aan de afvalinzameling en -verwerking zodat de VANG- en duurzaamheidsdoelstellingen gehaald kunnen worden. Voor de eenmalige kosten, die hiermee gemoeid zijn, hebben wij een bedrag van € 45.000 nodig.

Energietransitie; van fossiel naar duurzaam (DO/beleid)

De energietransitie is een belangrijke opgave uit de ANNO II agenda. Hoe kan Noordoost Fryslân regionaal invulling geven aan het klimaatakkoord van Parijs en het 'Energierapport, transitie naar duurzaamheid' van het rijk, en de invulling van de provinciale ambitie? In september 2016 wordt een uitvoeringsagenda voor de ANNO-regio gepresenteerd, inclusief een begroting voor de daarop volgende jaren. Gezien de voortvarende ontwikkeling omtrent de productie van duurzame energie middels realisatie van zonneparken, zal gemeentelijk beleid hiervoor worden ontwikkeld. Het provinciaal beleid 'Romte foar sinne' is hierbij leidend.

Verbonden partijen

N.V. Afvalsturing Friesland en OLAF

Afvalsturing Friesland is een naamloze vennootschap waar bijna alle Friese gemeenten aandeelhouder van zijn. Sinds 2005 is Afvalsturing Friesland een onderdeel van Omrin. Daarnaast kent Afvalsturing Friesland een Raad van Commissarissen. Wethouder Rijpstra treedt namens Tytsjerksteradiel op als aandeelhouder. De NV Afvalsturing Friesland is feitelijk in de plaats van het Openbaar Lichaam Afvalverwijdering (OLAF) gekomen. Primaire doelstelling van de NV Afvalsturing Friesland is de verwijdering van huishoudelijk afval op efficiënte en milieuhygiënisch verantwoorde wijze. Als bedrijf heeft Afvalsturing Friesland daarnaast belangen op allerlei terreinen die met afval te maken hebben. In Harlingen is inmiddels een zogenaamde Reststoffen Energie Centrale in bedrijf. Zusterbedrijf NV Fryslân Milieu verzorgt de inzameling van afvalstoffen in ongeveer de helft van de Friese gemeenten. Onze gemeente zamelt met eigen mensen onze afvalstoffen in.

Wat mag het kosten

In de onderstaande tabel zijn de lasten en baten opgenomen die verbonden zijn aan dit programma. Per programma zijn de beleidsrelevante ontwikkelingen vermeld. De vaststelling van de lasten en baten van dit programma zal voor het college het kader vormen, waarbinnen de beoogde maatschappelijke effecten zullen worden nagestreefd.

<i>(x € 1.000)</i>	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017
Lasten	6.095 N	6.220 N	5.082 N
Baten	5.240 V	5.374 V	5.598 V
Saldo	854 N	846 N	516 V
Beleidsmatige ontwikkelingen			
-			

3.10 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

‘Een aantrekkelijke woon- en leefomgeving’

Het programma Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting richt zich op een goede ruimtelijke kwaliteit van het gemeentelijk grondgebied, een plezierig, veilig woon- en werkklimaat en een evenwichtige woningmarkt. Inmiddels is een structuurvisie en een woonvisie opgesteld. Bovendien heeft het onderwerp “Water” meer aandacht gekregen. Hiervoor is begin 2009 een Waterplan vastgesteld. Het maatregelenpakket dat hier bij hoort, is in uitvoering genomen. Het programma Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting heeft verder een relatie met binnen andere programma’s op te stellen beleidsplannen, zoals het economisch beleidsplan, het beleidsplan voor toerisme en recreatie en het gemeentelijk verkeer- en vervoerplan.

Beleidsindicatoren en maatschappelijke effecten

Taakveld: 8. Volksgezondheid, Ruimtelijke Ordening en Stedelijke Vernieuwing (Vhrosv)			
Indicator	Eenheid	Meting	(Refertejaar)
Demografische druk	%	64,1	(2016)
Woonlasten éénpersoonshuishouden	euro	671,0	(2016)
Woonlasten meerpersoonshuishouden	euro	741,0	(2016)
WOZ-waarde woningen	euro	183,0	(2016)
Nieuwbouw woningen	aantal	1,7	(2013)

Een toelichting op deze beleidsindicatoren is opgenomen in bijlage 6.4.

Actuele ontwikkelingen en nieuw beleid

Herinrichting Alde Feanen (3e uitvoeringsmodule) (DO/Beleid)

De uitgangspunten en doelstellingen uit het Raamplan worden vertaald naar concrete inrichtingsmaatregelen per deelgebied. Deze maatregelen worden per deelgebied uitgevoerd in uitvoeringsmodules. De gemeente draagt bij in deze kosten. De 3e uitvoeringsmodule van dit landinrichtingsproject omvat voor onze gemeente een aantal belangrijke doelen:

- het afronden van de vaarroute uit de 2e uitvoeringsmodule (noodzakelijk) en een eindinrichting van de Panhuyspoel
- inrichten van enkele percelen als natuur
- aanleggen van recreatieve voorzieningen

Het Raamplan is eerder in de raad geweest en is kaderstellend voor de verdere planvorming en de (financiële) rol daarin voor de gemeente. De Provincie Fryslân is verantwoordelijk voor de uitvoering van de plannen. De planvorming heeft vertraging opgelopen en is begin 2016 gestart. Naar verwachting zal dit uitlopen tot begin 2017. Er zal bij de planuitvoering rekening moeten worden gehouden met een gemeentelijke bijdrage (cofinanciering). Het is op dit moment lastig in te schatten wat de exacte gemeentelijke bijdrage zal zijn. De eerste kosten worden naar verwachting niet eerder dan in 2018 gemaakt. Wij verwachten in de perspectiefnota van het volgende voorjaar (PPN 2018–2021) meer te weten en concrete

bedragen te kunnen noemen. Zoals eerder aangegeven zetten wij alleen in op noodzakelijke en afrondende maatregelen.

Volkshuisvesting; nieuwe woningwet (DO/Beleid)

Sinds 1 juli 2015 is de nieuwe Woningwet van kracht. Invoering van deze wet heeft ingrijpende gevolgen voor de verhoudingen tussen huurder, gemeente en woningcorporatie. Gemeenten hebben een prominentere rol toebedeeld gekregen, die meer taken en verantwoordelijkheden met zich meebrengt. In Tytsjerksteradiel is voor deze taak 8 uur per week (0,22 fte) beschikbaar. Het afgelopen jaar is gebleken dat deze capaciteit niet toereikend is om aan de Woningwet te kunnen voldoen. Tegelijkertijd is besloten nieuwe bezuinigingen door te voeren op de bedrijfsvoering. Door middel van het verschuiven van capaciteit c.q. het stellen van prioriteiten zal worden getracht intern ruimte te vinden voor deze taken. Wij verwachten echter dat er niet te ontkomen is aan een (beperkte) capaciteitsuitbreiding. Zodra wij hier meer inzicht in hebben komen wij hierop terug.

Bouwgrondexploitatie (DO/Beleid)

In Eastermar verwachten wij dat alle beschikbare kavels in 2016 dan wel begin 2017 zijn verkocht. Dit betekent dat het complex in 2017 volledig kan worden afgewikkeld. Naar verwachting zal de winst op dit complex € 150.000 bedragen.

Omdat wij op basis van de stelselwijziging en afspraken met de provincie over de afbouw van de structurele winstneming in de begroting voor 2017 rekening mogen houden met een winst van € 50.000 en vanaf de begroting 2018 met nul, nemen wij voor 2017 een incidentele (extra) winst op van € 100.000.

Verbonden partijen

Niet van toepassing.

Wat mag het kosten

In de onderstaande tabel zijn de lasten en baten opgenomen die verbonden zijn aan dit programma. Per programma zijn de beleidsrelevante ontwikkelingen vermeld. De vaststelling van de lasten en baten van dit programma zal voor het college het kader vormen, waarbinnen de beoogde maatschappelijke effecten zullen worden nagestreefd.

<i>(x € 1.000)</i>	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017
Lasten	6.336 N	3.969 N	2.303 N
Baten	2.355 V	1.134 V	841 V
Saldo	3.981 N	2.835 N	1.462 N
Beleidsmatige ontwikkelingen			
Incidentele winst (Eastermar)			100 V

3.11 Algemene dekkingsmiddelen en overhead

Inleiding

Dit hoofdstuk behandelt de algemene dekkingsmiddelen, kosten van overhead, heffing van de vennootschapsbelasting en onvoorzien. Het is geen beleidsprogramma in de zin van de programmabegroting, maar het hoort wel bij het programmaplan. De reden hiervoor is dat een belangrijk deel van de lokale heffingen algemene dekkingsmiddelen zijn en daarom een plaats in het programmaplan hebben.

Overzicht baten en lasten programmaplan

In de onderstaande tabel zijn de lasten en baten opgenomen die verbonden zijn aan dit programma.

Onder de tabel worden de onderdelen algemene dekkingsmiddelen, kosten van overhead, heffing van de vennootschapsbelasting en onvoorzien kort toegelicht.

<i>(x € 1.000)</i>	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	
Lasten	3.935	3.099	14.067	N
Baten	56.292	56.925	57.898	V
Saldo	52.358	53.826	43.831	V

Algemene dekkingsmiddelen

Lokale heffingen

Wij kennen de volgende lokale heffingen.

0.61	OZB woningen	5.261
0.62	OZB niet-woningen	2.316
0.64	Belastingen overig	2.546
Eindtotaal		10.123

Meer informatie over de lokale heffingen is opgenomen in paragraaf 4.1 Lokale heffingen.

Algemene uitkering

De algemene uitkering is voor de begroting 2017 gebaseerd op de septembercirculaire 2016. In hoofdstuk 2.2 is onder het kopje 'Algemene uitkering uit het gemeentefonds' een toelichting op de te verwachten inkomst opgenomen.

Taakveld	Algemene uitkering	Bedrag
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	43.174

Dividend

De gemeente Tytsjerksteradiel ontvangt jaarlijks dividend- en winstdelingsuitkeringen op basis van aandelen en obligaties. Dit betreft de Bank Nederlandse Gemeenten en Omrin.

Taakveld	Treasury	
0.5	Dividend	54

Saldo van de financieringsfunctie

Over het saldo van de reserves werd altijd bespaarde rente berekend. In de nieuwe voorschriften van het Besluit Begroting Verantwoording (BBV) wordt nadrukkelijk aanbevolen geen rente meer te berekenen over het eigen vermogen. Hiermee wordt er ook geen rentebate meer toegerekend aan de exploitatie.

De werkelijke rente die met ingang van 2017 wordt toegerekend over de investeringen moet voortaan jaarlijks gebeuren op basis van een omslagpercentage op basis van de werkelijk betaalde rente. Dit percentage mag afgerond worden.

De verandering heeft wel consequenties voor de toerekening naar de verschillende programma's en taakvelden, maar heeft geen invloed op het saldo van de begroting.

		Baten	Lasten	Saldo
0.5	Totaal Treasury	-932	-1.306	-2.238

Overige algemene dekkingsmiddelen

Deze post betreft een financieel-technisch verplicht item in het kader van de nieuwe BBV voorschriften.

Taakveld	Omschrijving taakveld	Omschrijving ECL BBV	Bedrag
0.8	Algemene baten en lasten	Overige inkomsten	265
		Afschrijvingen	291
	Totaal Algemene baten en lasten		556
0.10	Mutaties reserves	Onttrekking uit reserves	2.435
	Totaal Mutaties reserves		2.435
Eindtotaal			2.991

Kosten van overhead

Het onderdeel Overhead betreft een nieuw verplicht onderdeel voor dit programma op grond van de nieuwe voorschriften van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV).

In hoofdstuk 2.2 is onder het betreffende kopje hierover informatie op hoofdlijnen opgenomen. Een uitgebreide toelichting over dit onderwerp is opgenomen in bijlage 6.3 Toelichting wijzigingen BBV.

0.4 Overhead	Salariskosten huidig personeel	1.285
	Taakstellende bezuinigingen formatie	-42
	Onroerende zaakbelasting	13
	Motorrijtuigenbelasting	6
	Verfraaiing dienstvertrekken	6
	Dienst-, werkkleding en uitrusting	44
	Onderd. voor vervoermidd., instal., machines e.d.	29
	Energie	114
	Waterverbruik	2
	Voedingsmiddelen en dranken	12
	Toiletbenodigdheden	11
	Overige specifieke verbruiksgoederen	20
	Onderhoudswerkzaamheden	7
	Schoonmaakwerkzaamheden	113
	Overige uitbestede werkzaamheden	3
	Betaalde huur roerende zaken	7
	Verzekeringen	13
	Vergoeding voor reis- en verblijfskosten	3
	Vergoeding van studiekosten	2
	Overige vergoedingen	193
	Advertentie- en reclamkosten	38
	Telefoonkosten	72
	Kosten externe advisering	31
	Kosten overige diensten	58
	Inkomensoverdrachten aan Overige overheden	38
	Overige inkomensoverdr. ov. inst. en personen	23
Storting in voorzieningen	104	
Afschrijvingen	639	
Totaal Overhead		2.844

Heffing van vennootschapsbelasting

Wij gaan er vanuit dat wij voor het jaar 2017 geen vennootschapsbelasting hoeven af te dragen.

Onvoorzien

Voor onvoorziene uitgaven hebben wij in onze begroting € 50.000 (structureel) opgenomen. Rapportage over de stand van zaken van de onvoorziene uitgaven nemen wij altijd mee bij de 1e en 2e bestuursrapportage.

Verbonden partijen

Vitens

De gemeente heeft een aandelenpakket in Vitens. In verhouding van het aandelenbezit in het totale eigen vermogen is onze zeggenschap gering. Het bezit van aandelen maakt het mogelijk om onze stem indien nodig te laten horen.

Bank Nederlandse Gemeenten

De gemeente heeft voor het geldverkeer een bankrekening bij de Bank Nederlands Gemeenten (BNG). In die hoedanigheid neemt de gemeente deel in het aandelenkapitaal van de BNG. De BNG is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. Het gemeentelijk aandelenbezit kan dan ook gezien worden als een duurzame belegging.

De BNG is een solide financiële dienstverlener, die in haar statuten het werkterrein beperkt tot vooral de overheid en woningbouwcorporaties. Mede daardoor kennen internationale ratingbureaus aan de BNG de hoogste rating voor kredietwaardigheid toe. De risico's die aan deze verbonden partij verbonden zijn, zijn daarom verwaarloosbaar.

Analyse beleidsrelevante ontwikkelingen

In onderstaande tabel worden de verschillen in de beleidsrelevante ontwikkelingen ten opzichte van de begroting 2016 verklaard.

<i>(x € 1.000)</i>	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017
Lasten	3.935 N	3.099 N	14.067 N
Baten	56.292 V	56.925 N	57.898 V
Saldo	52.358 V	53.826 V	43.831 V
Beleidsmatige ontwikkelingen			
-			

Paragrafen

4.1 Lokale heffingen

Inleiding

Deze paragraaf geeft een overzicht van de diverse lokale heffingen en belastingen op hoofdlijnen. Hiermee ontstaat inzicht in de lokale lastendruk. Dit is van belang voor de integrale afweging tussen enerzijds beleid en anderzijds inkomsten. Ook wordt weergegeven welk beleid de gemeente in het begrotingsjaar zal voeren ten aanzien van de lokale heffingen en de kwijtschelding hiervan.

De lokale heffingen vormen een belangrijke inkomstenbron voor de gemeente. De heffingen worden voor het grootste deel opgebracht door burgers.

Uitgangspunten leges- en tarievenbeleid

Algemeen

De uitgangspunten van ons legesbeleid worden expliciet opgenomen in deze paragraaf. Door het eenduidig opnemen van informatie over tarieven en heffingen in de verschillende jaarstukken en het daarbij verstrekken van inzicht in de mate van kostendekkendheid op hoofdlijnen krijgt de raad sturingsmogelijkheden aangereikt. Zo kan de raad op een verantwoorde wijze keuzes maken ten aanzien van de gewenste en benodigde hoogte van tarieven c.a.

Basis van het beleid

Per 1 januari 1994 zijn de (huidige) Gemeentewet en de wet Materiële belastingbepalingen van kracht geworden. De huidige legesverordening kent nog steeds zijn basis vanuit deze wetswijziging. Bij de jaarlijkse vaststelling van deze verordening is telkens vanuit deze kaders verder gewerkt.

Uitgangspunten van beleid voor begroting 2017

Bij het samenstellen van de begroting 2017 en de meerjarenraming is op grond van de kaderbrief van december 2015, de perspectiefnota 2017–2020 (voorjaar 2016) en de nadere kaderstelling voor de begroting 2017 en verder rekening gehouden met de volgende uitgangspunten:

- Verhoging van de totale OZB-opbrengst met 0,5% voor 2017 ten opzichte van 2016
- Verhoging van de afvalstoffenheffing voor meerpersoonshuishoudens met € 12,60 en voor eenpersoonshuishoudens met € 9.
- Verhoging van de rioolheffing met respectievelijk €3 en € 3,80 voor huurders van een- en meerpersoonshuishoudens én verhoging met respectievelijk € 4,80 en € 5,60 voor eigenaren; dit op basis van de uitgangspunten vermeld in het GRP.
- Daar waar dat mogelijk was, zijn de tarieven verhoogd met een inflatiecorrectie van 0,5%.

Ontwikkeling van de lokale lasten

Onroerende zaakbelasting

Macronorm 2017

Door de minister van Financiën is voor 2016 een macronorm van 1,97% (meicirculaire 2016) vastgesteld. Dit betekent dat de toename van de opbrengst van alle gemeenten samen in 2017 niet meer mag bedragen dan 1,97% ten opzichte van de opbrengst van alle gemeenten in 2016. Een overschrijding van genoemd percentage zou kunnen leiden tot een correctie op de algemene uitkering. Per saldo is voor onze gemeente sprake van een verhoging van de OZB met 0,5%. Zolang er per saldo bij alle gemeenten geen sprake is van overschrijding van de macronorm, zal er geen correctie plaatsvinden op de algemene uitkering.

Afvalstoffenheffing

Wij gaan in de begroting voor de afvalstoffenheffing uit van een kostendekkend tarief. Voor de afvalstoffenheffing is het voorstel om de onderstaande tarieven voor 2017 te hanteren.

Tabel 4 Tarieven afvalstoffenheffing

	2016	2017	Vershil in €	Mutatie
Meerpersoonshuishouden	172,80	185,40	12,60	7,29%
Eenpersoonshuishouden	121,20	130,20	9,00	7,43%

In onderstaande tabel is de kostendekkendheid van de afvalstoffenheffing weergegeven, zoals deze meerjarig is verwerkt in de begroting.

Tabel 5 Kostendekkendheid afvalstoffenheffing

	2017	2018	2019	2020
Baten	3.023.000	3.033.000	3.045.000	3.055.000
Lasten	3.023.000	3.033.000	3.045.000	3.055.000
Kostendekkendheid	100%	100%	100%	100%

De baten bestaan uit: afvalstoffenheffing, reinigingsrechten, inkomsten oud papier, metaal, textiel en glas.

Rioolheffing

De gemeente heeft zelf een grote mate van beleidsvrijheid om de heffingsmaatstaf en belastingplichtige voor de rioolheffing te bepalen. Bij de invoering van rioolheffing in 2006 zijn de volgende uitgangspunten voor het tariefbeleid geformuleerd:

- Heffing op basis van vaste tarieven bij gebruiker en eigenaar.
- Voor gebruikers een differentiatie in tarief tussen eenpersoons- en meerpersoonshuishoudens in de verhouding 70:100 (conform de verhouding afvalstoffenheffing).

In maart 2012 nam de raad een besluit over een geactualiseerde vaststelling van de kosten

voor rioleringszorg (vGRP) en de toepassing van het principe van 100% kostendekking over een periode van 30 jaar met een jaarlijkse indexatie. Het komende jaar is nog sprake van een overdekking. Met ingang van 2018 is sprake van onderdekking. Dat is in lijn met de uitgangspunten van het vGRP, zowel de over- als de onderdekking worden verrekend met de hiervoor ingestelde voorziening riolering. Op basis van het vGRP wordt nu een groter aantal objecten aangeslagen. Ook objecten die voorheen geen aanslag kregen. Voor toepassing van de uitgangspunten voor de rioolheffing zie onderstaande tabel.

Tabel 6 Tarieven rioolheffing

	2016	2017	Vershil in €
Niet aangesloten percelen	55,20	57,00	3,26%
Eigenaar/bewoner			
Eenpersoonshuishouden	158,40	163,20	3,03%
Meerpersoonshuishouden	177,60	183,00	3,04%
Huurder			
Eenpersoonshuishouden	99,60	102,60	3,01%
Meerpersoonshuishouden	118,80	122,40	3,03%
Bedrijf	209,40	216,00	3,15%

In onderstaande tabel wordt de kostendekkendheid van riolering weergegeven, zoals deze meerjarig is verwerkt in de begroting.

Tabel 7 Kostendekkendheid rioolheffing

	2017	2018	2019	2020
Baten rioolheffing	2.512.000	2.591.000	2.672.000	2.756.000
Lasten riolering	2.512.000	2.591.000	2.672.000	2.756.000
Kostendekkendheid	100%	100%	100%	100%

Effecten voor de huishoudens

Wij hebben de veranderingen in de tarieven voor OZB, afvalstoffenheffing en rioolheffing voor onze burgers in de onderstaande tabel in beeld gebracht.

Om inzicht te verschaffen in de ontwikkeling van de lastendruk voor de burger over de periode 2012 tot en met 2017 is in bijlage 6.5 is een overzicht opgenomen.

Tabel 8 Lastenplaatjes voor vier voorbeeldhuishoudens

Tarieven gemeentelijke belastingen	2016	2017	% stijging	absolute stijging
OZB eigenaren woningen (= kengetal)	100,75	101,25	0,50%	0,50
rioolheffing gebruikers EPH	€ 99,60	€ 102,60	3,01%	€ 3,00
rioolheffing gebruikers MPH	€ 118,80	€ 122,40	3,03%	€ 3,60
rioolheffing eigenaren/bewoners	€ 177,60	€ 183,00	3,04%	€ 5,40
Afvalstoffenheffing EPH	€ 121,20	€ 130,20	7,43%	€ 9,00
Afvalstoffenheffing MPH	€ 172,80	€ 185,40	7,29%	€ 12,60
Rijtjeshuis / huurder	2016	2017	% stijging	absolute stijging
EPH				
OZB eigenaren	€ -	€ -	-	€ -
Afvalstoffenheffing	€ 121,20	€ 130,20	7,43%	€ 9,00
Rioolheffing gebruikers	€ 99,60	€ 102,60	3,01%	€ 3,00
Totaal	€ 220,80	€ 232,80	5,43%	€ 12,00
Rijtjeshuis / huurder	2016	2017	% stijging	absolute stijging
MPH				
OZB eigenaren	€ -	€ -	-	€ -
Afvalstoffenheffing	€ 172,80	€ 185,40	7,29%	€ 12,60
Rioolheffing gebruikers	€ 118,80	€ 122,40	3,03%	€ 3,60
Totaal	€ 291,60	€ 307,80	5,56%	€ 16,20
Twee onder één kap / eigenaar-bewoner	2016	2017	% stijging	absolute stijging
MPH				
OZB eigenaren	€ 340,64	€ 342,34	0,50%	€ 1,70
Afvalstoffenheffing	€ 172,80	€ 185,40	7,29%	€ 12,60
Rioolheffing	€ 177,60	€ 183,00	3,04%	€ 5,40
Totaal	€ 691,04	€ 710,74	2,85%	€ 19,70
Vrijstaand / eigenaar-bewoner	2016	2017	% stijging	absolute stijging
MPH				
OZB eigenaren	€ 638,70	€ 641,89	0,50%	€ 3,19
Afvalstoffenheffing	€ 172,80	€ 185,40	7,29%	€ 12,60
Rioolheffing	€ 177,60	€ 183,00	3,04%	€ 5,40
Totaal	€ 989,10	€ 1.010,29	2,14%	€ 21,19

MPH = meerpersoonshuishouden

EPH = eenpersoonshuishouden

Toeristenbelasting

De toeristenbelasting blijft in 2017 € 1,00 per persoon per overnachting.

Reclamebelasting

De raad heeft in zijn vergadering van 19 december 2013 besloten tot het invoeren van een reclamebelasting waarbij de opbrengsten gebruikt zullen worden om een ondernemersfonds te voeden. Het doel van dit fonds is om het de ondernemers mogelijk te maken in het centrum promotionele activiteiten te organiseren en in te spelen op de ontwikkelingen van het Nieuwe Winkelen en de leegstandsproblematiek.

De heffing geschiedt op de volgende grondslagen:

- een vast bedrag van € 75
- een tarief van € 1,90 per € 1.000 WOZ-waarde (niet-woning) met een maximum van € 725

Op grond van de kohieromzet 2016 wordt rekening gehouden met een opbrengst van € 46.000 in 2017.

Tarieven

Daar waar dat mogelijk was, zijn de tarieven verhoogd met een inflatiecorrectie van 0,5%.

Kwijtschelding

Voor mensen met de laagste inkomens bestaat de mogelijkheid van een gehele of gedeeltelijke kwijtschelding van belasting. Dit is het geval als aan de voorwaarden voor kwijtschelding van de invorderingswet is voldaan. Tot nu toe is in onze gemeente maximaal gebruik gemaakt van de mogelijkheden voor kwijtschelding. Zo is bij ons ook kwijtschelding voor het eigenarendeel van de OZB mogelijk. In een deel van de gevallen (langdurige bijstandsccliënten, ouderen met een laag inkomen) wordt automatische kwijtschelding verleend.

Tabel 9 Kwijtschelding

Kwijtschelding	2015	Voorlopig 2016	Begroting 2017
Automatische kwijtschelding	279	227	250
Toekenning op aanvraag (volledig)	106	144	164
Toekenning op aanvraag (gedeeltelijk)	71	75	-
Totaal aantal kwijtscheldingen	456	446	414
Aantal afgewezen aanvragen	128	139	-
Kwijtschelding in bedrag	114.000	100.000	107.000

In de begroting 2017 is rekening gehouden met een bedrag van € 107.000 aan kwijtschelding. De raming is gebaseerd op de aantallen uit de rekening 2015 en de voorlopige werkelijke aantallen van 2016 tegen de tarieven en verwachtingen, zoals deze in de begroting 2017 zijn meegenomen. Ook is rekening gehouden met de mogelijke effecten van de verslechterde economische omstandigheden.

4.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

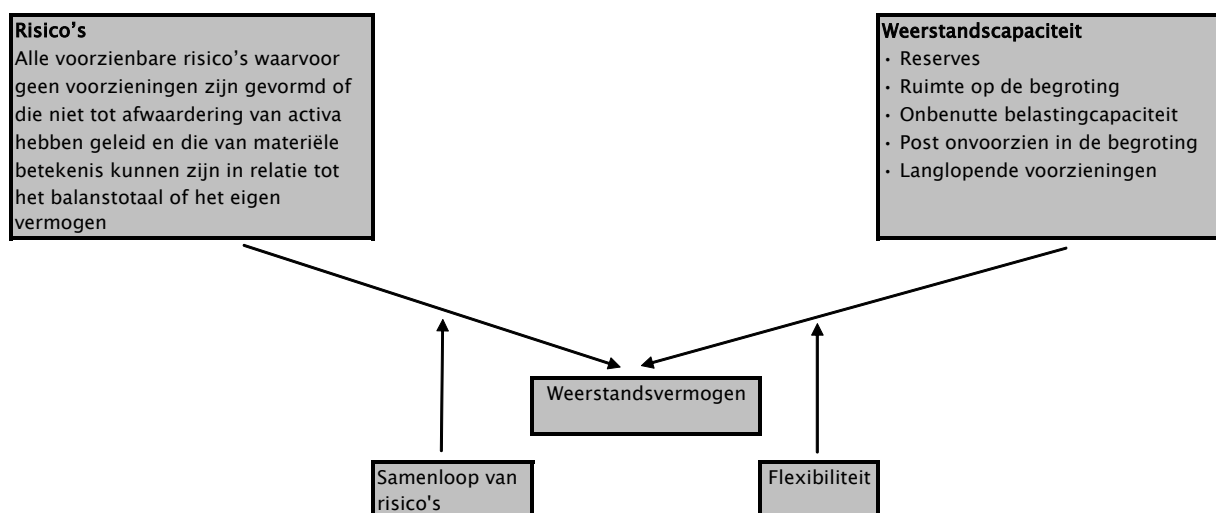
Inleiding

Volgens artikel 11 van het BBV moeten gemeenten inzicht geven in hun weerstandsvermogen. Bij weerstandsvermogen gaat het om het verband tussen de weerstandscapaciteit en de risico's, die je als gemeente loopt. Met andere woorden, hoe goed ben je als gemeente bestand tegen financiële tegenvallers. Toekomstige gebeurtenissen worden zo reëel mogelijk geschat, maar ieder jaar kunnen er onvoorziene zaken gebeuren waar geen rekening mee is gehouden in onze begroting.

De middelen en de mogelijkheden waarover een gemeente beschikt om niet begrote kosten te dekken noemen wij de weerstandscapaciteit. Bij de risicoanalyse kijken wij hoe groot de kans is dat er tegenslagen voorkomen.

De samenhang tussen weerstandsvermogen, weerstandscapaciteit en risico's is hieronder schematisch opgenomen.

Tabel 1: Samenhang tussen reserves, voorzieningen, risico's en weerstandsvermogen

Op grond van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten geldt vanaf de begroting 2016 de verplichting tot het opnemen van kengetallen in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing in de begroting en het jaarverslag.

Het betreft de volgende kengetallen:

- netto schuldquote
- netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen
- solvabiliteitsratio
- grondexploitatie
- structurele exploitatieruimte
- belastingcapaciteit

Deze kengetallen moeten niet individueel bezien worden, maar vragen om een beoordeling van de onderlinge verhouding en samenhang van de kengetallen in relatie tot de financiële positie. In de komende jaren zullen wij in het kader van deze paragraaf de ontwikkelingen in de kengetallen voor u analyseren en daarbij voor zover van toepassing de effecten van de ontwikkelingen schetsen.

Voorlopig wordt eerst nog volstaan met het toelichten van de betekenis van de verschillende kengetallen.

Netto schuldquote

De netto schuldquote geeft het niveau weer van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen.

Verbeteren van de schuldquote kan door de schulden te verlagen, de bezittingen te vergroten en/of de inkomsten te verhogen.

Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Om inzicht te krijgen in hoeverre sprake is van doorlenen, wordt de netto schuldquote ook exclusief doorgeleende gelden weergegeven.

Verbeteren van de schuldquote kan door de schulden te verlagen, de bezittingen te vergroten en/of de inkomsten te verhogen.

Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is om aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger het getal, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente. De uitkomst is afhankelijk van de wijze waarop bezittingen in de gemeente worden gewaardeerd. Dat verschilt nogal per gemeente.

Verbeteren van de solvabiliteit kan door het eigen vermogen te vergroten (bijvoorbeeld door het verkopen van de aandelen) en door het vreemd vermogen te verkleinen (bijvoorbeeld door minder te lenen).

Grondexploitatie

Dit kengetal geeft aan hoe groot de waarde van de grond is ten opzichte van de totale baten. Een norm bepalen is lastig. De boekwaarde van de grond zegt niets over de relatie tussen vraag en aanbod. Het is van belang wat de verwachte vraag is.

Structurele exploitatieruimte

Dit kengetal kijkt naar de structurele baten en de structurele lasten ten opzichte van de totale baten. Een positief getal geeft aan dat de structurele baten voldoende zijn om de structurele lasten te dekken.

Dit cijfer kan verbeteren door meer structurele baten of minder structurele lasten op te voeren.

Belastingcapaciteit (woonlasten meerpersoonshuishoudens)

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin bij het voordoen van een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen c.q. of er ruimte is voor nieuw beleid. Daarbij wordt ervan uitgegaan dat de ruimte die de gemeente heeft om de belastingen te

verhogen is gerelateerd aan de totale woonlasten. En die ruimte wordt dan bepaald door de vergelijking met de gemiddelde woonlasten in Nederland (in het vorige jaar).

In de tabel hieronder is een overzicht van de verschillende kengetallen opgenomen.

Kengetal	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017
netto schuldquote	68,64%	68,13%	62,07%
netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	45,39%	42,62%	41,96%
solvabiliteitsratio	27,50%	23,86%	22,50%
grondexploitatie	8,05%	14,54%	10,55%
structurele exploitatieruimte	2,52%	-0,09%	-0,19%
belastingcapaciteit	107,59%	108,04%	109,41%

Weerstandscapaciteit

De ruimte die in de vermogenspositie en de begroting zit om niet voorziene tegenvallers op te vangen, wordt de weerstandscapaciteit genoemd. Aandacht voor het weerstandsvermogen kan voorkomen dat elke financiële tegenvaller dwingt tot bezuinigen. Er wordt onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele weerstandscapaciteit.

Structurele weerstandscapaciteit

Met de structurele weerstandscapaciteit worden de middelen bedoeld die permanent ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende exploitatie op te vangen zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van bestaande taken. In de gemeente Tytsjerksteradiel betreft dit de optelsom van het begrotingsoverschot en de onbenutte belastingcapaciteit. De onbenutte belastingcapaciteit heeft onder meer betrekking op de mogelijkheid de OZB-tarieven te verhogen. Binnen onze gemeente is er geen mogelijkheid om de afvalstoffenheffing en de rioolheffing te verhogen. Het kostendekkingspercentage is hier al (ongeveer) 100%.

	2017	2018	2019	2020
Begrotingsoverschot/tekort	11	570	643	628
Onbenutte belastingcap. OZB	–	–	–	–
Onbenutte belastingcap. ASH	–	–	–	–
Onbenutte bel.cap. rioolrecht	–	–	–	–
Totaal	11	570	643	628

Incidentele weerstandscapaciteit

De incidentele weerstandscapaciteit is het vermogen dat ingezet kan worden om eenmalige tegenvallers op te vangen. In beginsel betreft dit de optelsom van het vrij aanwendbare deel van de reserves en de stille reserves.

- Het vrij aanwendbare deel van de reserves is dat deel van de reserves waarvoor nog geen bestemming is vastgelegd. Binnen onze gemeente is dit de algemene reserve.
- De stille reserves hebben betrekking op activa die op de balans lager zijn gewaardeerd dan de marktwaarde en die op korte termijn verkoopbaar zijn. Voor zover op dit moment bekend, heeft onze gemeente geen stille reserves.

Daarnaast is in de exploitatie een aantal stelposten opgenomen voor onvoorziene eenmalige uitgaven. Het betreft de volgende structurele posten:

• Onvoorzien eenmalig	€ 50.000
• Knelpuntenpot voor tijdelijk personeel	€ 52.000
• Stelpost voor zaakschades	<u>€ 18.000</u>
Totaal	€ 120.000

Weerstandscapaciteit in relatie tot de hoogte van de algemene reserve

Over de gewenste omvang van de algemene reserve en overige reserves werden in het kader van de notities “Reserves eindig of vaste basis, grenzen van ons weerstandsvermogen” (september 2009) en de in 2015 geactualiseerde notitie reserves en voorzieningen (maart 2015) afspraken gemaakt. In de Perspectiefnota 2016–2019 was een voorstel opgenomen voor actualisatie van de uitgangspunten rond signaalniveau en minimale omvang van de algemene reserve. Dit in relatie tot de toegenomen risico's als gevolg van de decentralisaties. De geactualiseerde uitgangspunten zijn verwerkt in de tekst onder de kop "Benodigde minimale omvang reserves in relatie tot weerstandscapaciteit".

Verloop reserves en voorzieningen in begrotingsperiode 2018–2021

In hoofdstuk 5, paragraaf 5.4 is de stand en het verloop van de reserves opgenomen. In principe kan de raad in volle vrijheid beslissen over de inzet van middelen uit de algemene

reserve en zijn de middelen in de bestemmingsreserves nadrukkelijker voor specifieke doelen bestemd.

De stand van de algemene reserve in deze periode blijft gehandhaafd op € 16,5 miljoen. De bestemmingsreserves dalen in deze periode van € 4,2 miljoen tot € 2,7 miljoen. De voorzieningen stijgen in deze periode van € 8,5 miljoen naar € 13,6 miljoen.

Benodigde minimale omvang reserves in relatie tot weerstandscapaciteit

Uit het verloop van reserves en voorzieningen in de begrotingsperiode 2017–2020 blijkt, dat er sprake is van een afnemend saldo van de reserves en een toenemend saldo van de voorzieningen. Het is vanzelfsprekend dat een jaarlijkse uitname uit reserves eindig van karakter is. Wanneer er sprake is van een structurele daling is het ook van belang om de benedengrens voor de reserves en afgesproken streefwaarden in het oog te houden.

Een minimaal noodzakelijke omvang van reserves (en voorzieningen) houdt direct verband met het weerstandsvermogen van de gemeente. Het weerstandsvermogen van een gemeente bestaat uit de vergelijking van financiële risico's die een gemeente loopt met de gemeentelijke weerstandscapaciteit. Het weerstandsvermogen geeft dan aan in welke mate de risico's opgevangen kunnen worden. Per risico geven wij naast een beschrijving tevens een beheersmaatregel aan. Hiermee geven wij aan hoe wij met het desbetreffende risico willen omgaan. Daarnaast hanteren wij een (risico)matrix. Daarbij wordt op basis van een aantal factoren voor elk risico een inschatting gemaakt van omvang en kans van optreden.

Voor de stand van de algemene reserve werken we nu met een signaalniveau en met een minimumniveau om eventuele slechte scenario's vroegtijdig te onderkennen en voorkomen. Hierbij staat signaalniveau voor:

Het binnen een nieuwe perspectiefperiode optreden van een daling van de algemene reserve tot onder het signaalniveau betekent dat maatregelen nodig zijn voor het op termijn op peil houden van de algemene reserve en dat hiervoor tijdig actie wordt opgestart (raad en college).

Het begrip minimumniveau staat voor:

Het binnen een nieuwe perspectiefperiode optreden van een daling van de algemene reserve tot onder het minimumniveau geldt als niet aanvaardbaar. Dit betekent dat maatregelen om het minimumniveau te kunnen blijven garanderen vroegtijdig ter besluitvorming aan de raad worden voorgelegd.

In het geval dat de stand van de reserve door een onvoorzien noodzakelijke uitname onder het minimumniveau is gedaald, worden bij een eerstvolgende perspectiefnota- en/of programma- begrotingsbehandeling in de raad maatregelen voor een zo spoedig mogelijk herstel van de reservepositie aan de raad voorgelegd.

Voor de meerjarenbegroting 2017–2020 is het signaalniveau van de algemene reserve gesteld op € 15 miljoen en het minimumniveau op € 10 miljoen.

In de nu voorliggende programmabegroting is de minimale stand van de algemene reserve in de gehele perspectiefperiode nu € 16,5 miljoen. Het saldo blijft daarmee boven het gekozen

signaalniveau en er lijkt in het meerjarenperspectief ruimte te zijn om de buffer-functie van de algemene reserve in deze periode te vergroten.

Risico's

Niet ieder risico is relevant en hoeft ten laste van de weerstandscapaciteit te worden gebracht. Wij definiëren een risico als volgt:

'Risico's zijn relatief grote bestaande of toekomstige verplichtingen met een buitengewoon karakter, waarbij de omvang en de kans niet is in te schatten (ook niet bij benadering) en die niet worden afgedekt door een voorziening, verzekering of andere beheersmaatregel.'

Risico's, waarvan de financiële tegenvaller lager dan € 100.000 wordt geschat, worden gezien als onderdeel van de reguliere bedrijfsvoering. Financiële risico's groter dan € 100.000 worden opgenomen in de paragraaf weerstandsvermogen.

Voor de paragraaf weerstandsvermogen sluiten we de risico's uit, die samenhangen met de reguliere exploitatie en die met een grote mate van zekerheid periodiek terugkeren. Wij kiezen ervoor waar mogelijk deze risico's te verzekeren of via een voorziening af te dekken.

Begrotingstechnische risico's mogen ook niet leiden tot een beroep op de weerstandscapaciteit, omdat ze beheersbaar zijn door een goede planning & control. Hierbij denken we bijvoorbeeld aan open einde regelingen, aantallen bijstandsgerechtigden en bijstelling van rijksbudgetten. Als in het begrotingsjaar sprake is van materiële afwijkingen van de begroting, dan zal dit in de bestuursrapportages aan bod komen. Dat geldt ook voor de niet in geld uit te drukken risico's van bijvoorbeeld vertragingen in processen, het niet realiseren van beleidsdoelstellingen, risico's met betrekking tot arbo en veiligheid, faillissement van aannemers en het aantreffen van bodemvervuiling bij aankoop van grond.

Verzekering van risico's

Een deel van de operationele risico's kan worden afgedekt door het afsluiten van verzekeringen. De vraag of wel of niet een verzekering wordt afgesloten, is het resultaat van een afweging tussen de kans op schade en de kosten daarvan enerzijds en de verzekeringspremie anderzijds. Het bestaande beleid wordt periodiek beoordeeld en indien nodig bijgesteld. Wat betreft het eigen risico is gekozen voor het standaard eigen risico per gebeurtenis.

Risico's ten laste van de weerstandscapaciteit

Op grond van een inventarisatie van risico's zullen onderstaande risico's als deze zich voordoen, ten laste van het weerstandsvermogen van de gemeente moeten worden gebracht.

Sociaal Domein

De stand van zaken op het gebied van onder meer de administratieve processen van het gehele Sociaal Domein is van dien aard, dat het op dit moment nog steeds niet mogelijk is om een goede prognose te geven voor het lopende jaar 2016 en de verwachtingen voor de jaren 2017 en verder. Op de budgetten voor de uitvoering van de Jeugdwet ligt nog steeds de nodige financiële druk terwijl bij de uitvoering van met name de nieuwe taken inzake de Wmo de financiële druk meevalt. Daarnaast geeft de septembercirculaire 2016 voor het Sociaal Domein een aangepaste reeks voor de jaren 2017 t/m 2021, die gemiddeld over de gehele periode bijna € 4 ton per jaar lager uitvalt. dan de uitkomsten van de meicirculaire 2016 zoals verwerkt in de perspectiefnota van juni jl..

Tevens leiden de vier uitspraken van de Centrale Raad tot een heroverweging van het bestaande beleid ten aanzien van de huishoudelijke hulp. De 'maatwerkvoorziening HH Nieuwe stijl' brengt kosten met zich mee. Hiermee komen de budgetten voor het sociaal domein onder druk te staan. Voorlopig blijven wij er vanuit gaan dat de noodzakelijke uitgaven binnen de gereserveerde budgetten kunnen worden bekostigd.

Beheersmaatregel:

De raad tijdig informeren op basis van de meest recente ontwikkelingen via de reguliere P&C cyclus.

Bouwgrondexploitatie

Het hebben van een bouwgrondexploitatie brengt financiële risico's met zich mee. In paragraaf 4.7 Grondbeleid worden de financiële risico's van de bouwgrondexploitatie toegelicht.

Beheersmaatregel:

Door het jaarlijks opstellen van geactualiseerde berekeningen op basis van de meest recente ontwikkelingen kunnen wij de raad tijdig informeren via de reguliere P&C cyclus.

Algemene uitkering

Voor het meerjarenperspectief wordt in de circulaires onvoldoende aangegeven waar de gemeenten rekening mee kunnen houden. In die zin blijft de algemene uitkering als belangrijkste inkomstenbron voor de gemeente een risico.

Beheersmaatregel:

Berichtgeving betreffende ontwikkelingen algemene uitkering uit het gemeentefonds nauwlettend volgen. Zodra meer zekerheid wordt geboden zullen wij een nieuwe berekening confronteren met de berekende algemene uitkering in de begroting. Eventuele verschillen inbrengen via reguliere planning en controlcyclus en daar waar nodig de raad vooraf

informereren.

Precariobelasting

Op basis van de door de raad vastgestelde verordening op de heffing en invordering van precariobelasting (raad 9 oktober 2014) zijn in 2015 aanslagen voor 2014 en 2015 opgelegd aan Tennet en Liander. Liander heeft formeel bezwaar aangetekend tegen de opgelegde aanslagen. Gezien een vergelijkbare situatie in de gemeente Opsterland gaan wij er vanuit dat het inmiddels ingediende beroep van Liander te zijner tijd ongegrond wordt verklaard. Zolang er echter geen uitspraak is, bestaat er een risico dat wij de ontvangen precariobelasting aan Liander terug moeten betalen. Vanaf juli 2016 zal ook precariobelasting aan Vitens worden opgelegd. Ook hiervoor geldt dat er (eventueel) formeel bezwaar wordt aangetekend tegen de aanslag.

Voorzichtigheidshalve hebben wij de opbrengsten precariobelasting in een voorziening gestort.

Beheersmaatregel:

Wij hebben externe juridische advisering ingezet op deze zaak. Via de reguliere P&C cyclus wordt de raad op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen.

Gegarandeerde geldleningen en borgstellingen

Ter bevordering van het verkrijgen van leningen heeft de gemeente zich in het verleden meerdere malen garant gesteld voor de verplichtingen van de geldnemers tegenover de geldgevers. Per 31 december 2015 staat de gemeente nog voor een gering bedrag van € 10.000 garant (tot en met 31 juli 2019) voor de rekening-courantfaciliteit van Stichting Iepenwacht Fryslân. De diverse deelnemende gemeenten staan elk voor een deel garant.

Daarnaast is er een bedrag van 54,8 miljoen aan geldleningen aan woningbouwcorporaties (waarvan Stichting WoonFriesland 41,1 miljoen), waarbij de borgstelling is overgedragen aan het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) en de gemeente samen met het rijk als tertiaire achtervanger optreedt. Dit betekent in de praktijk, dat de corporatie in eerste instantie wordt aangesproken (primair), daarna het WSW (secundair) en dan pas de gemeente en het rijk, elk voor 50%. Dit betreft een relatief gering risico.

Ten opzichte van 2016 is het bedrag aan overgedragen borgstellingen aan het WSW per saldo met een bedrag van 5,6 miljoen afgenomen als gevolg van een aflossing ineens conform de voorwaarden van de leningsovereenkomst.

Beheersmaatregel:

De garantstelling voor de rekening-courantfaciliteit van Stichting Iepenwacht Fryslân loopt tot en met 31 juli 2019. De stichting heeft het beheer van iepen van de deelnemende gemeenten overgenomen. Wij volgen de actualiteit op de voet en nemen daar waar mogelijk onze verantwoordelijkheid mocht dit nodig zijn.

Voor wat betreft de gegarandeerde geldleningen aan woningbouwcorporaties is het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) ook onze waarborg voor het goed volgen van de mogelijke risico's. Het WSW stelt eisen aan de kredietwaardigheid van de deelnemende

woningbouwcorporaties. Ieder jaar wordt bij de deelnemende instellingen een kredietwaardigheidstoets verricht. Dit garandeert financiers dat zij zaken doen met solide maatschappelijke ondernemingen en beperkt het risico voor de achtervangers. Vanaf 2014 werkt het WSW met een nieuw risicobeoordelingsmodel en worden de gemeenten uitgebreider geïnformeerd. Er zijn tot en met het jaar 2015 geen bedragen betaald inzake de borg- en garantstellingen. Dat wil zeggen: de gemeente is niet als borg aangesproken.

Sinds de oprichting in 1983 is het WSW nog nooit aangesproken op zijn borgverplichting. Ook niet na de financiële problemen bij woningbouwcorporatie Vestia in Rotterdam. De zekerheidsstructuur is niet aangetast en het WSW heeft (net zoals de Nederlandse Staat) een Triple A-rating van kredietbeoordelaars Moody's en Standaard & Poor's.

Als gevolg van de 'Vestia-affaire' was in 2012 de commissie Vermeulen ingesteld die een aantal aanbevelingen in het rapport 'Herstel van Vertrouwen' heeft geformuleerd. Het opvolgen van deze aanbevelingen heeft al geresulteerd in een betere uitvoering van het toezicht.

Bijdrage gemeenten aan Gemeenschappelijke Regeling SW 'Fryslân'

Met de komst van de Participatiewet zullen de huidige middelen in de Wsw fors omlaag gaan, enerzijds doordat er geen mensen meer in de regeling stromen (volume-effect) en anderzijds omdat de rijksvergoeding wordt afgestemd op 100% WML.

Beheersmaatregel

De resultaten van Caparis worden gevolgd door de ambtelijke planning en control groep via maandelijkse rapportages. De begrotingen en jaarrekeningen van zowel de Gemeenschappelijke Regeling als Caparis, worden door de afdeling behandeld.

Classificatie risico's

Met het door ons ingevoerde classificatiesysteem voor risico's brengen wij de volgende zaken in beeld:

- Kans optreden van het risico
- Effect van risico op uitvoering bestaand beleid
- Financiële impact van het risico
- Is er sprake van een adequate beheersmaatregel
- Is er sprake van een verwacht beslag op weerstandscapaciteit
- Verwacht beslag op weerstandscapaciteit in euro's

Voor de risico's in deze begroting is op basis van bovenstaande classificatie een analyse gemaakt. Hierbij is ook een te verwachten beslag op de weerstandscapaciteit berekend. De conclusie is, dat de financiële impact van de risico's kan worden opgevangen binnen de weerstandscapaciteit van onze begroting.

In de onderstaande tabel is dit classificatiesysteem opgenomen.

Classificatie risico's								
§ 3.1 Weerstandsvermogen	H(oog) / M(iddel) / L(aag) G(een)							
Risico's rekening 2017	Kans optreden van het risico	Effect van risico op uitvoering bestaand beleid	Financiële impact van het risico	Valt het risico te kwantificeren (€)	Adequate beheersmaatregel vereist en aanwezig	Verwacht beslag op weerstands capaciteit	Te verwachten beslag op weerstands capaciteit (€) - min.	Te verwachten beslag op weerstandscapaciteit (€) - max.
Sociaal Domein	midden	geen	hoog	ja	•	•	750.000	1.500.000
Bouwgrondexploitatie	laag	laag	midden	ja	•	•	300.000	600.000
Algemene uitkering	midden	laag	midden	ja	•	•	400.000	800.000
Precariobelasting	laag	laag	hoog	ja	•	•	1.200.000	2.500.000
Gegarandeerde geldleningen	laag	geen	laag	nee	•			200.000
							2.650.000	5.600.000

4.3 Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

Tytsjerksteradiel heeft een flink aantal vierkante kilometers aan openbare ruimte in beheer. Er wordt gewoond, gewerkt en gerecreëerd. Daarvoor zijn kapitaalgoederen in de vorm van wegen, riolering, water, groen, verlichting, gebouwen enzovoort nodig. De kwaliteit van de kapitaalgoederen en het onderhoud ervan is bepalend voor het voorzieningenniveau en uiteraard voor de (jaarlijkse) lasten. In deze paragraaf gaan wij hier verder op in.

'Kapitaalgoederen' zijn goederen waarvoor investeringen nodig zijn. Het gaat om zaken die daarna regelmatig onderhoud vergen. Deze paragraaf is belangrijk, omdat de blik vaak op de nieuwe investeringen is gericht. Maar onderhoud van de bestaande kapitaalgoederen is wenselijk, voor de huidige gebruikers en om de voorziening in stand te houden voor toekomstige generaties. Het financieel belang van onderhoud is groot, vaak vijftien procent van de begroting.

Beleidskader

Voor onze planning en controlcyclus gelden voor de kapitaalgoederen twee belangrijke aandachtspunten:

- zijn van alle kapitaalgoederen goede en actuele beheerplannen aanwezig;
- zijn plannen en beschikbare gelden met elkaar in evenwicht.

Daarom stellen wij beheerplannen op. De beheerplannen geven inzicht in de werkzaamheden en kosten die nodig zijn om de goederen in goede staat te houden. Soms geven ze ook inzicht in de diverse kwaliteitsniveaus die mogelijk zijn.

Nu zijn goede plannen prachtig, maar niet zonder geld. Een belangrijke vraag is dus of er in de begroting ruimte is voor uitvoering van de plannen.

De raad heeft voor de verschillende kapitaalgoederen kaderstellende uitspraken gedaan, die gelden als kader voor de verschillende beheerplannen. In de onderstaande tabel zijn deze samengevat opgenomen.

Om de kapitaalgoederen op langere termijn in stand te houden, zijn er voldoende (structurele) middelen in de begroting opgenomen.

De provincie Fryslân ziet hier als financieel toezichthouder op toe en vanuit de BBV zijn er richtlijnen opgesteld. Met deze paragraaf geven wij op hoofdlijnen inzicht in de omvang en de staat van het onderhoud van de kapitaalgoederen in Tytsjerksteradiel.

Kapitaalgoed	Beheerplannen aanwezig	Kwaliteitsniveau door raad bepaald	Voldoende financiële middelen beschikbaar	Jaar van vaststelling door raad
Wegen, fiets- en voetpaden	ja	ja	ja	2007
Kunstwerken	ja	ja	ja	2005
Baggeren	ja	ja	ja	2000
Riolering	ja	ja	ja	2012
Openbare verlichting	ja	ja	ja	2010
Groen	ja	ja	ja	2007
Woningen en gebouwen	ja	ja	ja	2011
Integraal huisvestingsplan Onderwijs	ja	ja	ja	2011

Toelichting kapitaalgoederen

Hieronder volgt een toelichting op de verschillende kapitaalgoederen.

Wegen, fiets- en voetpaden

Het beheren en onderhouden van de gemeentelijke verhardingen (wegen/straten, fietspaden en voetpaden) vindt plaats op basis van het door de raad vastgestelde (onderzoek)rapport. Er wordt jaarlijks, mede aan de hand van periodiek uitgevoerde inspecties en na afstemming met andere werkzaamheden en planontwikkelingen, een onderhoudsprogramma opgesteld. Voor de gewenste kwaliteit van de verhardingen zijn op basis van de CROW-systematiek de volgende afspraken gemaakt.

Kengetal	Streefwaarde	Gemeten waarde jaarrekening 2015
Staat van onderhoud wegennet conform CROW-systematiek (objectieve veiligheid)	Voldoende: 70 - 80% Matig: 15 - 20% Onvoldoende: 5 - 7%	Voldoende 80 % Matig 9 % Onvoldoende 11 %

Bruggen, waterwegen en kades (kunstwerken)

Met betrekking tot het onderhoud en vervanging van de civieltechnische kunstwerken (bruggen, tunnels e.d.) is in 2005 het kwaliteitsonderzoek afgerond. Op basis hiervan heeft een meerjarig onderhouds- en investeringsprogramma plaatsgevonden, waarin onder andere alle bruggen zijn opgenomen.

Baggeren

In het jaar 2000 is door de raad een baggerbeleidsplan vastgesteld met bijbehorend kader. Hierop is het jaarlijkse bagger uitvoeringsprogramma gebaseerd.

Riolering

Met de invoering van de Wet Gemeentelijke Watertaken is de gemeente ook zorgplichtig geworden voor overtollig grond- en hemelwater (loketfunctie). Dit is uitgewerkt in het verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan 2012–2019 (vGRP). Hierin is ook het rioolrecht gewijzigd in een rioolheffing. Binnen deze rioolheffing kunnen de kosten verhaald worden welke betrekking hebben op alle onderdelen van de (afval)waterketen.

Uitgangspunt van het rioleringsbeleid is het op een doelmatige wijze beheren en laten functioneren van het gemeentelijke rioolstelsel, waarbij ook geprobeerd wordt een optimale afstemming te bewerkstelligen met de overige gemeentelijke projecten. Daar waar het beheer en onderhoud verweven is met andere factoren binnen de afvalwaterinzameling wordt gestreefd naar een beheer- en onderhoudsvorm op basis van de laagst maatschappelijke kosten.

Op basis van het vGRP wordt jaarlijks een operationeel plan opgesteld.

Openbare verlichting

In de raadsvergadering van 17 december 2015 heeft de raad het beleidsplan openbare verlichting 2016–2020 met bijbehorend uitvoeringsprogramma vastgesteld. Voor het dagelijks beheer en onderhoud is Tytsjerksteradiel per 1 januari 2015 aangehaakt bij het bestek van de voormalige NOFA gemeenten (Dongeradeel, Dantumadeel, Kollumerland en Achtkarspelen). Het vervangingsonderhoud moet door de gemeente zelf opgezet worden. In het vigerende uitvoeringsprogramma is o.a. het vervangingsbeleid voor 2016–2020 opgenomen. De beleidsuitgangspunten op het gebied van veiligheid, energieverbruik, duurzaamheid en begrotingssystematiek zijn verwoord in het beleidsplan.

Groen

Het beheren en onderhouden van groen gebeurt conform het groenbeheerplan, waarbij onder groen wordt verstaan: bomen, bos(plantsoen), (sier)heesters, hagen, gras en vijvers met bijbehorende banken en een hertenkamp. Het beheren van de wegbermen gebeurt conform het bermbeheerplan. Dit houdt in: maaien van bermen, hekkelen van bermsloten, onderhouden van bomen en singels langs de wegen. Daarnaast beheren wij het Roodbaardpark 'De Klinze', het bosgedeelte van Heemstrastate en het geboortebos. Met de raad is een afspraak gemaakt over het minimale niveau van onderhoud.

Woningen en gebouwen

Uitgangspunt voor al onze woningen en gebouwen is dat wij deze in een goede onderhoudstaat beheren. Dat wil zeggen, dat het minimale niveau van het onderhoud passend is bij het noodzakelijke gebruik van het object. De diverse onderdelen van de gebouwen en de installaties zijn ondergebracht in een onderhoudsysteem. Binnen dit systeem wordt op basis van verwachte levensduur c.q. gebruiksduur een continue meerjarenplanning in stand gehouden. Wij kennen een aantal groepen van gemeentelijke woningen en gebouwen:

- woningen en garageboxen
- sport- en welzijnsgebouwen
- gemeentehuis

Voor specifieke zaken zoals de liftinstallatie, is een onderhoudsovereenkomst gesloten, die mede gelet op de keuringsvoorschriften, er voor zorg draagt, dat de installatie aan alle veiligheidseisen blijft voldoen.

Integraal Huisvestingsplan

Tot 1 januari 2015 waren gemeenten verantwoordelijk voor de nieuwbouw en de uitbreiding van schoolgebouwen in het primair onderwijs en voor het buitenonderhoud en de aanpassing ervan. Op 1 januari 2015 is de wet gewijzigd en zijn de verantwoordelijkheid en het budget voor buitenonderhoud en aanpassing overgeheveld van de gemeenten naar de schoolbesturen. Dit is ook de reden dat het onderwijshuisvestingsplan en onderwijsprogramma waarmee tot 2015 mee gewerkt werd niet meer worden gemaakt.

Gemeenten blijven verantwoordelijk voor nieuwbouw en uitbreiding van schoolgebouwen. Ook constructiefouten blijven voor rekening van de gemeenten. Bij renovatie zullen gemeente en schoolbestuur in overleg treden en nadere afspraken maken over de bekostiging daarvan (gedeelde verantwoordelijkheid). In de begroting 2017 en de meerjarenramingen is rekening gehouden met deze wijzigingen en er zijn geen middelen gereserveerd i.v.m. nieuw- c.q. verbouw, omdat er geen aanvragen zijn geweest van de schoolbesturen.

Onderhoud hard- en software

Voor de software die in de organisatie wordt ingezet, wordt bij de aanschaf een onderhoudsovereenkomst met de leverancier gesloten, waarbij naast de levering van aanpassingen en kleine verbeteringen, de ondersteuning bij het gebruik wordt geregeld.

Het onderhoud van de hardware wordt afgedekt via contracten met de leverancier, die afhankelijk van het type apparatuur er voor moet zorg dragen, dat de uitval bij storing tot een minimum beperkt kan blijven. Bij de aanschaf van werkplekapparatuur wordt standaard onderhoud voor een periode van vier jaar gekocht, zodat gedurende deze gebruiksperiode geen extra kosten voor onderhoud behoeven te worden gemaakt en de apparatuur gedurende deze termijn operationeel kan blijven. Evenals bij het onderhoud van het gemeentehuis, is ook hier het uitgangspunt dat op systematische wijze verantwoorde maatregelen kunnen worden genomen ten behoeve van continuering van het bestaande onderhoudspeil.

Gemeentelijke monumenten

De gemeentelijke monumenten zijn overgedragen aan de Stichting Behoud Monumenten in de gemeente Tytsjerksteradiel. Hoewel het eigendom van de monumenten, acht torens en de molen in Sumar, is overgedragen bestaat nog wel de verplichting om een bijdrage te verlenen in (onderhouds-) exploitatie van die monumenten.

4.4 Financiering

Inleiding

Treasurybeleid betekent het beheren van het geld binnen de gemeente. Dit houdt in het lenen en uitzetten van geld. Het Rijk heeft regels opgesteld over hoe gemeenten hun geld moeten beheren. Deze regels staan in de Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido). Deze wet bepaalt ook, dat gemeenten een treasurystatuut moeten hebben. Het treasurystatuut van de gemeente Tytsjerksteradiel is vastgesteld door het college van B&W op 10 maart 2015. In dit treasurystatuut staan de uitgangspunten, die de gemeente Tytsjerksteradiel hanteert voor het aantrekken en het uitzetten van geld. De Wet Fido geeft gemeenten ook concrete richtlijnen voor het beheersen van renterisico's. Het gaat hierbij om de kasgeldlimiet en de renterisiconorm.

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is het maximum van de kortlopende schuld. Dit zijn schulden die binnen één jaar betaald moeten worden. Het Rijk wil dat gemeenten de hoogte van hun kortlopende schuld beperkt houden. Wanneer gemeenten een te groot deel van hun financieringsbehoefte regelen met kortlopende schuld, dan wordt het risico van een snelle kostentoeename bij een stijging van de rentestand te groot.

De hoogte van de kasgeldlimiet bedraagt 8,5% van de totale begrote lasten per 1 januari. Dit percentage is vastgelegd in de Uitvoeringsregeling financiering decentrale overheden.

Voor de gemeente Tytsjerksteradiel bedragen de totale begrote lasten per 1 januari 2017 € 75.291.000. Voor 2017 betekent dit een toegestane kasgeldlimiet van € 6.400.000. De wettelijke voorschriften bieden de mogelijkheid om de kasgeldlimiet drie achtereenvolgende kwartalen te overschrijden.

Renterisiconorm

Het Rijk wil dat gemeenten het opnemen van langlopende leningen zoveel mogelijk over de jaren spreiden. Langlopende leningen zijn leningen met een looptijd langer dan één jaar. Wanneer er teveel langlopende leningen in één jaar worden opgenomen, dan kan dit een nadeel opleveren voor de gemeente wanneer de rentestand in dat jaar hoog is. Het Rijk heeft daarom de renterisiconorm ingevoerd. De hoogte van de renterisiconorm bedraagt 20% van de totale begrote lasten per 1 januari. Dit percentage is vastgelegd in de Uitvoeringsregeling financiering decentrale overheden. Uit de onderstaande tabel blijkt dat in de komende jaren op basis van de huidige beschikbare gegevens inclusief de verwachte nieuw aan te trekken financiering aan de renterisiconorm wordt voldaan.

Renterisiconorm (x € 1.000)	2017	2018	2019	2020
1 Begrotingstotaal	75.291	72.627	72.331	73.867
2 Vastgesteld percentage (in wet FIDO)	20%	20%	20%	20%
3 Renterisiconorm ((1 x 2) / 100)	15.058	14.526	14.466	14.774
4 Aflossingen	5.483	10.930	1.674	1.675

Renterisiconorm (x € 1.000)	2017	2018	2019	2020
5 Ruimte onder renterisiconorm (3 – 4)	9.575	3.596	12.792	13.099

Rentepercentages

De gemiddelde rente op leningen, die tot nu toe voor de gemeentelijke bedrijfsvoering zijn opgenomen, zal als volgt verlopen. Dit is exclusief leningen woningbouwcorporaties. Deze leningen sluizen wij één op één door (bankiersfunctie).

Peildatum	Gemiddelde rente
01-01-2017	4,32%
01-01-2018	4,31%
01-01-2019	4,31%
01-01-2020	4,30%
01-01-2021	4,30%

Renteschema en opslagrente

Vanaf begrotingsjaar 2017 adviseert de commissie BBV een renteschema in de paragraaf financiering op te nemen en worden gemeenten verplicht te werken met een omslagrente voor het toerekenen van de rente aan de taakvelden. Voor begrotingsjaar 2017 hanteren wij een omslagrente van 1,75%.

Renteschema

a.	De externe rentelasten over de korte en lange financiering		€ 2.052.764
b.	De externe rentebaten over de korte en lange financiering		- € 918.659
	Saldo rentelasten en rentebaten		€ 1.134.105
c1.	De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	- € 202.807	
c2.	De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	-€ 746.991	
c3.	De rentebaat van doorverstrekte leningen indien daar een specifieke lening voor is aangetrokken (=projectfinanciering), die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	€ 746.991	
			- € 202.807
	Totaal aan de taakvelden toe te rekenen externe rente		€ 931.298
e.	De aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)		- € 981.721
f.	Renteresultaat op het taakveld Treasury		- € 50.423

Toelichting:

b. Ontvangen rente van aan personeel verstrekte hypotheekleningen en aan woningcorporatie WoonFriesland doorverstrekte leningen.

c2 en c3 heeft betrekking op de rente van doorverstrekte leningen aan woningcorporatie WoonFriesland.

Wet Houdbaarheid Overheidsfinanciën (HOF)

In 2013 heeft de Tweede Kamer der Staten-Generaal met een ruime meerderheid ingestemd met het wetsvoorstel houdbare overheidsfinanciën.

De Wet Houdbare Overheidsfinanciën (HOF) stelt dat de decentrale overheden een gelijkwaardige inspanning leveren bij het streven om te voldoen aan de Europese begrotingsdoelstellingen. De wet kwantificeert deze gelijkwaardige inspanning echter niet, maar stelt dat deze wordt ingevuld door na aanvang van een nieuw kabinet in een bestuurlijk overleg een EMU-saldopad voor de gezamenlijke decentrale overheden af te spreken. In 2013 hebben het Rijk en de decentrale overheden een financieel akkoord gesloten. Onderdeel daarvan is genoemd saldupad voor de EMU-macronorm voor de gezamenlijke decentrale overheden.

In het financieel akkoord is onderscheid gemaakt tussen een genormeerd saldupad en een saldo-ambitie. Voor de ambitie is aangesloten bij de CPB-raming ten tijde van het Regeerakkoord, die laat zien waarop het saldo van de medeoverheden volgens de modellen van het CPB zou uitkomen door uitvoering van het Regeerakkoord. Bij de norm is daar bovenop een marge ingebouwd. Als de ambitie dus onverhoopt niet gerealiseerd wordt, hoeven de decentrale overheden niet direct maatregelen te nemen.

Schatkistbankieren

Eén van de maatregelen uit het Regeerakkoord van het kabinet is de invoering van het verplicht schatkistbankieren door decentrale overheden. Dit houdt in dat gemeenten, provincies, waterschappen en door hen op basis van de wet Gemeenschappelijke regelingen opgerichte openbare lichamen de middelen die zij (tijdelijk) niet nodig hebben voor de uitoefening van hun taken en verantwoordelijkheden – met andere woorden hun overtollige middelen – aanhouden in de schatkist. Middelen kunnen worden aangehouden via een rekening-courant of in één of meer deposito's.

De wijziging van de Wet financiering decentrale overheden in verband met het rentedragend aanhouden van liquide middelen in 's Rijks schatkist (verplicht schatkistbankieren) is op 4 juli 2013 aangenomen in de Tweede Kamer. Invoering is voorzien voor uiterlijk eind 2013. De regeling schatkistbankieren voor decentrale overheden is in juli 2013 ter consultatie aangeboden aan het IPO, de VNG en de Unie van Waterschappen. Samenhangend met de wetswijziging, is ook voorzien in een wijziging van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) en een wijziging van de ministeriële regeling Informatie voor derden (Iv3). Deze wijzigingen in het BBV en in Iv3 dienen het benodigde inzicht te verschaffen in onderlinge leningen en uitzettingen in de vorm van Nederlands schuld papier voor de consolidatie in de EMU-schuld. Daarnaast dienen de wijzigingen de uitzettingen in 's Rijks schatkist en de rekening-courantverhouding met het Rijk inzichtelijk te maken.

4.5 Bedrijfsvoering

Inleiding

Onze bedrijfsvoering is gericht op de interne dienstverlening, die nodig is voor de uitvoering van de programma's. In deze paragraaf informeren wij u over de onderwerpen, die in 2017 zullen bijdragen aan de kwaliteit van de bedrijfsvoering of die speciale aandacht krijgen.

Financiële vertaling perspectiefnota

Op het terrein van de bedrijfsvoering geldt, dat er voor het jaar 2017 sprake is van een volgende stap in de te realiseren taakstelling op de bedrijfsvoering als onderdeel van het in 2014 vastgestelde bezuinigingsplan.

De perspectiefnota zoals die is behandeld in het voorjaar van 2016 is verwerkt in deze programmabegroting. De daarin benoemde onderwerpen worden toegelicht bij de betreffende onderdelen van deze programmabegroting.

Wat willen we bereiken

Een zo efficiënt en effectief mogelijke bedrijfsvoering, die past bij tegenwoordige ontwikkelingen. Met een focus gericht op de (middel)lange termijn, waardoor de programma's kunnen worden uitgevoerd en de maatschappelijke doelstellingen daarbinnen kunnen worden gerealiseerd. Een, binnen de beschikbaar gestelde middelen, zo optimaal mogelijke dienstverlening aan de burgers en een zo efficiënt mogelijke ondersteuning van het bestuur.

Wat doen we daarvoor

Met een heldere organisatiestructuur, een goed personeelsbeleid, een goede organisatie van de financiële functie en een optimale inzet van bezit en arbeidskrachten, creëren wij een omgeving waarin de ambtelijke professionaliteit en interne én externe dienstverlening zo goed mogelijk tot zijn recht komt en de bedrijfsvoering zo efficiënt en effectief als mogelijk plaatsvindt. Hierbij valt onder meer te denken aan strategische personeelsplanning, het ontwikkelen van informatiebeleid en het onderzoeken of er mogelijkheden zijn voor samenwerking of uitbesteding van gemeentelijke taken.

Actuele ontwikkelingen

Hieronder volgen de actuele ontwikkelingen op het gebied van bedrijfsvoering per afdeling.

Concern

Opleidingsbudgetten (DO/concern; WM8KTD;Advies en Control)

In vervolg op de in de perspectiefnota aangegeven noodzaak om onze medewerkers mee te kunnen laten groeien in de diverse ontwikkelingen, is in de tweede bestuursrapportage 2016 beschreven dat er ondertussen een opleidingsplan vastgesteld is en welke extra budgetten daarvoor nodig zijn in 2016 en 2017.

Opleiding en ontwikkeling zijn en blijven van groot belang in de snel veranderende context waarin de ambtenaren werken. De snelle digitalisering en de veranderingen in het sociaal domein, de ontwikkelingen omtrent de omgevingswet vragen andere competenties en werkmethoden. Politieke sensitiviteit, politiek bewustzijn, participatie, kanteling vormen belangrijke onderwerpen in het opleidingsplan. Functies gaan veranderen of zullen in bepaalde gevallen zelfs verdwijnen. De komende jaren zal dit doorzetten en zullen we ons moeten blijven ontwikkelen om goed mee te kunnen bewegen en wendbaar als organisatie te kunnen worden/zijn.

In deze begroting is het voor 2017 extra benodigde budget van € 22.000 voor opleiding en ontwikkeling opgenomen. Na 2017 zal dit niet klaar zijn, ook in 2018 en de jaren daarna zal idealiter voldoende geld beschikbaar moeten zijn en blijven voor opleiding en ontwikkeling.

Bezuinigingstaakstelling op de bedrijfsvoering (Directie; gehele organisatie)

Voor het begrotingsjaar 2017 kent het in 2014 vastgestelde bezuinigingsplan 2015–2018 een taakstelling van € 500.000 op de totale bedrijfsvoering van dragende organisatie en werkmaatschappij 8KTD, voor elk afzonderlijk € 250.000. Deze taakstelling loopt daarna in 2018 op naar een gezamenlijke te realiseren taakstelling van 1 miljoen.

Het door directie en management van de dragende organisatie Tytsjerksteradiel opgestelde plan voorziet voor het jaar 2017 in reëel uitvoerbare maatregelen voor de te realiseren € 250.000 en daar boven zelfs enige extra ruimte om knelpunten en fricties te kunnen compenseren.

Voor 2018 is in grote lijn een realiseerbaar plan opgesteld en wordt nog verder gezocht naar compenserende ruimte voor enkele knelpunten.

Voor de taakstelling op de bedrijfsvoering van de werkmaatschappij 8KTD van € 250.000 in 2017 is, onder verantwoordelijkheid van directie en management van de werkmaatschappij, sprake van een globaal plan van aanpak dat zijn uitwerking krijgt door middel van de implementatie van vastgestelde plannen per team van de werkmaatschappij.

Baan afspraak banen uit Sociaal Akkoord (BAB-banen) (DO/Concern)

In het sociaal akkoord van 2013 is de afspraak gemaakt dat er 25.000 extra banen bij de overheid voor mensen met een arbeidsbeperking zullen worden gecreëerd. In het VSO is afgesproken dat door de gemeenten/Gemeenschappelijke regelingen tot en met 2023 een aantal van 5250 banen worden gecreëerd.

In de navolgende jaren zullen wij bijdragen aan het realiseren van de banenafpraak. Dit geldt eveneens voor de Werkmaatschappij 8KTD. Om dit verder handen en voeten te geven zal hiervoor beleid worden opgesteld waarin we de ambities verwoorden en zaken bepalen als: hoeveel mensen met een arbeidsbeperking willen we in de organisaties onderbrengen, hoe

gaan we dat voor elkaar krijgen, waar komt de verantwoordelijkheid te liggen en hoe wordt begeleiding geregeld etc. In een bijbehorend plan van aanpak zal e.e.a. geconcretiseerd worden. Uitgangspunt is in ieder geval één BAB-baan per jaar te creëren tot en met 2023, bij de gemeente Tytsjerksteradiel dan wel bij de Werkmaatschappij 8kTD.

4.6 Verbonden partijen

Inleiding

De gemeente Tytsjerksteradiel heeft er voor gekozen om bepaalde processen onder te brengen bij organisaties die in deze processen zijn gespecialiseerd. De gemeente blijft verantwoordelijk voor deze processen. De beleidsvoornemens per verbonden partij zijn opgenomen in het betreffende programma. Hieronder zijn de kerngegevens per verbonden partij weergegeven.

De verbonden partijen zijn onderverdeeld in:

- gemeenschappelijke regelingen
- vennootschappen en coöperaties
- stichtingen en verenigingen

Algemene uitgangspunten van beleid

Een verbonden partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente een bestuurlijk- en een financieel belang heeft. Onder bestuurlijk belang wordt verstaan dat de gemeente zeggenschap heeft door vertegenwoordiging in het bestuur of door stemrecht. Het financiële belang is het bedrag dat ter beschikking is gesteld door de gemeente en dat niet verhaalbaar is, of waarvoor aansprakelijkheid bestaat. Dit laatste is van toepassing als de verbonden partij failliet gaat of haar verplichtingen niet nakomt.

Met betrekking tot de verbonden partijen hanteert het college de volgende uitgangspunten:

- De gemeente Tytsjerksteradiel neemt alleen deel in verbonden partijen als daarmee een publieke taak wordt gediend.
- De gemeente Tytsjerksteradiel neemt in principe alleen deel in privaatrechtelijke rechtsvormen als de betreffende taak niet vanuit een publiekrechtelijke rechtsvorm kan worden uitgevoerd.
- Over de doelmatigheid en doeltreffendheid van de activiteiten van de verbonden partijen is het de bedoeling te komen tot een vorm van analyse en rapportage ten behoeve van de raad.
- Jaarlijks rapporteert het college aan de raad over de financiële resultaten van de verbonden partijen en de risico's van de gemeente.
- Frequent wordt in de raadsvergadering de gelegenheid geboden aan gemeentelijke vertegenwoordigers in verbonden partijen om informatie te verstrekken aan college en/of raad over ontwikkelingen in verbonden partijen.

Overzicht gemeenschappelijke regelingen

Naam	Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Fryslân
Vestigingsplaats	Leeuwarden
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling (openbaar lichaam)
Activiteiten	<p>Met ingang van 1 januari 2007 zijn de gemeenschappelijke regelingen GGD Fryslân en Brandweer Fryslân opgeheven en zijn beide organisaties ondergebracht in de nieuwe gemeenschappelijke regeling Hulpverleningsdienst Fryslân.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Behartigen preventieve taken op het gebied van de volksgezondheid en infectieziektenbestrijding; • Ondersteuning van de Friese gemeenten bij het ontwikkelen en uitvoeren van gezondheidsbeleid; • Zo doelmatig mogelijk georganiseerde en gecoördineerde brandbestrijding, alsmede hulpverlening bij ongevallen en rampen bewerkstelligen.
Programma('s)	2. Openbare orde en veiligheid 6. Welzijn
Financieel belang gemeente	€ 2.472.000 in 2017
Bestuurlijk belang	1 lid in het algemeen bestuur
Kerncijfers verbonden partij	
– Eigen vermogen per 31-12-2015	€ 2.070.000
– Vreemd vermogen per 31-12-2015	€ 54.400.000
– Resultaat 2015	€ 722.000 nadelig
– Begroot resultaat 2017	€ 0 (54.720.000 bijdrage gemeenten)

Naam	FUMO
Vestigingsplaats	Grou
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Activiteiten	<p>De ambitie van de FUMO past bij de taak die aan de FUMO is opgedragen om conform de geldende kwaliteitscriteria taken uit te voeren met betrekking tot het verlenen van vergunningen, het houden van toezicht, het handhaven en geven van specialistisch advies op het gebied van het omgevingsrecht. De FUMO werkt daartoe nauw samen met haar deelnemers en de partners in de VTH-keten.</p>
Programma('s)	2. Openbare orde en veiligheid
Financieel belang gemeente	€ 201.000 in 2017

Naam	FUMO
Bestuurlijk belang	1 lid in algemeen bestuur
Kerncijfers verbonden partij	
- Eigen vermogen per 31-12-2015	€ 1.160.000
- Vreemd vermogen per 31-12-2015	€ 1.273.000
- Resultaat 2015	€ 1.160.000 voordelig
- Begroot resultaat 2017	€ 0 (11.321.000 bijdrage deelnemers)

Naam	Sociale werkvoorziening Fryslân
Vestigingsplaats	Drachten
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Activiteiten	Uitvoering van de wettelijke taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden die voortvloeien uit de Wet Sociale Werkvoorziening
Programma('s)	8. Werk en bijstand
Financieel belang gemeente	Verstrekking structurele bijdrage
Bestuurlijk belang	3 leden in het algemeen bestuur en 1 lid in het dagelijks bestuur
Kerncijfers verbonden partij	
- Eigen vermogen per 31-12-2015	€ 0
- Vreemd vermogen per 31-12-2015	€ 13.500.000 (aannee)
- Resultaat 2015	€ 0
- Begroot resultaat 2017	€ 0 (saldo wordt doorberekend aan Caparis)

Naam	Recreatieschap De Marrekrite
Vestigingsplaats	Grou
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Activiteiten	Tot stand brengen en in stand houden van voorzieningen voor de waterrecreatie en de landrecreatie in het buitengebied
Programma('s)	4. Economische zaken
Financieel belang gemeente	Structurele bijdrage € 51.000 (2017 e.v.)
Bestuurlijk belang	1 lid in het algemeen bestuur
Kerncijfers verbonden partij	
- Eigen vermogen per 31-12-2015	€ 4.196.000
- Vreemd vermogen per 31-12-2015	€ 730.000
- Resultaat 2015	€ 243.000 nadelig
- Begroot resultaat 2017	€ 0 (= resultaat na bestemming)

Naam	Openbaar Lichaam Afvalverwijdering Friesland (OLAF)
Vestigingsplaats	Leeuwarden
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Activiteiten	Geen: alle taken zijn overgenomen door Afvalsturing. Opheffing van het OLAF wordt onderzocht
Programma('s)	9. Milieu
Financieel belang gemeente	Structurele bijdrage via Afvalsturing
Bestuurlijk belang	1 lid in het algemeen bestuur en 1 lid in het dagelijks bestuur
Kerncijfers verbonden partij	
– Eigen vermogen per 31-12-2015	n.v.t.
– Vreemd vermogen per 31-12-2015	n.v.t.
– Resultaat 2015	n.v.t.
– Begroot resultaat 2017	n.v.t.

Naam	Werkmaatschappij 8KTD
Vestigingsplaats	Buitenpost en Burgum
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Activiteiten	Samenwerking tussen de gemeenten Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel op uitvoeringsniveau op zowel het burgerdomein, het fysieke domein, het sociaal domein als op de diverse bedrijfsvoeringsonderdelen (volgens de zogenaamde 3c-variant).
Programma('s)	1. Algemeen Bestuur; 2. Openbare orde en veiligheid; 6. Welzijn; 8. Werk en bijstand; 11. Bedrijfsvoering
Financieel belang gemeente	Structurele bijdrage van € 9.902.000 (2017 e.v.)
Bestuurlijk belang	Burgemeester en wethouder lid van het Dagelijks Bestuur; College lid van Algemeen Bestuur
Kerncijfers verbonden partij	
– Eigen vermogen per 31-12-2015	N.v.t. (GR is per 1-1-2016 opgericht)
– Vreemd vermogen per 31-12-2015	N.v.t. (GR is per 1-1-2016 opgericht)
– Resultaat 2015	N.v.t. (GR is per 1-1-2016 opgericht)
– Begroot resultaat 2017	€ 0

Overzicht vennootschappen en coöperaties

Naam	Caparis
Vestigingsplaats	Drachten
Rechtsvorm	Naamloze vennootschap
Activiteiten	Uitvoeringstaken Sociale Werkvoorziening Fryslân
Programma('s)	8. Werk en bijstand
Financieel belang gemeente	Structurele bijdrage via Sociale Werkvoorziening Fryslân
Bestuurlijk belang	1 vertegenwoordiger in de algemene vergadering van aandeelhouders
Kerncijfers verbonden partij	
- Eigen vermogen per 31-12-2015	€ 10.393.000
- Vreemd vermogen per 31-12-2015	€ 12.764.000
- Resultaat 2015	€ 4.725.000
- Begroot resultaat 2017	€ nnb begroting 2016 € 2.914.000

Naam	Afvalsturing Friesland
Vestigingsplaats	Leeuwarden
Rechtsvorm	Naamloze vennootschap
Activiteiten	Verwerking van huishoudelijk afval op efficiënte en milieuhygiënische wijze
Programma('s)	9. Milieu
Financieel belang gemeente	Structurele bijdrage via tarieven afvalinzameling
Bestuurlijk belang	1 vertegenwoordiger in de algemene vergadering van aandeelhouders
Kerncijfers verbonden partij	
- Eigen vermogen per 31-12-2015	€ 43.108.000
- Vreemd vermogen per 31-12-2015	€ 183.242.000
- Resultaat 2015	€ 1.169.000
- Begroot resultaat 2017	€ 2.256.000

Naam	Vitens
Vestigingsplaats	Zwolle
Rechtsvorm	Naamloze vennootschap
Activiteiten	Zakelijke en particuliere klanten voorzien van schoon en veilig drinkwater.
Programma('s)	3. Infrastructuur; 4. Economische Zaken; 5. Onderwijs; 6. Welzijn; 7. Sport; 11. Bedrijfsvoering
Financieel belang gemeente	€ 11.350
Bestuurlijk belang	De gemeente is aandeelhouder.
Kerncijfers verbonden partij	
– Eigen vermogen per 31-12-2015	€ 471.700.000
– Vreemd vermogen per 31-12-2015	€ 1.242.700.000
– Resultaat 2015	€ 67.400.000
– Begroot resultaat 2017	n.n.b.

Naam	Bank Nederlandse Gemeenten
Vestigingsplaats	Den Haag
Rechtsvorm	Naamloze vennootschap
Activiteiten	De BNG is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.
Programma('s)	11. Bedrijfsvoering
Financieel belang gemeente	€ 122.350
Bestuurlijk belang	De gemeente is aandeelhouder.
Kerncijfers verbonden partij	
– Eigen vermogen per 31-12-2015	€ 4.163.000.000
– Vreemd vermogen per 31-12-2015	€ 145.348.000.000
– Resultaat 2015	€ 226.000.000
– Begroot resultaat 2017	n.n.b.

Overzicht stichtingen en verenigingen

Naam	Kredietbank Nederland
Vestigingsplaats	Leeuwarden
Rechtsvorm	Stichting
Activiteiten	<p>De KBNL houdt zich bezig met financiële dienstverlening aan personen die om wat voor reden dan ook niet bij een reguliere bankinstelling terecht kunnen.</p> <p>De dienstverlening is gebaseerd op samenwerkingsafspraken met diverse gemeenten. (Meerderjarige) inwoners van die gemeenten kunnen een beroep doen op de dienstverlening van de KBNL.</p> <p>De KBNL staat onder toezicht van de overheid. Tevens is de KBNL lid van de NVVK (Vereniging voor schuldhulpverlening en sociaal bankieren). Deze branchevereniging biedt door middel van de "Gedragscodes Schuldregeling, Budgetbeheer en Sociale Kredietverlening" een vorm van garantie dat belangen op een verantwoorde wijze worden behartigd.</p> <p>De KBNL verzorgt zowel het minnelijke als het wettelijke traject (WSNP) in schuldhulpverlening. Een belangrijk onderdeel van schuldhulpverlening is budgetbeheer. Budgetbeheer is het beheren van de financiën van cliënten. Bij schuldhulpverlening is dit beheer curatief. Om schulden te voorkomen kan een cliënt gebruik maken van preventief budgetbeheer. Naast informatie en advies voor mensen in financiële problemen verstrekt de KBNL leningen aan particulieren.</p>
Programma('s)	8. Werk en bijstand
Financieel belang gemeente	Borgstelling via virtueel borgstellingsfonds
Bestuurlijk belang	Vertegenwoordiging via VFG in Raad van Advies
Kerncijfers verbonden partij	
- Eigen vermogen per 31-12-2015	€ 1.989.000
- Vreemd vermogen per 31-12-2015	€ 30.095.000
- Resultaat 2015	€ 656.000
- Begroot resultaat 2017	Nog niet bekend

Naam	Stichting Openbare Verlichting Fryslân
Vestigingsplaats	Heerenveen
Rechtsvorm	Stichting
Activiteiten	Vorbereiden en uitvoeren van gemeenschappelijk beleid voor beheren en in stand houden van openbare verlichting en inkoop energie en aanverwante producten
Programma('s)	3. Infrastructuur
Financieel belang gemeente	Structurele bijdrage € 2.000 (2017 e.v.)
Bestuurlijk belang	Wethouder lid van de Raad van Toezicht
Kerncijfers verbonden partij	
- Eigen vermogen per 31-12-2015	€ 307.000
- Vreemd vermogen per 31-12-2015	€ 131.000
- Resultaat 2015	€ 87.000
- Begroot resultaat 2017	€ 8.000 nadelig

4.7 Grondbeleid

Inleiding

Grond is schaars, ruimte is een breed goed. Het aanwenden van ruimte voor de één heeft direct consequenties voor het ruimtegebrek van de ander. Omdat grond en ruimte schaars zijn, heeft de overheid een taak met betrekking tot het inzetten en aanwenden van deze ruimte. Een zekere bemoeienis van de gemeente met het ruimtegebrek is logisch en wenselijk. In het grondbeleid wordt de mate van bemoeienis tot uitdrukking gebracht.

De vraag is, waarom je als gemeente zou ingrijpen in de grondmarkt en welke doelstellingen daarmee worden beoogd. In de notitie Grondbeleid, die in de raadsvergadering van mei 2015 is behandeld, wordt hier dieper op ingegaan.

De doelstellingen liggen op de volgende terreinen:

- Volkshuisvesting (bijvoorbeeld het realiseren van betaalbare woningen en het realiseren van woningen voor ouderen/senioren)
- Economische zaken (bijvoorbeeld het behoud van werkgelegenheid)
- Milieu (bijvoorbeeld zorg voor de bodemkwaliteit en waterkwaliteit)
- Financiën (grondbeleid kan worden ingezet om winsten in bepaalde grondexploitaties aan te wenden voor ontwikkelingen, die verliesgevend zijn, maar die vanuit oogpunt van volkshuisvesting, economische zaken en milieu wenselijk zijn)

Daarnaast bevat het BBV kaders en regels, waaraan de inrichting en verantwoording van onder meer begroting en rekening moeten voldoen. Het grondbeleid moet volgens het BBV meer inzichtelijk worden gemaakt. Dit is om twee redenen van belang. Op de eerste plaats gezien het grote financiële belang en de risico's, die hieraan verbonden zijn en op de tweede plaats vanwege de relatie met de doelstellingen, zoals aangegeven in de programma's. Het grondbeleid kan tot extra baten, of extra lasten leiden en het grondbeleid moet het uitvoeren van programma's ondersteunen. De raad heeft dus meerdere verantwoordelijkheden en beide verantwoordelijkheden moeten door de raad goed in de gaten worden gehouden.

Op basis van de afspraken met de provincie is de volgende afbouw van structurele winstneming in de begroting 2011 en verder verwerkt.

Afbouw winstneming in 8 jaar	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Winstneming	315.000	300.000	250.000	200.000	150.000	100.000	50.000

Grondbeleid was en is voor gemeenten een belangrijk instrument voor het realiseren van ruimtelijke doelstellingen voor woningbouw, bedrijventerreinen en overige voorzieningen. Gelet op de in de Structuurvisie en Woonvisie van 2010 ingezette koerswijziging zal de gemeentelijke grondpolitiek steeds meer facilitair van karakter zijn, omdat er in beginsel buiten Burgum geen nieuwe (planmatige) dorpsuitbreidingen meer zullen volgen.

Visie op het grondbeleid

Het gemeentelijke grondbeleid is een instrument om ruimtelijke doelstellingen te behalen.

Het gaat dan bijvoorbeeld om woningbouw en bedrijventerreinen. Daarnaast wordt het gemeentelijke grondbeleid soms gebruikt voor natuurontwikkeling. Het gaat dan bijvoorbeeld om landinrichtingsprojecten. Voor een zo goed mogelijk resultaat wordt een actieve grondpolitiek gevoerd. Om een actieve grondpolitiek te voeren, zijn investeringen in strategisch grondbezit nodig. Deze investeringen dragen bij aan het behalen van de doelstellingen op de lange termijn. Daarnaast kunnen ze ook van belang zijn voor investeringen, die voor de korte termijn nodig zijn. Als een strategische grond geen functie meer heeft, wordt deze weggedaan. Een actieve grondpolitiek heeft de volgende voordelen ten opzichte van een passieve grondpolitiek:

- Er kan volledige kostendekking worden bereikt.
- Verliesgevende investeringen in gronden kunnen gecompenseerd worden door winstgevende investeringen in gronden.
- Positieve resultaten komen (indirect) ten goede aan de gemeenschap.

Investerings in nieuwe strategische aankopen zijn nodig om de winstafdracht vanuit de bouwgrondexploitatie in de toekomst op een aanvaardbaar peil te kunnen houden en om als gemeente de regie te kunnen houden bij de ontwikkeling van bestemmingsplannen. Leidend daarvoor zijn de doelstellingen van de Structuurvisie. Opgemerkt wordt dat voordat tot grondaankopen wordt overgegaan een risicoanalyse wordt gemaakt, waarbij de effecten op de begroting en op de bouwgrondexploitatie in beeld worden gebracht.

Actuele prognose van de te verwachten resultaten

Elk jaar vindt in het kader van de 2e bestuursrapportage een herberekening van de te verwachten jaarresultaten van de bouwgrondexploitatie plaats. Deze herberekening is van toepassing op zowel het lopende begrotingsjaar als op de komende meerjarenbegroting. De uitkomst van deze berekeningen heeft geen consequenties voor het meerjarenperspectief.

Exploitatieopzetten

Er zijn geen bijzonderheden te melden bij de verschillende exploitatieopzetten.

Grondprijzen

Voor de begroting 2017 stellen wij voor om voorlopig de prijzen voor uitgifte van bouwgrond niet te verhogen maar te bevriezen op het huidige vastgelegde prijspeil (inclusief bestaande prijsafspraken).

In onderstaande tabel staan de huidige en voorgestelde (ongewijzigde) grondprijzen per m².

woningbouw	2015	2016	2017
vrije sector	€ 145	€ 145	€ 145
middeldure koop	€ 127	€ 127	€ 127

goedkope koop	€ 70 – € 80	€ 70 – € 80	€ 70 – € 80
sociale huur	€ 55 – € 70	€ 55 – € 70	€ 55 – € 70

bedrijvenlocaties	2015	2016	2017
bedrijventerreinen	€ 45	€ 45	€ 45
kantorenlocaties	€ 45	€ 45	€ 45

Onderbouwing geraamde winstneming (per complex)

nr.: Woningbouw	Boekwaarden 31 december 2015	Nog te maken kosten	Verwachte opbrengst	Indicatie winst in €		Nog te verkopen		Looptijd t/m jaar	Prognose uitgifte		Verwachting			
						in m2	kavels		2016-2019	2020 e.v.	sc 1	sc 2	sc 3	
5 Burgum West	€ (114.663)	€ 730.625	€ (815.750)	€ (199.788)	winst	6.235	m2	9	2023	6	3	😊	😊	😊
16 Sumar 1e fase	€ -	€ -	€ (79.605)	€ (79.605)	winst	549	m2	1	2016	1	-	😊	😊	😊
22 Garyp Sanhichte	€ 333.774	€ 523.327	€ (1.420.333)	€ (563.232)	winst	10.655	m2	20	2025	14	7	😊	😊	😊
23 Eastermar	€ 99.543	€ 156.986	€ (406.529)	€ (150.000)	winst	3.174	m2	9	2017	9	-	😊	n.v.t.	n.v.t.
32 Hurdegaryp It Súd II (fase 1&2)	€ 2.438.482	€ 1.167.636	€ (5.189.770)	€ (1.583.652)	winst	39.623	m2	122	2030	82	40	😊	😊	😊
33 Ryptsjerk De Opslach-noord	€ 118.777	€ 607.535	€ (773.320)	€ (47.008)	winst	5.620	m2	17	2023	8	9	😊	😊	😊
34 Hurdegaryp Fûgelflecht	€ -	€ -	€ -	€ -	-	-	m2	-	2016	-	-	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
39 Wyns	€ 69.723	€ 39.949	€ (96.425)	€ 13.247	verlies	665	m2	2	2019	2	-	😊	😊	😊
40 Suwâld (3e fase)	€ 185.688	€ 189.972	€ (413.985)	€ (38.325)	winst	2.998	m2	6	2020	5	1	😊	😊	😊
43 Munein 3e fase	€ 403.576	€ 133.321	€ (782.164)	€ (245.267)	winst	4.475	m2	11	2022	8	3	😊	😊	😊
44 Oentsjerk Kaetsjemuoivei	€ 821.148	€ 530.816	€ (1.483.150)	€ (131.186)	winst	10.254	m2	22	2021	17	5	😊	😊	😊
47 Jistrum De Geasten	€ 182.171	€ 83.671	€ (352.400)	€ (86.558)	winst	2.320	m2	6	2018	6	-	😊	😊	😊
48 Tytsjerk	€ 186.652	€ 355.622	€ (708.825)	€ (166.551)	winst	3.627	m2	23	2023	14	9	😊	😊	😊
50 Sumar 2e fase	€ 168.591	€ 462.136	€ (1.158.625)	€ (527.898)	winst	9.240	m2	25	2022	15	10	😊	😊	😊
	€ 4.893.463	€ 4.981.596	€ (13.680.881)	€ (3.805.822)	winst	99.435	m2							
nr.: Bedrijventerreinen														
28 Hurdegaryp Rietlandsvaart-noord	€ 82.151	€ 65.668	€ (189.000)	€ (41.181)	winst	4.200	m2	2	2016	2	-	😊	😊	😊
62 Sumar bedrijventerrein	€ -	€ -	€ (405.180)	€ (405.180)	winst	9.004	m2	2	2019	1	1	😊	😊	😊
63 Oentsjerk Sanjesfjild	€ 540.752	€ 641.164	€ (1.006.725)	€ 175.191	verlies	16.395	m2	6	2023	2	4	😊	😊	😊
64 Burgum Pr. Bernhardstraat	€ -	€ -	€ (190.000)	€ (190.000)	winst	620	m2	1	2017	1	-	😊	😊	😊
73 Jistrum bedrijventerrein	€ 484.311	€ 284.846	€ (723.350)	€ 25.807	verlies	11.630	m2	4	2021	2	2	😊	😊	😊
75 Burgum West bedrijventerrein	€ 788.187	€ 286.133	€ (1.016.380)	€ 57.940	verlies	23.905	m2	4	2020	3	1	😊	😊	😊
77 Noardburgum bedrijventerrein	€ -	€ -	€ (113.225)	€ (113.225)	winst	1.406	m2	1	2016	1	-	😊	😊	😊
79 Garyp Noord bedrijventerrein	€ 701.576	€ 1.527.941	€ (2.079.000)	€ 150.517	verlies	34.650	m2	14	2027	2	12	😊	😊	😊
80 Centrumplan Gytsjerk	€ 295.562	€ 1.320.202	€ (1.722.205)	€ (106.441)	winst	5.834	m2	25	2025	12	13	😊	😊	😊
81 Schalmelgebied Hurdegaryp	€ (96.328)	€ 45.685	€ (96.425)	€ (147.068)	winst	1.015	m2	1	2017	1	-	😊	😊	😊
	€ 2.796.211	€ 4.151.639	€ (7.541.490)	€ (593.640)	winst	108.659	m2							
	€ 7.689.674	€ 9.133.235	€ (21.222.371)	€ (4.399.462)	winst	208.094	m2							
Verliesvoorziening	€ (1.405.253)													
Boekwaarde balans 31-12-2015	€ 6.284.421													

Resultaatprognose:

😊 = winstprognose

😞 = verliesprognose

😊 = kostendekkend

Scenario's:

sc 1 scenario 1; huidige verwachting

scenario 2, vertraging verkopen met drie jaar

sc 2 scenario 2, vertraging verkopen met drie jaar

sc 3 scenario 3; vertraging verkopen met vijf jaar

Financiële begroting (meerjarenbegroting)

5.1 Baten en lasten en saldo per programma incl. toelichting

Programma 1 – Algemeen bestuur

	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Lasten	4.080 N	3.904 N	1.750 N	1.839 N	1.882 N	3.021 N
Baten	528 N	630 N	553 V	553 V	486 V	1.684 V
Saldo	3.552 V	3.274 V	1.197 N	1.286 N	1.396 N	1.337 N
Beleidsmatige ontwikkelingen						
Pensioenen (voormalige) wethouders			100 V	100 V	100 V	100 V
Bereikbaarheid (PPN 2017–2020)			20 N	20 N	–	–
Verkiezingen			37 N	7 N	24 N	30 V
Leges Burgerzaken			20 V	20 V	20 V	20 V

Openbare orde en veiligheid

	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Lasten	2.356 N	2.256 N	1.834 N	1.942 N	1.959 N	1.976 N
Baten	35 V	45 N	42 N	42 N	42 N	42 N
Saldo	2.321 V	2.211 V	1.792 V	1.900 V	1.917 V	1.934 V
Beleidsmatige ontwikkelingen						
Bijdrage veiligheidsregio Fryslân			122 N	108 N	17 N	17 N

Programma 3 – Infrastructuur

	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Lasten	10.329 N	9.816 N	8.299 N	6.312 N	6.351 N	6.390 N
Baten	2.351 N	3.070 N	186 V	186 V	186 V	186 V
Saldo	7.978 V	6.746 V	8.113 N	6.126 N	6.165 N	6.204 N
Beleidsmatige ontwikkelingen						
–						

Programma 4 – Economische zaken

	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Lasten	677 N	678 N	470 N	476 N	476 N	477 N
Baten	153 V	137 V	151 V	151 V	151 V	151 V
Saldo	524 N	541 N	319 N	325 N	325 N	326 N
Beleidsmatige ontwikkelingen						
-						

Programma 5 – Onderwijs

	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Lasten	4.996 N	4.253 N	4.842 N	4.789 N	4.740 N	4.740 N
Baten	728 V	500 V	500 V	500 V	499 V	498 V
Saldo	4.269 N	3.753 N	4.342 N	4.289 N	4.241 N	4.242 N
Beleidsmatige ontwikkelingen						
Tijdelijke huisvesting Mr. Franke; alleen 2016			21 V	21 V	21 V	21 V
Leerlingen vervoer; minder taxi meer openbaar vervoer			22 V	22 V	22 V	22 V

Programma 6 – Welzijn

	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Lasten	22.069 N	21.499 N	19.322 N	19.176 N	19.089 N	19.080 N
Baten	1.794 V	633 V	919 V	919 V	919 V	919 V
Saldo	20.2075 N	20.866 N	18.403 N	18.257 N	18.170 N	18.161 N
Beleidsmatige ontwikkelingen						
Scherper ramen cultureel centrum de Wâldsang			30 V	30 V	30 V	30 V
PPN 2015–2018 Stipe foar kultuer yn de Pleats; alleen 2016			10 V	10 V	10 V	10 V
Ombuigingen peuteropvang alleen in 2016 41.000; daarna 20.000			21 N	21 N	21 N	21 N
HHT regeling alleen in 2015 en 2016			604 V	604 V	604 V	604 V
Huishoudelijke hulp nieuw			702 N	659 N	659 N	659 N
Ombuigingen vervoer			20 N	45 N	45 N	45 N
Ombuigingen i.v.m. kanteling			72 V	450 V	450 V	450 V
Ombuigingen welzijnswerk			55 V	55 V	55 V	55 V

Programma 7 – Sport

	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Lasten	3.341 N	3.286 V	2.863 N	2.934 N	2.968 N	2.939 N
Baten	578 V	670 V	693 V	693 V	693 V	693 V
Saldo	2.763 N	2.616 N	2.170 N	2.241 N	2.275 N	2.246 N
Beleidsmatige ontwikkelingen						
-						

Programma 8 – Werk en Bijstand

	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Lasten	17.101 N	17.443 N	14.460 N	14.286 N	14.066 N	13.921 N
Baten	8.030 V	7.866 V	7.921 V	7.921 V	7.921 V	7.921 V
Saldo	9.071 N	9.577 N	6.539 N	6.365 N	6.145 N	6.000 N
Beleidsmatige ontwikkelingen						
-						

Programma 9 – Milieu

	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Lasten	6.095 N	6.220 N	5.082 N	5.088 N	5.173 N	5.261 N
Baten	5.240 V	5.374 V	5.598 V	5.621 V	5.707 V	5.796 V
Saldo	854 N	846 N	516 V	533 V	534 V	535 V
Beleidsmatige ontwikkelingen						
-						

Programma 10 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Lasten	6.336 N	3.969 N	2.303 N	2.197 N	2.301 N	2.307 N
Baten	2.355 V	1.134 V	841 V	631 V	592 V	585 V
Saldo	3.981 N	2.835 N	1.462 N	1.566 N	1.709 N	1.722 N
Beleidsmatige ontwikkelingen						
Incidentele winst (Eastermar)			100 V			

Programma 11 – Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Lasten	3.935 N	3.099 N	14.067 N	13.589 N	13.326 N	13.756 N
Baten	56.292 V	56.925 N	57.898 V	55.980 V	55.778 V	56.020 V
Saldo	52.358 V	53.826 V	43.831 V	42.391 V	42.452 V	42.264 V
Beleidsmatige ontwikkelingen						
-						

5.2 Algemene dekkingsmiddelen en overhead

		Begr. 2017	Begr. 2018	Begr. 2019	Begr. 2020
0.61	OZB woningen	-5.261	-5.266	-5.266	-5.266
0.62	OZB niet-woningen	-2.316	-2.316	-2.316	-2.316
0.64	Belastingen overig	-2.546	-2.546	-2.546	-2.546
Saldo		-10.123	-10.128	-10.128	-10.128

		Begr. 2017	Begr. 2018	Begr. 2019	Begr. 2020
0.4	Overhead	2.663	2.616	2.609	2.608
Saldo		2.663	2.616	2.609	2.608

5.3 Saldo van baten en lasten en resultaat

Progr.	Prog_omschr	U/I	Begr. 2017	Begr. 2018	Begr. 2019	Begr. 2020
01	Algemeen bestuur	U	1.750	1.839	1.882	3.021
		I	-553	-553	-486	-1.684
	Totaal Algemeen bestuur		1.197	1.286	1.396	1.337
02	Openbare orde en veiligheid	U	1.834	1.942	1.959	1.976
		I	-42	-42	-42	-42
	Totaal Openbare orde en veiligheid		1.792	1.900	1.917	1.934
03	Infrastructuur	U	8.299	6.312	6.351	6.390
		I	-186	-186	-186	-186
	Totaal Infrastructuur		8.113	6.126	6.165	6.204
04	Economische Zaken	U	470	476	476	477
		I	-151	-151	-151	-151
	Totaal Economische Zaken		319	325	325	326
05	Onderwijs	U	4.842	4.789	4.740	4.740
		I	-500	-500	-499	-498
	Totaal Onderwijs		4.342	4.289	4.241	4.242
06	Welzijn	U	19.322	19.176	19.089	19.080
		I	-919	-919	-919	-919
	Totaal Welzijn		18.403	18.257	18.170	18.161
07	Sport	U	2.863	2.934	2.968	2.939
		I	-693	-693	-693	-693
	Totaal Sport		2.170	2.241	2.275	2.246
08	Werk en bijstand	U	14.460	14.286	14.066	13.921
		I	-7.921	-7.921	-7.921	-7.921
	Totaal Werk en bijstand		6.539	6.365	6.145	6.000
09	Milieu	U	5.082	5.088	5.173	5.261
		I	-5.598	-5.621	-5.707	-5.796
	Totaal Milieu		-516	-533	-534	-535
10	Ro en volkshuisvesting	U	2.303	2.197	2.301	2.307
		I	-841	-631	-592	-585
	Totaal Ro en volkshuisvesting		1.462	1.566	1.709	1.722
11	Algemene dekkingsmiddelen	U	14.067	13.589	13.326	13.756
		I	-57.898	-55.980	-55.778	-56.020
	Totaal Algemene dekkingsmiddelen		-43.831	-42.391	-42.452	-42.264
12	Geraamde/gerealiseerde resultaat	U	10	569	643	627
	Totaal Geraamde/gerealiseerde result.		10	569	643	627
Saldo			-	-	-	-

5.4 Mutaties in reserves

Volgens het BBV behoren de reserves te worden onderverdeeld in algemene reserve(s) en bestemmingsreserves. Jaarlijks vindt een beoordeling van de (bestemmings)reserves plaats. Hierbij wordt ondermeer beoordeeld in hoeverre de (bestemmings)reserves toereikend en benodigd zijn. De stortingen en onttrekkingen uit de reserves staan per programma toegelicht in het overzicht 'Wat mag het kosten'. De stand van de reserves is in de onderstaande tabel opgenomen.

Tabel 1 Overzicht verloop reserves (x € 1.000)

Stand per 1/1 jaar	Algemene reserve	Bestemmingsreserves	Totaal eigen vermogen
2017	16.558	4.213	20.771
Storting	-	-	-
Onttrekking	-	2.435	2.435
2018	16.558	1.778	18.336
Storting	-	-	-
Onttrekking	-	98	98
2019	16.558	1.680	18.238
Storting	-	-	-
Onttrekking	-	84	84
2020	16.558	1.596	18.154
Storting	-	1.204	1.204
Onttrekking	-	80	80
2021	16.558	2.720	19.278

Specificatie stortingen en onttrekkingen reserves (x € 1.000)

Mutaties reserves (980)	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Stortingen:				
Programma 1:				
Storting in res. pens. wethouders	-	-	-	1.204
Totaal stortingen	-	-	-	1.204
Onttrekkingen:				
Programma 1:				
Bijdr. reserve pens. wethouders	93	88	84	80
Bijdr. res. Culturele hoofdstad	38	10	-	-

Mutaties reserves (980)	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Programma 3:				
Bijdr. res. KIK v. en t. Burgum	88	-	-	-
Bijdr. res. KIK uitvoering Burgum	2.000	-	-	-
Programma 10:				
Bijdr. risicores. bouwgrondexpl.	116	-	-	-
Programma 11:				
Bijdr. res. sociaal flankerend beleid	100	-	-	-
Totaal onttrekkingen	2.435	98	84	80

5.5 Geprognosticeerde beginbalans

Balans per 1 januari 2017 (x € 1.000)

Activa	01-01-2017
<u>Vaste activa</u>	
Materiële vaste activa	
Investerings met een economisch nut	41.425
Investerings met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	9.742
Investerings met een maatschappelijk nut	4.600
Totaal materiële activa	55.767
Financiële vaste activa	
Kapitaalverstrekkingen aan:	
• Deelnemingen	331
Leningen aan:	
• Woningcorporaties	
Overige langlopende leningen	12.839
Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd >= 1 jaar	5.156
Totaal financiële activa	18.326
Totaal vaste activa	74.093
<u>Vlottende activa</u>	
Voorraden	
Niet in exploitatie genomen bouwgronden	7.690
Bouwgronden in exploitatie	
Overige voorraden	8
Totaal voorraden	7.698
Uitzettingen met een rentetypische looptijd < 1 jaar	
Vorderingen op openbare lichamen	3.016
Overige vorderingen	2.883
Overige uitzettingen	-
Totaal uitzettingen met een rentetypische looptijd < 1 jaar	5.899
Liquide middelen	
Kas-, bank- en girosaldo	-
Totaal liquide middelen	-
Overlopende activa	80
Totaal vlottende activa	13.677
Totaal	87.770

Passiva	01-01-2017
<u>Vaste passiva</u>	
Eigen vermogen	
Algemene reserve	16.559
Bestemmingsreserve	4.213
Resultaat na bestemming	-
Totaal eigen vermogen	20.772
Voorzieningen	
Voorzieningen	8.474
Totaal voorzieningen	8.474
Vaste schulden met een rentetypische looptijd >= 1 jaar	
Onderhandse leningen van:	
• Binnenlandse pensioenfondsen en verzekeringsinstellingen	133
• Binnenlandse banken en overige financiële instellingen	42.649
• Binnenlandse bedrijven	
• Binnenlandse sectoren	113
Waarborgsommen	14
Totaal vaste schulden met een rentetypische looptijd >= 1 jaar	42.909
	72.155
Vlottende passiva	
Netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd < 1 jaar	
Bank- en girosaldo	5.169
Schulden aan openbare lichamen	-
Overige schulden	10.363
Totaal netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd < 1 jaar	15.532
Overlopende passiva	83
Totaal vlottende passiva	15.615
Totaal	87.770
Gewaarborgde leningen (specificatie borg- en garantstellingen; zie toelichting balans)	10

5.6 Overzicht taakvelden per programma

Progr.nr.	Progr. omschrijving	Taakveld	Taakveldomschrijving	Baten	Lasten	Saldo
01	Algemeen bestuur	0.1	Bestuur	-	1.476	1.476
		0.2	Burgerzaken	-553	269	-284
		4.1	Openbaar onderwijs	-	5	5
Totaal 01				-553	1.750	1.197
02	Openbare orde en veiligheid	1.1	Crisisbeheersing en brandweer	-	1.488	1.488
		1.2	Openbare orde en veiligheid	-30	339	309
		3.3	Bedrijvenloket en bedrijfregelingen	-12	7	-5
Totaal 02				-42	1.834	1.792
03	Infrastructuur	2.1	Verkeer en vervoer	-145	6.075	5.930
		2.4	Economische havens en waterwegen	-6	206	200
		5.7	Openbaar groen en (openlucht)recreatie	-19	2.005	1.986
		7.5	Begraafplaatsen en crematoria	-16	13	-3
Totaal 03				-186	8.299	8.113
04	Economische Zaken	3.3	Bedrijvenloket en bedrijfregelingen	-	29	29
		3.4	Economische promotie	-144	390	246
		5.7	Openbaar groen en (openlucht)recreatie	-7	51	44
Totaal				-151	470	319
Totaal 04				-151	470	319
05	Onderwijs	2.1	Verkeer en vervoer	-	2	2
		4.1	Openbaar onderwijs	-419	424	5
		4.2	Onderwijshuisvesting	-65	2.781	2.716
		4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-14	747	733
		6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	-2	888	886
Totaal 05				-500	4.842	4.342

Progr.nr.	Progr. omschrijving	Taakveld	Taakveldomschrijving	Baten	Lasten	Saldo
06	Welzijn	4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-86	595	509
		5.1	Sportbeleid en activering	-	186	186
		5.3	Cultuurpresentatie, -productie en -participatie	-56	452	396
		5.4	Musea	-	45	45
		5.6	Media	-	650	650
		5.7	Openbaar groen en (openlucht)recreatie	-	14	14
		6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	-159	1.372	1.213
		6.2	Wijkteams	-	806	806
		6.5	Arbeidsparticipatie	-	34	34
		6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-8	2.558	2.550
		6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	-610	3.041	2.431
		6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	-	7.306	7.306
		6.81	Geëscaleerde zorg 18+	-	173	173
		6.82	Geëscaleerde zorg 18-	-	1.015	1.015
		7.1	Volksgezondheid	-	1.075	1.075
Totaal 06				-919	19.322	18.403
07	Sport	4.2	Onderwijshuisvesting	-5	59	54
		5.1	Sportbeleid en activering	-	21	21
		5.2	Sportaccommodaties	-688	2.783	2.095
Totaal 07				-693	2.863	2.170
08	Werk en bijstand	6.3	Inkomensregelingen	-7.921	9.153	1.232
		6.4	Begeleide participatie	-	5.307	5.307
Totaal 08				-7.921	14.460	6.539
09	Milieu	4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-	23	23
		7.2	Riolering	-2.522	2.257	-265
		7.3	Afval	-3.046	2.718	-328
		7.4	Milieubeheer	-30	84	54

Progr.nr.	Progr. omschrijving	Taakveld	Taakveldomschrijving	Baten	Lasten	Saldo
Totaal 09				-5.598	5.082	-516
10	Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting	0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	-165	67	-98
		3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	-150	177	27
		5.5	Cultureel erfgoed	-13	45	32
		8.1	Ruimtelijke ordening	-15	1.551	1.536
		8.3	Wonen en bouwen	-498	463	-35
Totaal 10				-841	2.303	1.462
11	Algemene dekkingsmiddelen	0.4	Overhead	-181	2.844	2.663
		0.5	Treasury	-1.148	-530	-1.678
		0.61	OZB woningen	-5.261	-14	-5.275
		0.62	OZB niet-woningen	-2.316	-	-2.316
		0.64	Belastingen overig	-2.546	-	-2.546
		0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	-43.174	-	-43.174
		0.8	Algemene baten en lasten	-556	11.657	11.101
		3.4	Economische promotie	-281	-	-281
		6.3	Inkomensregelingen	-	110	110
		0.10	Mutaties reserves	-2.435	-	-2.435
Totaal 11				-57.898	14.067	-43.831
12	Geraamde/gerealiseerde resultaat	0.11	Resultaat van de rekening van beten en lasten	-	10	10
Totaal 12				-	10	10
Eindtotaal				-83.649	83.649	

5.7 EMU-saldo

In het bestuurlijk akkoord “Beheersen EMU-saldo lokale overheid” is vastgelegd dat met ingang van de begroting 2006 het EMU-saldo van jaar $t-1$, t en $t+1$ in de begrotingsstukken van de lokale overheid moet worden opgenomen. Gemeenten worden medeverantwoordelijk voor het halen van de nationale taakstelling met betrekking tot het EMU-saldo.

Volgens het Verdrag van Maastricht mogen lidstaten geen tekort hebben van meer dan 3% van het Bruto Binnenlands Product. Het tekort of overschot van de decentrale overheden maakt daar onderdeel van uit. Om die reden heeft de minister van Financiën op basis van de wet Fido de mogelijkheid in te grijpen bij een dreigende overschrijding van de EMU-norm.

Om het EMU-saldo te bepalen, moeten we op een andere manier kijken naar de gemeentelijke uitgaven (uitgaven/ontvangsten in plaats van lasten/baten). Het EMU-saldo wordt bepaald door twee factoren:

- Het overschot of het tekort op de gemeenterekening
- Het saldo van investeringen minus afschrijvingen

Gezien deze definitie is het mogelijk dat gemeenten een sluitende begroting hebben, maar dat er in EMU-termen toch sprake is van een tekort. Daarvan kan sprake zijn als er relatief veel wordt geïnvesteerd (gemeenten sturen op de kapitaallasten en niet op het investeringsbedrag als zodanig) of als er veel bestedingen ten laste van de reserves zijn.

Het berekende EMU-tekort moet worden afgezet tegen de referentiewaarde. Deze individuele referentiewaarden is een doorvertaling van de norm voor het totaal der gemeenten naar een afzonderlijke gemeente, op basis van de begrotingstotalen. De individuele referentiewaarde is geen strikte norm, maar geeft de afzonderlijke gemeenten wel een indicatie van hun maximale aandeel in het toegestane EMU-tekort. Het ministerie van Binnenlandse Zaken publiceert jaarlijks de individuele referentiewaarden. Voor 2016 is echter afgesproken om de EMU-tekortruimte niet nader te verdelen over gemeenten, provincies en waterschappen, met het gevolg dat er voor 2016 geen individuele referentiewaarden zijn. Dat geldt ook voor 2017 en latere jaren, gegeven dat er voor deze jaren nog geen EMU-tekortnorm voor de decentrale overheden als totaal is bepaald.

Maatregelen die een gemeente kan nemen om het EMU-tekort terug te brengen, zijn:

- Uitstel van EMU-relevante grondaankopen
- Temporiseren van investeringen
- Activiteiten grondbedrijf onderbrengen in private contracten
- Huren/leasen in plaats van kopen

In onderstaande tabel is het verwachte EMU-saldo over de jaren 2016 t/m 2018 van onze gemeente weergegeven.

Omschrijving	2016	2017	2018
	x € 1000,- Volgens realisatie tot en met sept. 2016, aangevuld met raming resterende periode	x € 1000,- Volgens begroting 2017	x € 1000,- Volgens meerjarenraming in begroting 2017
1 Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-3.126	-141	-667
2 Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	3.100	3.591	3.712
3 Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie minus de vrijval van de voorzieningen ten bate van de exploitatie	1.108	1.011	2.489
4 Investerings in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	5.788	4.569	4.706
5 Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4	56		
6 Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op exploitatie verantwoord	39	6	15
7 Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)	1.551	2.422	2.100
8 Baten bouwgrondexploitatie: Baten voorzover transacties niet op exploitatie verantwoord	4.151	3.007	3.250
9 Lasten op balanspost Voorzieningen voorzover deze transacties met derden betreffen	724	763	744
10 Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten			
11 Verkoop van effecten: a Gaat u effecten verkopen? (ja/nee) b Zo ja wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie?	☐ ja ☒ nee	☐ ja ☒ nee	☐ ja ☒ nee
Berekend EMU-saldo	-2.735	-280	1.249

Consequenties te hoge bijdrage gemeente aan EMU-saldo:

Voor het feitelijke tekort van de gehele overheid hanteert het kabinet een signaalwaarde van 2,5% van het Bruto Binnenlands Product. Zolang het feitelijke tekort van de gehele overheid onder de signaalwaarde blijft, heeft een overschrijding van de referentiewaarde voor individuele gemeenten geen consequenties. Bij een dreigende overschrijding van het EMU-tekort van de gehele overheid zullen gemeenten maatregelen moeten nemen om hun EMU-saldi terug te brengen naar hun individuele referentiewaarde. Gemeenten krijgen op dat moment te maken met een dubbel slot op de begroting, enerzijds een structureel sluitende begroting op baten- en lastenbasis, anderzijds een individuele referentiewaarde voor het toelaatbare EMU-tekort.

5.8 Overzicht baten en lasten per taakveld

Taakveld	Omschrijving	Baten	Lasten	Saldo
0.1	Bestuur	0	1.476	1.476
0.2	Burgerzaken	-553	269	-284
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	-165	67	-98
0.4	Overhead	-181	2.844	2.663
0.5	Treasury	-1.148	-530	-1.678
0.61	OZB woningen	-5.261	-14	-5.275
0.62	OZB niet-woningen	-2.316	0	-2.316
0.64	Belastingen overig	-2.546	0	-2.546
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	-43.174	0	-43.174
0.8	Algemene baten en lasten	-556	11.657	11.101
0.10	Mutaties reserves	-2.435	0	-24.35
0.11	Resultaat van de rekening van baten en lasten	0	10	10
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	0	1.488	1.488
1.2	Openbare orde en veiligheid	-30	339	309
2.1	Verkeer en vervoer	-145	6.077	5.932
2.4	Economische havens en waterwegen	-6	206	200
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	-150	177	27
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfregelingen	-12	36	24
3.4	Economische promotie	-425	390	-35
4.1	Openbaar onderwijs	-419	429	10
4.2	Onderwijshuisvesting	-70	2.840	2.770
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-100	1.365	1.265
5.1	Sportbeleid en activering	0	207	207
5.2	Sportaccommodaties	-688	2.783	2.095
5.3	Cultuurpresentatie, -productie en -participatie	-56	452	396
5.4	Musea	0	45	45
5.5	Cultureel erfgoed	-13	45	32
5.6	Media	0	650	650
5.7	Openbaar groen en (openlucht)recreatie	-26	2.070	2.044
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	-161	2.260	2.099
6.2	Wijkteams	0	806	806
6.3	Inkomensregelingen	-7.921	9.263	1.342
6.4	Begeleide participatie	0	5.307	5.307
6.5	Arbeidsparticipatie	0	34	34
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-8	2.558	2.550
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	-610	3.041	2.431
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	0	7.306	7.306
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	0	173	173

Taakveld	Omschrijving	Baten	Lasten	Saldo
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	0	1.015	1.015
7.1	Volksgezondheid	0	1.075	1.075
7.2	Riolering	-2.522	2.257	-265
7.3	Afval	-3.046	2.718	-328
7.4	Milieubeheer	-30	84	54
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	-16	13	-3
8.1	Ruimtelijke ordening	-15	1.551	1.536
8.3	Wonen en bouwen	-498	463	-35
		-75.302	75.302	0

Bijlagen

6.1 Politieke termijnagenda en collegeprogramma

Politieke termijnagenda

Op 19 maart 2014 is er een nieuwe gemeenteraad gekozen. Op 24 april 2014 heeft de raad de politieke termijnagenda vastgesteld. Daarin staat aangegeven welke politieke relevante onderwerpen de raad in de komende periode wil behandelen en waarin hij een sturende (kaderstellende) rol wil spelen. De raad geeft in de politieke termijnagenda aan het college duidelijke prioriteiten mee.

Ook de raadsperiode 2014–2018 zal voor een groot deel in het teken staan van bezuinigingen en er zal niet veel financiële ruimte zijn voor nieuwe ontwikkelingen. Aan de andere kant moet de raad wel visies ontwikkelen en kaders aangeven op de meest belangrijke beleidsterreinen. Het instrument van de politieke termijnagenda beperkt zich per definitie tot de agendering en daarmee de procedurele kant van de zaak. Pas als de onderwerpen op termijn (informerend, opiniërend of besluitvormend) in de raad komen, worden deze inhoudelijk behandeld. De politieke termijnagenda is een product van de hele raad, van alle zeven fracties.

Op 19 juni 2014 heeft het college aan de raad aangegeven, wat in de komende periode een haalbare planning is voor het behandelen van de onderwerpen uit de politieke termijnagenda. De onderwerpen uit de politieke termijnagenda 2014–2018, met daarbij de door het college aangegeven planning, of met intussen op onderdelen de realisering of bijgestelde planning, zijn de volgende:

1. Aansluiting op de arbeidsmarkt

Het minimabeleid is op 9 oktober 2014 aan de orde geweest. Dit punt is verder in het kader van de Contourennotitie Participatiewet aan de orde geweest (opiniërend in raad 23 april 2015; besluitvormend in raad 21 mei 2015).

2. Evaluatie Woonvisie

Planning: 2017, in samenhang met de evaluatie van de structuurvisie. Dit vooraf laten gaan door een themabijeenkomst/symposium bevolkingsontwikkeling en leefbaarheid.

3. Gezinslocatie Burgum

Het punt is op 20 november 2014 in de raad aan de orde geweest.

4. Huisvesting

Dit punt wordt betrokken bij de evaluatie/herijken structuurvisie en woonvisie 2017.

5. Duurzame energie

Het punt staat gepland in het 4de kwartaal van 2016, samen met de evaluatie van de nota Duurzaamheid.

6. Ontmoetingsplaatsen

Planning: derde kwartaal 2017.

7. Burger aan zet

Bespreking oriënterende notitie in raad 26 maart 2015.

8. Ontwikkeling van het kind

In raad 19 november 2015 informerende/oriënterende bespreking startnotitie; bredere behandeling in combinatie met onderzoek spreiding kindvoorzieningen: presentatie en bespreking in raad 26 mei 2016.

9. MKB (Midden- en KleinBedrijf)

Informerende memo in raad 21 april 2016. Dit krijgt een vervolg.

10. Gemeenteraad

Raadconferentie op 1 april 2016.

11. Onderhoud verhardingen

In het vierde kwartaal van 2016 staat de behandeling van de Afwegingsnotitie langjarige contracten onderhoud verhardingen gepland.

12. Jongeren en gemeentepolitiek

Planning: moet nog nader worden bepaald.

13. Digitale Agenda Tytsjerksteradiel

In (informatieve) raad 7 april 2016.

14. Lichtbeleid buitengebied

Planning: in samenhang met evaluatie lichtbeleid open stallen; staat gepland voor vierde kwartaal 2017.

15. GVVP (Gemeentelijk Verkeers- en VervoersPlan)

Evaluatie in raad 10 september 2015.

16. KH2018 (Kulturele Haadstêd 2018)

Informerende notitie in raad 15 januari 2015.

Collegeprogramma

Nadat in april 2014 het Coalitieakkoord 2014–2018 tot stand kwam, bracht het nieuwe college in juni 2014 het collegeprogramma ‘Fan âld tinken nei nij dwaan’ uit, in het Fries.

In het programma wordt geconstateerd, dat er veel op de gemeente afkomt. Van groot belang wordt het doorvoeren van de drie decentralisaties in het Sociaal Domein – AWBZ, jeugdzorg en Participatiewet. Er komen daarmee veel taken van het Rijk over. Met een behoorlijke korting en een opneindfinanciering op de daarmee over te dragen middelen. Deze taken zullen dan ook op een andere manier moeten worden uitgevoerd. Naast transitie dus ook transformatie. De Kanteling moet in versterkte zin worden toegepast, in de breedte van de gemeentelijke taken, bij de instellingen en bij de burgers. Meer gebruik maken van de eigen kracht van de burger en van de gemeenschap. Van de kracht van de zeventien sterke dorpen, van de verenigingen, de kerken, de buurten in de dorpen. Van ‘âld tinken’, denken vanuit de gemeente en het gemeentehuis, naar ‘nij dwaan’, samen met de burgers het welzijn op peil houden. Het college geeft hierbij in het programma ook al een wat meer uitgewerkte richting aan.

Niet alleen in het Sociaal Domein, maar ‘gemeentebreed’ zal de gemeente meer moeten loslaten en meer gebruik moeten maken van de kracht in de samenleving. Het moet meer ‘overheidsparticipatie’ worden, de gemeente die participeert in initiatieven van burgers. Daarmee staat ook een rijke verscheidenheid van die initiatieven op de voorgrond en niet een uniforme aanpak vanuit de gemeente. Dit vraagt een omslag in politiek, bestuurlijk en ambtelijk denken en handelen.

De start van de nieuwe periode staat ook in het teken van een forse financiële taakstelling voor de komende jaren, van ongeveer € 2 miljoen structureel. Daarnaast steekt het college – door het anders uitvoeren van de taken in het kader van de hiervoor genoemde decentralisaties – in op het effectief inzetten van alle hiermee gemoeide budgetten, om zo geld te besparen, ook voor het daarmee overeind kunnen houden van de voorzieningen in de dorpen. Het college gaat het bezuinigingsproces in met als uitgangspunten: een sluitend meerjarenperspectief per 2018, een evenredige verdeling over de interne bedrijfsvoering (belangrijke component: samenwerking Achtkarspelen) en het externe beleid.

Er is zo weinig ruimte voor het maken van nieuw beleid. Deze periode zal dan ook ‘beleidsluw’ zijn. Maar het college blijft alert op de kansen die zich aandienen. En er zullen niet minder bestuurlijke en ambtelijke activiteiten nodig zijn. De hiervoor aangegeven lijn van transformatie en loslaten zal veel inspanning vragen. Dat geldt ook voor de voorbereiding, besluitvorming en uitvoering van de bezuinigingstaakstelling. Er wordt veel bestuurskracht verwacht.

Binnen de aangegeven financiële context zijn voor het college in deze periode belangrijke punten:

1. Een hoofdlijn voor de komende jaren is, dat het college een omslag wil bereiken naar

- het als gemeente meer aansluiten bij en faciliteren van initiatieven in de samenleving in plaats van het zelf als gemeente initiatieven nemen en uitvoeren.
2. Voor het Sociale Domein staat het college voor een efficiënte en gekantelde werkwijze, die veel meer de kracht van de dorpsgemeenschappen benut. De in het kader van de transities te vormen teams zullen daarbij een taak krijgen in de verdeling van de hiermee gemoeide budgetten. Uitgangspunt is verder, dat deze transformatie zal leiden tot een duidelijke besparing in deze periode.
 3. Voor de transities in het Sociaal Domein werkt het college verder de al vastgestelde uitgangspunten voor elk van de transities uit en vult het college deze in 2014 verder in. Met een overgangperiode moet in 2016 alles ‘draaien’.
 4. Het college stimuleert, dat er een goed aanbod en een goede spreiding van onderwijsvoorzieningen in de gemeente blijft. Hierbij is mee het initiatief en de inzet van alle betrokkenen nodig.
 5. Het college richt zich, met het oog op het vervallen van de Wet sociale werkvoorziening (Wsw) per 1 januari 2015, op een goede transformatie van de bestaande structuren in de Wsw naar de nieuwe situatie, met oog voor de mensen om wie het gaat.
 6. Het college blijft invulling geven aan het minimabeleid en ontziet dit beleid in de bezuinigingstaakstelling.
 7. Er wordt naar de mogelijkheden stevig ingezet op de bestrijding van de werkloosheid. Daarbij is vooral de bestrijding van de werkloosheid onder jongeren een speerpunt.
 8. Tytsjerksteradiel blijft zich profileren als duurzame gemeente.
 9. De bestaande Woonvisie en Structuurvisie vormt voor het college in deze periode het uitgangspunt voor het ruimtelijk- en volkshuisvestingsbeleid. Deze visies worden aan het einde van de periode geëvalueerd. Als uitvloeisel hiervan zal het gebied ‘de Warren’ bij Burgum in deze periode de huidige bestemming houden en zullen er ook geen (ontwerp)bestemmingsplannen voor dit gebied in procedure worden gebracht.
 10. Het college zet in op kwaliteitsverbetering en verduurzaming van de bestaande woningvoorraad en voldoende verscheidenheid in woningen.
 11. Het college zorgt voor een goede bereikbaarheid van de gemeente via een adequate mix van digitale, telefonische en fysieke kanalen.

Het college geeft aan in deze periode met volle inzet sturing en invulling te gaan geven aan zijn

bestuurlijke taken, en dat verder:

– *met vertrouwen*

in elkaar en in de partners met wie wordt samengewerkt;

– *met loslaten*

het college kijkt eerst naar eigen initiatief vanuit de samenleving; als voorbeeld worden de in het kader van de transities te vormen teams genoemd, die – binnen vastgestelde kaders – ruimte krijgen om problemen in de uitvoering op te lossen;

– *met een sociaal gezicht*

er is oog voor mensen die het moeilijk hebben;

– *met duidelijkheid*

het college let op heldere besluitvorming en consequente uitvoering. In het collegeprogramma worden vervolgens in de verschillende afzonderlijke programma's de punten aangegeven die het college wil bereiken of een accent wil geven.

1. Algemeen Bestuur

1. Omslag naar het als gemeente meer aansluiten bij en faciliteren van initiatieven in de samenleving. In lijn met deze omslag omvorming van het budget voor burgerparticipatie tot een budget voor initiatieven in het kader van de Kanteling.
2. Goede bereikbaarheid van de gemeente via een adequate mix van digitale, telefonische en fysieke kanalen.
3. Inzet op een kwalitatief goede dienstverlening door de gemeente. Ook m.b.t. de zich ontwikkelende dienstverlening vanuit de teams in het kader van de transities en transformatie in het Sociaal Domein.
4. Samenwerking met Achtkarspelen: inrichting van de organisatie en invulling van de taken van het openbaar lichaam Werkmaatschappij 8KTD volgens het overeengekomen '3c-scenario', in 2015.
5. In de samenwerking met andere gemeenten meer richten op samenwerking op thema's en de daarbij geëigende schaal dan op samenwerking in vaste samenwerkingsverbanden. Deze lijn is ook uitgangspunt bij de gedachtevorming over de toekomst van de Stadsregio Leeuwarden. Oog voor de meerwaarde van ANNO (Agenda Netwerk Noord Oost) en staan voor de in het kader van deze agenda gemaakte afspraken.
6. Alertheid op mogelijkheden voor verdere digitale dienstverlening en kansen ten gevolge van andere ontwikkelingen op het gebied van digitalisering.
7. Nadrukkelijk aandacht voor informatieveiligheid.
8. Oog voor de Europese dimensie in regelgeving en randvoorwaarden en voor de mogelijkheden van 'Europa', ook op het gebied van subsidies.

2. Openbare orde en veiligheid

1. Goed inspelen op de grootschaliger structuren op het gebied van openbare orde, veiligheid en handhaving (Veiligheidsregio Fryslân, de Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing – FUMO en de Politie) en zorgen voor een goede inbreng vanuit de gemeente in de bestuurlijke organen van deze verbanden.
2. Een goede uitvoering van de recente regelgeving op het gebied van de drank en horeca, met daarbij ook een beroep op de verantwoordelijkheid van de ondernemingen zelf.
3. Nadrukkelijker aandacht voor de meer 'sociale' en preventieve beleidsaspecten op het gebied van veiligheid.

3. Infrastructuur

1. Aan het werk met beeldkwaliteitgestuurd beheer van de openbare ruimte. Meer integraal kijken naar de openbare ruimte en meer samen met de burgers optrekken. Ook een

evaluatie van dit nieuwe beheer in deze periode.

2. In het kader van de overdracht van wegen ten gevolge van de aanleg van de Centrale As streven naar een inrichting van deze wegen die zo goed mogelijk past bij de nieuwe, afgewaardeerde schaal.
3. Bij het onderhoud van wegen letten op de kritische grens van een voldoende balans tussen demiddelen voor het onderhoud en de aansprakelijkheidsrisico's.

4 Economische Zaken

1. Alertheid en inspringen op kansen en ontwikkelingen in de gemeente voor bedrijven en instellingen.
2. Een goede facilitering van en dienstverlening aan het bestaande bedrijfsleven en de instellingen in de gemeente.
3. Inzet op het in stand houden van een sterke middenstand in de gemeente, waaronder vitale kernwinkelgebieden in Burgum, Hurdegaryp en Gytsjerk.
4. Evaluatie in het najaar van 2016 van de maatregelen in het kader van het centrummanagement voor Burgum – reclamebelasting en functioneren en draagvlak van het ondernemersfonds.
5. Bij voldoende vraag gefaseerd het bedrijventerrein Garyp-Noard in ontwikkeling brengen.
6. Stimuleren van de aanleg van toekomstzeker internet. Onder andere door de aanleg goed te faciliteren. Hierbij ook inzet op het ontwikkelen van gemeentelijk/regionaal beleid in aanvulling op de provinciale beleidsinitiatieven.
7. Een open oog, in contacten met het bedrijfsleven en de instellingen, bij aanbestedingen en verder in beleid met werkgelegenheidsaspecten, voor mogelijkheden voor mensen met afstand tot de arbeidsmarkt. Het hierbij nauw aan elkaar verbinden van economische en sociale aspecten.
8. Aangrijpen van de kansen die zich voordoen in het kader van de Culturele Hoofdstad 2018, in overleg met de culturele en toeristische sector. Daarbij de gemeente goed voor het voetlicht brengen.

5 Onderwijs

1. Stimuleren, dat er een goed aanbod en een goede spreiding van onderwijsvoorzieningen in de gemeente blijft. Hierbij is mee het initiatief en de inzet van alle betrokkenen nodig.
2. Goed laten verlopen van de overgang van de verantwoordelijkheid voor buitenonderhoud en aanpassing van schoolgebouwen in het primair onderwijs – met ingang van 2015 – naar de schoolbesturen, met ook het bijbehorende budget. En de gevolgen hiervan, ook intern, goed regelen.

6 Welzijn

1. Voor het Sociaal Domein staan voor een efficiënte en gekantelde werkwijze, die veel meer de kracht van de dorpsgemeenschappen gebruikt. Uitgangspunt is verder, dat

deze transformatie zal leiden tot een duidelijke besparing in deze periode. Een en ander werkt gemeentebreed in beleidsonderdelen door en heeft ook uitwerking naar budgetovereenkomsten en subsidievoorwaarden.

2. Uitwerken en verder invullen van de al vastgestelde uitgangspunten voor elk van de transities in het Sociaal Domein, in 2014. 2015 is een overgangsjaar naar 2016, waarin alles zal gaan 'draaien'.
3. Bevorderen van de sociale cohesie in de dorpen en buurten, mee in relatie met de onder 1. en 2. genoemde punten.
4. Inzet, ook met het oog op de taken in het kader van de decentralisaties, op het slim en effectief gebruik van accommodaties voor onderwijs-, sport- en welzijnsvoorzieningen, met uitgeknipte combinaties van functies.

7. Sport

1. Bij de tijd brengen van het zwembad 'De Wetterstins' in Burgum, via een renovatie in 2015.
2. Besluitvorming in 2014 over de aanleg van kunstgrasvoorzieningen voor de voetbalverenigingen in Burgum, in samenhang met de besluitvorming over de meer definitieve inrichting van het AZC-terrein. Met daarbij de voorwaarde, dat verenigingen in de omgeving ook van deze voorziening gebruik kunnen maken.
3. Inzet op kunstgrasvoorzieningen in Hurdegaryp, onder de voorwaarde dat er een goede koppeling kan worden gelegd met andere wenselijke ontwikkelingen in Hurdegaryp en dat verenigingen in de omgeving ook van deze voorziening gebruik kunnen maken.

8. Werk en Bijstand

1. Verder uitwerken en invullen van de al vastgestelde uitgangspunten voor de decentralisatie met betrekking tot de Participatiewet, in 2014.
2. In relatie tot het vervallen van de Wet sociale werkvoorziening en de komst van de Participatiewet (1-1-2015) richten op een goede transformatie van de bestaande structuren naar de nieuwe situatie, met oog voor de mensen om wie het gaat.
3. Invulling blijven geven aan ruimhartig minimabeleid en ontzien van dit beleid in de bezuinigingstaakstelling.
4. Naar de mogelijkheden stevig inzetten op de bestrijding van de werkloosheid. Daarbij is vooral de bestrijding van de werkloosheid onder jongeren een speerpunt.

9. Milieu

1. Blijven profileren van Tytsjerksteradiel als duurzame gemeente. Evaluatie van het beleid in deze periode en eventueel bijstellen ervan, in nieuwe en kansrijke richtingen.
2. Volgen van en goed inspelen op de ontwikkelingen naar het opwaarderen van reststoffen uit de afvalinzameling, in het kader van de 'circulaire economie'.
3. Evaluatie van het lichtbeleid voor open stallen in deze periode. Dan een mogelijke uitbreiding van het lichtbeleid naar andere objecten/gebieden – zoals sportvoorzieningen, reclameuitingen, bebouwde kom – aan de orde stellen.

10. Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

1. Aanhouden van de bestaande Woonvisie en Structuurvisie als uitgangspunt voor het ruimtelijken volkshuisvestingsbeleid. Evaluatie van deze visies aan het einde van de periode. Het gebied 'de Warren' bij Burgum houdt in deze periode de huidige bestemming en er zullen ook geen (ontwerp) bestemmingsplannen voor dit gebied in procedure worden gebracht.
2. Inzet op kwaliteitsverbetering en verduurzaming van de bestaande woningvoorraad en voldoende verscheidenheid in woningen, onder andere via afspraken met WoonFriesland.
3. Inzet in Burgum, Hurdegaryp en Garyp op een forse investering in leefbaarheid via het project 'Kansen in kernen'.
4. Beschermen en versterken van de positie van Burgum als regionaal centrum, via ontwikkelingen als 'Waterfront Burgum', de herinrichting van de Markt en omgeving, en 'Kansen in kernen'.
5. Tot stand brengen in deze periode van een herontwikkeld centrum van Gytsjerk.
6. Werken aan een versterkte positie van Earnewâld, onder andere via het mogelijk maken van ontwikkelingen op grond van het nieuwe bestemmingsplan.
7. Letten op de mogelijkheden voor meer ontwikkelingen op het gebied van natuurbeheer. Uitvoeren van het ecologisch ontwikkelingsplan.

11. Dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering

1. Ingaan van het voor deze periode afgesproken bezuinigingsproces met als uitgangspunten: een sluitend meerjarenperspectief per 2018, een evenredige verdeling over de interne bedrijfsvoering (belangrijke component: samenwerking Achtkarspelen) en het externe beleid.
2. Met adequaat sociaal flankerend beleid begeleiden van de krimp in het aantal arbeidsplaatsen bij de gemeente, een gevolg van de bezuinigingstaakstelling.
3. Inzet, mee in relatie tot de vorming en 'vulling' van de Werkmaatschappij 8KTD, op de ontwikkeling van de 'dragende' ambtelijke organisatie naar een 'netwerkorganisatie', met minder hiërarchische lagen, meer ruimte voor de professionals en minder strakke afbakening van organisatie-eenheden.
4. Bevorderen van een bredere en meer flexibele inzet van de medewerkers, met het zelf verantwoordelijk zijn voor het ontwikkelen en 'onderhoud' van hun professionaliteit. Vragen van een meer externe en procesgerichte instelling van de medewerkers. 5. Inzet op meer evenwicht in de personeelsopbouw van de ambtelijke organisatie, met meer jong talent en gerichte aandacht voor (het aantrekken van) medewerkers met een beperking of met grote afstand tot de arbeidsmarkt.

De uitvoering van de punten uit het collegeprogramma zal, in veel gevallen via een vertaling naar meer operationele beleidsvoorstellen, te volgen zijn in de periodieke beleidsvoortgangsrapportages.

6.2 Eenmalige kosten en opbrengsten

Enmalige kosten	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Programma 1:				
Bijdrage pensioenen wethouders	93	88	84	80
Bijdrage Culturele hoofdstad	38	10	-	-
Programma 3:				
Bijdrage KIK v. en t. Burgum	88	-	-	-
Bijdrage KIK uitvoering Burgum	2.000	-	-	-
Programma 6:				
Bijdrage voor cultuur in de Pleats	10	-	-	-
Programma 9:				
Uitvoering NME taken	17	-	-	-
Programma 11:				
Bijdrage sociaal flankerend beleid	100	-	-	-
Totaal eenmalige kosten	2.346	98	84	80

Enmalige opbrengsten	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Programma 1:				
Bijdrage pensioenen wethouders	93	88	84	80
Bijdrage Culturele hoofdstad	38	10	-	-
Programma 3:				
Bijdrage KIK v. en t. Burgum	88	-	-	-
Bijdrage KIK uitvoering Burgum	2.000	-	-	-
Incidentele winst complex Eastermar	150	-	-	-
Programma 11:				
Bijdrage sociaal flankerend beleid	100	-	-	-
Totaal eenmalige opbrengsten	2.469	98	84	80

6.3 Toelichting wijzigingen BBV

Vernieuwing Besluit Begroting en Verantwoording (BBV)

Er zijn ruim 10 jaar na invoering van het BBV diverse ontwikkelingen die vragen om vernieuwing van het BBV. Zo worden de stukken (begroting en jaarrekening) waarmee de raad het proces van begroting en verantwoording kan sturen voor niet financieel specialisten als te weinig toegankelijk beschouwd. Dit belemmert de mogelijkheden voor veel raadsleden, maar ook voor andere direct betrokkenen, om hier een goede discussie over te voeren.

Bij de invoering van het huidige Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) in 2004 lag de nadruk op het vergroten van de transparantie van het proces van begroting- en verantwoording en het versterken van de positie van raad en provinciale staten. De aanpassingen die met dit besluit werden ingevoerd hebben geleid tot een grotere betrokkenheid van provinciale staten en raad.

Dit is deels gelukt maar kan volgens de in 2014 door de VNG ingestelde adviescommissie, bestaande uit vertegenwoordigers van de VNG, het ministerie van BZK en vertegenwoordigers van gemeenten en provincies, onder leiding van Staf Depla, wethouder van Eindhoven, verder worden verbeterd.

Vervolgens is een stuurgroep ingesteld onder leiding van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, die op basis van het rapport van de adviescommissie met behulp van zeven werkgroepen gewerkt aan een voorstel tot wijziging van het BBV.

Op basis hiervan is een wijzigingsbesluit op 17 maart 2016 geplaatst in het Staatsblad. De wijzigingen uit dit besluit zijn derhalve van toepassing op de voorbereidingen van het begrotingsjaar 2017. Dat betekent dat de begroting voor 2017, die in het kalenderjaar 2016 wordt opgesteld, in overeenstemming moet zijn met de nieuwe regels uit dit wijzigingsbesluit.

De begroting 2017 van onze gemeente is ingericht op basis van de nieuwe voorschriften. De programma's 1 tot en met 10 zijn als zodanig niet gewijzigd, maar in de opbouw van de programma's is wel rekening gehouden met de nieuwe verplichte onderdelen, zoals de verplichte beleidsindicatoren die met ingang van de begroting 2017 moeten worden opgenomen in de programma's.

Voor wat betreft de verschillende wijzigingen naar aanleiding van de invoering van het nieuwe BBV is hieronder per thema nog een nadere toelichting opgenomen

Taakvelden

Voor de indeling in de administratie moet vanaf 2017 de volgende onderverdeling in taakvelden worden opgenomen. Deze taakvelden zijn tevens voor de programmabegroting de specificatie per programma.

De indeling van taakvelden met onderstaande nummering is verplicht en van belang voor de intergemeentelijke vergelijking van informatie. De toedeling van deze taakvelden aan gemeente-eigen programma's, naar aantal en inhoud, is aan de gemeenten zelf. In ons geval is dat de verdeling over onze elf programma's.

0. Bestuur en ondersteuning

- 0.1 Bestuur
- 0.2 Burgerzaken
- 0.3 Beheer overige gebouwen en gronden
- 0.4 Overhead
- 0.5 Treasury
- 0.61 OZB woningen
- 0.62 OZB niet-woningen
- 0.63 Parkeerbelasting
- 0.64 Belastingen overig
- 0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds
- 0.8 Overige baten en lasten
- 0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)
- 0.10 Mutaties reserves
- 0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten

1. Veiligheid

- 1.1 Crisisbeheersing en brandweer
- 1.2 Openbare orde en veiligheid

2. Verkeer, vervoer en waterstaat

- 2.1 Verkeer en vervoer
- 2.2 Parkeren
- 2.3 Recreatieve havens
- 2.4 Economische havens en waterwegen
- 2.5 Openbaar vervoer

3. Economie

- 3.1 Economische ontwikkeling
- 3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur
- 3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen
- 3.4 Economische promotie

4. Onderwijs

- 4.1 Openbaar basisonderwijs
- 4.2 Onderwijshuisvesting
- 4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken

5. Sport, cultuur en recreatie

- 5.1 Sportbeleid en activering
- 5.2 Sportaccommodaties
- 5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie
- 5.4 Musea
- 5.5 Cultureel erfgoed

5.6 Media

5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie

6. Sociaal domein

6.1 Samenkracht en burgerparticipatie

6.2 Wijkteams

6.3 Inkomensregelingen

6.4 Begeleide participatie

6.5 Arbeidsparticipatie

6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)

6.71 Maatwerkdienstverlening 18+

6.72 Maatwerkdienstverlening 18-

6.81 Geëscaleerde zorg 18+

6.82 Geëscaleerde zorg 18-

7. Volksgezondheid en milieu

7.1 Volksgezondheid

7.2 Riolering

7.3 Afval

7.4 Milieubeheer

7.5 Begraafplaatsen en crematoria

8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing

8.1 Ruimtelijke ordening

8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)

8.3 Wonen en bouwen

Overhead

In het nieuwe BBV is het uitgangspunt voor de definitie overhead vastgelegd, dat kosten zoveel mogelijk direct worden toegerekend aan de betreffende taken/activiteiten. Dit betekent dat alle bedrijfskosten die direct verbonden zijn aan activiteiten/taken/producten die gericht zijn op de externe klant, in de betreffende taakvelden moeten worden geregistreerd. De overhead wordt centraal begroot en verantwoord op het overzicht overhead via taakveld 0.4 Overhead. Dit betekent dat er vanaf 2017 sprake is van een voorgeschreven uitwerking van de overhead die afwijkt van de verschillende werkwijzen die gemeenten tot nu toe hanteerden.

In deze nieuwe programmabegroting volgen wij de nieuwe voorschriften. Daarmee ontstaan verschillen in de totaalkosten per programma in de vergelijking tot de kosten van voorgaande jaren. Per programma benoemen wij de beleidsinhoudelijk relevante wijzigingen in vergelijking tot kosten en baten van het vorige jaar expliciet. De herverdelingseffecten die optreden als gevolg van de nieuwe voorschriften van het BBV vallen onder de autonome ontwikkelingen.

-

De nieuwe voorschriften omtrent de overheadkosten zijn terug te brengen tot de volgende gehanteerde uitgangspunten als men naar de gehele organisatie kijkt:

- Directe kosten zoveel mogelijk direct toerekenen aan de betreffende taakvelden.
- Ondersteunende taken zijn niet direct dienstbaar aan de externe klant of het externe product en behoren derhalve tot de overhead. Wanneer deze ondersteunende taken worden uitbesteed, behoren de uitbestedingskosten bedrijfsvoering tot de overhead (bijvoorbeeld uitbesteding salarisadministratie).
- Sturende taken vervuld door hiërarchisch leidinggevenden behoren tot de overhead. De bijbehorende loonkosten behoren ondeelbaar tot de overhead.
- De positionering van een functie binnen de organisatie heeft geen invloed op de beoordeling of er sprake is van overhead.

In de programma's worden alleen de kosten opgenomen die betrekking hebben op het primaire proces. Het centraal begroten van de kosten van overhead betekent dat het niet langer mogelijk is om uit de taakvelden (voorheen de producten) alle tarieven te bepalen. Om deze reden is het van groot belang dat op een andere wijze uit de begroting blijkt hoe de tarieven worden berekend en welke beleidskeuzes bij die berekening zijn gemaakt.

Deze berekening moet vervolgens worden aangevuld met een inhoudelijke toelichting over de totstandkoming van de tarieven en de beleidskeuzes die daaraan ten grondslag liggen. Uit oogpunt van transparantie is in de toelichting op het Wijzigingsbesluit vernieuwing BBV voorgeschreven dat deze toelichting niet alleen op het niveau van de verordeningen moet plaatsvinden, maar ook op een meer gedetailleerd niveau, zijnde de onderliggende hoofdstukken of onderdelen. Ook de mate van kruissubsidiëring tussen de hoofdstukken of onderdelen binnen een verordening en binnen de hoofdstukken of onderdelen moet worden toegelicht.

Opbrengst heffingen

De berekening van de tarieven moet extracomptabel geschieden. De overhead moet daarbij op een consistente wijze worden toegerekend.

Beleidsindicatoren in de programma's

Gemeenten moeten voor het toelichten van de maatschappelijke effecten in de programma's en de programmaverantwoording een landelijke standaardset van beleidsindicatoren hanteren.

Indien de voor een beleidsindicator relevante gegevens niet door de bronhouder kunnen worden verstrekt, moeten wij bij de beleidsindicator opnemen: gegevens niet beschikbaar.

Het doel van het opnemen van de beleidsindicatoren is het leveren van een bijdrage aan de interne sturing door de raad alsmede aan een betere vergelijkbaarheid tussen gemeenten (Stb. 101)

Verbonden partijen

De wijze van verantwoorden van de bijdrage vanuit de gemeente aan een gemeenschappelijke regeling bij de programma's was in het BBV tot en met 2016 niet voorgeschreven. Vanaf de begroting 2017 moet de bijdrage aan de gemeenschappelijke regeling worden opgenomen bij die taakvelden en dus programma's waaraan de verbonden partij bijdraagt.

Deze voorgeschreven splitsing van de bijdrage aan gemeenschappelijke regelingen volgt uit de introductie van de taakvelden in de begroting en het feit dat de beleidsdoelstellingen van de verbonden partijen bij de programma's en dus taakvelden van de gemeente waaraan de verbonden partij bijdraagt moet worden opgenomen.

De splitsing naar taakvelden is voor gemeenschappelijke regelingen vanaf 2018 voorgeschreven. Overigens moeten de BUIG-gelden (bijstandsverlening van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW)) en de lasten van Integratie-uitkering sociaal domein zowel in het huidige BBV als in het BBV vanaf 2017 – ook als er sprake is van een gemeenschappelijke regeling die de taken in delegatie uitvoert – op de takenvelden en het bijhorend programma van het sociale domein worden begroot en verantwoord bij zowel de gemeente als de gemeenschappelijke regeling.

Om de transparantie en vergelijkbaarheid te bevorderen is het van belang dat het uitbesteden van taken aan derden of het onderbrengen van taken bij gemeenschappelijke regelingen op een éénduidige wijze plaatsvindt. Bij de verantwoording van baten en lasten tussen gemeenschappelijke regelingen en gemeenten staan daarom de volgende uitgangspunten centraal:

- De gemeenschappelijke regelingen verantwoorden de direct aan taakvelden toe te rekenen kosten op de taakvelden en de overheadkosten worden op het taakveld Overhead verantwoord.
- De gemeenschappelijke regelingen splitsen de bijdragen (baten) van de deelnemers niet in de directe taakvelden enerzijds en het taakveld Overhead anderzijds.
- De gemeenschappelijke regelingen verantwoorden de bijdragen van de deelnemers onder de baten bij de taakvelden. Wanneer dit meerdere taakvelden zijn, wordt de bijdrage van de deelnemers op basis van intern vastgestelde criteria verdeeld over de taakvelden.
- Om de vergelijkbaarheid tussen de gemeenten te bevorderen worden de kosten bij de gemeenten op de taakvelden verantwoord.

De gemeenten verantwoorden de bijdragen aan de gemeenschappelijke regeling als directe kosten op de betreffende taakvelden. Wanneer dit meerdere taakvelden zijn, wordt de verdeling op basis van een specificatie van de gemeenschappelijke regeling toegepast. Deze splitsing heeft de gemeenschappelijke regeling immers beschikbaar omdat de gemeenschappelijke regeling op basis van intern vastgestelde criteria de kosten zelf verdeelt over de bij de gemeenschappelijke regeling van toepassing zijnde taakvelden. De bijdrage dient gedeeltelijk ook ter dekking van de overheadkosten die binnen de gemeenschappelijke regeling worden gemaakt. Achtergrond van dit uitgangspunt is dat:

- Wanneer wordt uitbesteed bij een ander type verbonden partij (BV of stichting), dan wordt de splitsing tussen directe taken en overhead ook niet gemaakt;
- In het geval van uitbesteding heeft de gemeente zelf ook feitelijk minder overhead. De lasten van uitbesteding leiden tot hogere lasten op het betreffende taakveld en lagere lasten op overhead;
- Inzicht in overhead wordt door de gemeenschappelijke regeling gegeven; gemeenten kunnen daar via hun vertegenwoordiger binnen de gemeenschappelijke regeling op sturen.

Rente

Bij de wijzigingen van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) en de invoering van de Vennootschapsbelasting (VPB) voor de lagere overheden is de toerekening van rente een belangrijk aandachtspunt. Hoe met de rente moet worden omgegaan bij de grondexploitatie staat beschreven in de notitie grondexploitatie en is hieronder weergegeven.

In de notitie Rente 2017 wordt ingegaan op de verwerking van de rentelasten en -baten in de begroting en jaarstukken. Doelstelling van deze notitie is het bevorderen van een eenduidige handelwijze met betrekking tot rente door gemeenten (harmonisering), stimuleren dat gemeenten de (verwachte) werkelijke rentelasten opnemen in de begroting en de jaarstukken en het eenduidig inzichtelijk maken van de wijze waarop de gemeenten met rente zijn omgegaan (transparantie).

Benadrukt wordt dat de wettelijke bepalingen, die in het Wijzigingsbesluit vernieuwing BBV zijn opgenomen inzake rente, verplicht moeten worden toegepast vanaf de begroting 2017. Zo moet de rente vanaf 2017 worden toegerekend aan de taakvelden, zoals is voorgeschreven in het wijzigingsbesluit.

Tevens wordt benadrukt dat de wijzigingen in de rentetoerekening bij grondexploitatie reeds vanaf 2016 gelden en dus ook over 2017 verplicht van toepassing zijn.

Bij rente is ook de wet Financiering decentrale overheden (Fido) met onder andere regelgeving over de kasgeldlimiet en renterisiconorm van belang.

Het aantrekken en verstrekken van een lening betreft een treasury activiteit. De met deze activiteit gepaarde rentelasten en rentebaten behoren op het taakveld Treasury. Indien een lening specifiek is aangetrokken voor een project of (door)verstrekking (één op één doorlening), is sprake van projectfinanciering.

Als er wel een rentevergoeding over het eigen vermogen en/of de voorzieningen wordt berekend, dan is deze vergoeding maximaal het rentepercentage dat is gebaseerd op het gewogen samenstel van de (bruto) externe rentelasten over het totaal van de lang en kort aangetrokken financieringsmiddelen.

De omslagrente wordt berekend door de aan de taakvelden toe te rekenen rente (in Euro's) te delen door de boekwaarde per 1 januari van de vaste activa die integraal zijn gefinancierd. De omslagrente moet vervolgens op consistente en eenduidige wijze worden toegerekend aan de individuele activa. Het is niet toegestaan om per investering of taakveld te differentiëren in het toe te rekenen rentepercentage.

Het bij de begroting (voor)gecalculeerde omslagrentepercentage mag binnen een marge van 0,5% worden afgerond.

Indien de werkelijke rentelasten in Euro's die over een jaar aan taakvelden hadden moeten worden doorbelast afwijken van de rentelasten in Euro's die op basis van de voorgerecalculeerde renteomslag aan de taakvelden zijn toegerekend, dan kan de gemeente besluiten tot correctie. Correctie wordt verplicht gesteld indien deze afwijking groter is dan 25%.

Het toerekenen van rente aan de taakvelden vindt plaats via het taakveld Treasury. Hiertoe worden alle rentelasten en rentebaten in eerste instantie op het taakveld Treasury geboekt. Dit geldt ook voor de rentelasten en -baten van projectfinanciering.

Grondexploitatie

De notitie Grondexploitatie bevat een aantal uitgangspunten waar gemeenten rekening mee moeten houden in de berekeningen ten aanzien van de grondexploitatie. De belangrijkste hiervan zijn hieronder aangegeven.

Het startpunt van een Bouwgrond in exploitatie (BIE) is het raadsbesluit met de vaststelling van het grondexploitatiecomplex, inclusief grondexploitatiebegroting. Vanaf dat moment wordt de BIE geopend en kunnen kosten worden geactiveerd en bijgeschreven op de voorraadpositie op de balans.

Om de risico's die samenhangen met zeer lang lopende projecten te beperken mag de looptijd van een grondexploitatiecomplex maximaal 10 jaar bedragen.

Deze 10 jaar dient te worden gehanteerd als richttermijn, die voortschrijdend moet worden gezien en waar alleen gemotiveerd van kan worden afgeweken. Een gemotiveerde afwijking houdt in dat deze motivatie is geautoriseerd door de raad en verantwoord in de begroting en de jaarstukken.

De motivatie moet tevens zijn voorzien van risico-beperkende beheersmaatregelen die de gemeente heeft genomen om de onzekerheden en risico's die gepaard gaan met de langere looptijd te mitigeren.

Jaarlijks zal een herziening van de grondexploitatiebegroting moeten plaatsvinden. Een actualisatie van het grondexploitatiecomplex en de grondexploitatiebegroting met planinhoudelijke wijzigingen, danwel autonome wijzigingen met materiële financiële gevolgen, moet opnieuw door de raad worden vastgesteld.

Voor wat betreft de methode van rentetoerekening is het zo dat alleen de rente over het vreemd vermogen mag worden toegerekend en geen rente over het eigen vermogen.

De toegestane toe te rekenen rente aan BIE moet worden gebaseerd op de daadwerkelijk te betalen rente over het vreemd vermogen en betreft een gewogen gemiddeld rentepercentage van de bestaande leningenportefeuille van de gemeente, naar verhouding vreemd vermogen/totaal vermogen, indien geen sprake is van projectfinanciering;

Indien de gemeente geen externe financiering heeft, dan wordt geen rente toegerekend aan BIE.

De rente aan BIE wordt toegerekend over de boekwaarde van de BIE per 1 januari van het betreffende boekjaar. Dit wordt per grondexploitatiecomplex (kortweg grex) berekend.

6.4 Beleidsindicatoren BBV

Basisset Beleidsindicatoren BBV

Taakveld: 0. Bestuur en ondersteuning		Programma 01 Algemeen bestuur		
Indicator	Eenheid	Meting	(Refertejaar)	

Taakveld: 1. Veiligheid		Programma 02 Openbare orde en veiligheid		
Indicator	Eenheid	Meting	(Refertejaar)	

Diefstal uit woning per 1.000 inwoners <i>Het aantal diefstallen uit woningen, per 1.000 inwoners.</i>	aantal	1,7	(2015)	
---	--------	-----	--------	--

Geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners <i>Het aantal geweldsmisdrijven, per 1.000 inwoners. Voorbeelden van geweldsmisdrijven zijn seksuele misdrijven, levensdelicten zoals moord en doodslag en dood en lichamelijk letsel door schuld (bedreiging, mishandeling, etc.).</i>	aantal	3,0	(2015)	
---	--------	-----	--------	--

Hardekern jongeren <i>Het aantal hardekern jongeren, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 12–24 jaar.</i>	aantal	0,2	(2014)	
--	--------	-----	--------	--

Vernieling en beschadiging per 1.000 inwoners <i>Het aantal vernielingen en beschadigingen, per 1.000 inwoners.</i>	aantal	3,6	(2015)	
--	--------	-----	--------	--

Verwijzingen Halt <i>Het aantal verwijzingen naar Halt, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 12–17 jaar.</i>	aantal	47,4	(2014)	
---	--------	------	--------	--

Winkeldiefstal per 1.000 inwoners <i>Het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners.</i>	aantal	1,1	(2015)	
--	--------	-----	--------	--

Taakveld: 2. Verkeer en vervoer		Programma 02 Openbare orde en veiligheid		
Indicator	Eenheid	Meting	(Refertejaar)	

Ziekenhuisopname nav verkeersongeval met een motorvoertuig <i>Ziekenhuisopname nav verkeersongeval met een motorvoertuig als aandeel van het totaal aantal ongevallen die leiden tot ziekenhuisopnamen.</i>	%	7,0	(2014)	
--	---	-----	--------	--

Ziekenhuisopname nav vervoersongeval met een fietser <i>Ziekenhuisopname nav vervoersongeval met een fietser als aandeel van het totaal aantal ongevallen die leiden tot ziekenhuisopnamen.</i>	%	11,0	(2014)	
--	---	------	--------	--

Taakveld: 3. Economie		Programma 04 Economische zaken		
Indicator	Eenheid	Meting	(Refertejaar)	

Bruto gemeentelijk product (verwacht/gemeten) <i>Bruto gemeentelijk product (BGP) is het product van de toegevoegde waarde per baan en het aantal banen in een gemeente. De verhoudingswaarde tussen verwacht BGP en gemeten BGP geeft aan of er boven verwachting (<100) of beneden verwachting (>100) wordt geproduceerd.</i>	verhouding	122,0	(2013)	
--	------------	-------	--------	--

Funciemenging	%	41,1	(2015)	
---------------	---	------	--------	--

De functiemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.

Vestigingen aantal 124,5 (2015)

Het aantal vestigingen van bedrijven, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15–64 jaar.

Taakveld: 4. Onderwijs **Programma 05 Onderwijs**

Indicator **Eenheid** **Meting** **(Refertejaar)**

Relatief verzuim aantal 37,0 (2014)

Het aantal leerplichtigen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is, per 1.000 leerlingen.

Voortijdige schoolverlaters totaal (VO + MBO) % 2,7 (2012)

Het percentage van het totaal aantal leerlingen (12 – 23 jaar) dat voortijdig, dat wil zeggen zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat.

Absoluut verzuim aantal 1,0 (2014)

Het aantal leerplichtigen dat niet staat ingeschreven op een school, per 1.000 leerlingen.

Taakveld: 5. Sport, cultuur en recreatie **Programma 07 Sport**

Indicator **Eenheid** **Meting** **(Refertejaar)**

Niet-sporters % 54,4 (2014)

Het percentage inwoners dat niet sport ten opzichte van het totaal aantal inwoners.

Taakveld: 6. Sociaal domein **Programma 06 Welzijn**

Indicator **Eenheid** **Meting** **(Refertejaar)**

Wmo-cliënten met een maatwerkarrangement aantal 460,0 (2015)

Een maatwerkarrangement is een vorm van specialistische ondersteuning binnen het kader van de Wmo. Voor de Wmo gegevens geldt dat het referentiegemiddelde gebaseerd is op 180 deelnemende gemeenten.

% kinderen in uitkeringsgezin % 3,4 (2012)

Het percentage kinderen tot 18 jaar dat in een gezin leeft dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen.

% achterstandsleerlingen % 5,3 (2012)

Het percentage leerlingen (4–12 jaar) in het primair onderwijs dat kans heeft op een leerachterstand.

% werkloze jongeren % 1,6 (2012)

Het percentage werkloze jongeren (16–22 jaar).

Banen aantal 484,7 (2015)

Het aantal banen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15–64 jaar.

Netto arbeidsparticipatie % 124,5 (2015)

Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking.

Bijstandsuitkeringen aantal 287,7 (2015)

Het aantal personen met een bijstandsuitkering, per 10.000 inwoners.

Lopende re-integratievoorzieningen aantal 466,3 (2015)

Het aantal re-integratievoorzieningen, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 15–64 jaar

Jongeren met delict voor rechter % 1,6 (2012)

Het percentage jongeren (12–21 jaar) dat met een delict voor de rechter is verschenen.

Jongeren met jeugdhulp % 10,9 (2015)

Het percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp ten opzicht van alle jongeren tot 18 jaar.

Jongeren met jeugdreclassering % 12,8 (2015)

Het percentage jongeren (12–22 jaar) met een jeugdreclasseringsmaatregel ten opzichte van alle jongeren (12–22 jaar).

Jongeren met jeugdbescherming % 1,6 (2015)

Het percentage jongeren tot 18 jaar met een jeugdbeschermingsmaatregel ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar.

Taakveld: 7. Volksgezondheid en Milieu Programma 09 Milieu

Indicator Eenheid Meting (Refertejaar)

Fijn huishoudelijk restafval kg 174,0 (2014)

De hoeveelheid restafval per bewoner per jaar (kg)

Hernieuwbare elektriciteit % 3,7 (2014)

Hernieuwbare elektriciteit is elektriciteit die is opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa.

Taakveld: 8. Volksgezondheid, Ruimtelijke Ordening en Stedelijke Vernieuwing (Vhrosv) Programma 10 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

Indicator Eenheid Meting (Refertejaar)

Demografische druk % 64,1 (2016)

De som van het aantal personen van 0 tot 15 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 15 tot 65 jaar.

Woonlasten éénpersoonshuishouden euro 671,0 (2016)

Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten (OZB, Afvalstoffenheffing, Rioolheffing).

Woonlasten meerpersoonshuishouden euro 741,0 (2016)

Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten (OZB, Afvalstoffenheffing, Rioolheffing).

WOZ-waarde woningen euro 183,0 (2016)

De gemiddelde WOZ waarde van woningen.

Nieuwbouw woningen aantal 1,7 (2013)

Het aantal nieuwbouwwoningen, per 1.000 woningen.

6.5 Lastenplaatje burger 2012-2017

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
EPH						
OZB eigenaren	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -
Afvalstoffenheffing	€ 129,60	€ 123,00	€ 124,80	€ 120,00	€ 121,20	€ 130,20
Rioolheffing gebruikers	€ 54,60	€ 91,20	€ 94,20	€ 97,20	€ 99,60	€ 102,60
Totaal	€ 184,20	€ 214,20	€ 219,00	€ 217,20	€ 220,80	€ 232,80
Afvalstoffenheffing						
stijging/daling per jaar in € t.o.v. vorig jaar		€ 6,60-	€ 1,80	€ 4,80-	€ 1,20	€ 9,00
stijging/daling cumulatief t.o.v. 2012		€ 6,60-	€ 4,80-	€ 9,60-	€ 8,40-	€ 0,60
Rioolheffing gebruikers						
stijging/daling per jaar in € t.o.v. vorig jaar		€ 36,60	€ 3,00	€ 3,00	€ 2,40	€ 3,00
stijging/daling cumulatief t.o.v. 2012		€ 36,60	€ 39,60	€ 42,60	€ 45,00	€ 48,00
Totale lasten:						
stijging/daling per jaar in € t.o.v. vorig jaar		€ 30,00	€ 4,80	€ 1,80-	€ 3,60	€ 12,00
stijging/daling cumulatief t.o.v. 2012		€ 30,00	€ 34,80	€ 33,00	€ 36,60	€ 48,60
Relatieve totale lasten stijging in %		16%	19%	18%	20%	26%

Rijteshuis / huurder	2012	2013	2014	2015	2016	2017
MPH						
OZB eigenaren					€ -	€ -
Afvalstoffenheffing	€ 185,40	€ 175,80	€ 178,20	€ 171,60	€ 172,80	€ 185,40
Rioolheffing gebruikers	€ 78,00	€ 108,60	€ 112,20	€ 115,80	€ 118,80	€ 122,40
Totaal	€ 263,40	€ 284,40	€ 290,40	€ 287,40	€ 291,60	€ 307,80
Afvalstoffenheffing						
stijging/daling per jaar in € t.o.v. vorig jaar		€ 9,60-	€ 2,40	€ 6,60-	€ 1,20	€ 12,60
stijging/daling cumulatief t.o.v. 2012		€ 9,60-	€ 7,20-	€ 13,80-	€ 12,60-	€ -
Rioolheffing gebruikers						
stijging/daling per jaar in € t.o.v. vorig jaar		€ 30,60	€ 3,60	€ 3,60	€ 3,00	€ 3,60
stijging/daling cumulatief t.o.v. 2012		€ 30,60	€ 34,20	€ 37,80	€ 40,80	€ 44,40
Totale lasten:						
stijging/daling per jaar in € t.o.v. vorig jaar		€ 21,00	€ 6,00	€ 3,00-	€ 4,20	€ 16,20
stijging/daling cumulatief t.o.v. 2012		€ 21,00	€ 27,00	€ 24,00	€ 28,20	€ 44,40
Relatieve totale lasten stijging in %		11%	15%	13%	15%	24%

Twee onder één kap / eigenaar-bewoner MPH	2012	2013	2014	2015	2016	2017
OZB eigenaren	€ 298,18	€ 316,97	€ 333,45	€ 338,11	€ 340,64	€ 342,34
Afvalstoffenheffing	€ 185,40	€ 175,80	€ 178,20	€ 171,60	€ 172,80	€ 185,40
Rioolheffing	€ 78,00	€ 108,60	€ 112,20	€ 115,80	€ 177,60	€ 183,00
Totaal	€ 561,58	€ 601,37	€ 623,85	€ 625,51	€ 691,04	€ 710,74
OZB eigenaren						
stijging/daling per jaar in € t.o.v. vorig jaar		€ 18,79	€ 16,48	€ 4,66	€ 2,53	€ 1,70
stijging/daling cumulatief t.o.v. 2012		€ 18,79	€ 35,27	€ 39,93	€ 42,46	€ 44,16
Afvalstoffenheffing						
stijging/daling per jaar in € t.o.v. vorig jaar		€ 9,60-	€ 2,40	€ 6,60-	€ 1,20	€ 12,60
stijging/daling cumulatief t.o.v. 2012		€ 9,60-	€ 7,20-	€ 13,80-	€ 12,60-	€ -
Rioolheffing gebruikers						
stijging/daling per jaar in € t.o.v. vorig jaar		€ 30,60	€ 3,60	€ 3,60	€ 61,80	€ 5,40
stijging/daling cumulatief t.o.v. 2012		€ 30,60	€ 34,20	€ 37,80	€ 99,60	€ 105,00
Totale lasten:						
stijging/daling per jaar in € t.o.v. vorig jaar		€ 39,79	€ 22,48	€ 1,66	€ 65,53	€ 19,70
stijging/daling cumulatief t.o.v. 2012		€ 39,79	€ 62,27	€ 63,93	€ 129,46	€ 149,16
Relatieve totale lasten stijging in %		7%	11%	11%	23%	27%

Vrijstaand / eigenaar-bewoner	2012	2013	2014	2015	2016	2017
MPH						
OZB eigenaren	€ 559,09	€ 594,31	€ 625,22	€ 633,95	€ 638,70	€ 641,89
Afvalstoffenheffing	€ 185,40	€ 175,80	€ 178,20	€ 171,60	€ 172,80	€ 185,40
Rioolheffing	€ 78,00	€ 108,60	€ 112,20	€ 115,80	€ 177,60	€ 183,00
Totaal	€ 822,49	€ 878,71	€ 915,62	€ 921,35	€ 989,10	€ 1.010,29
OZB eigenaren						
stijging/daling per jaar in € t.o.v. vorig jaar		€ 35,22	€ 30,90	€ 8,74	€ 4,75	€ 3,19
stijging/daling cumulatief t.o.v. 2012		€ 35,22	€ 66,13	€ 74,86	€ 79,61	€ 82,80
Afvalstoffenheffing						
stijging/daling per jaar in € t.o.v. vorig jaar		€ 9,60-	€ 2,40	€ 6,60-	€ 1,20	€ 12,60
stijging/daling cumulatief t.o.v. 2012		€ 9,60-	€ 7,20-	€ 13,80-	€ 12,60-	€ -
Rioolheffing gebruikers						
stijging/daling per jaar in € t.o.v. vorig jaar		€ 30,60	€ 3,60	€ 3,60	€ 61,80	€ 5,40
stijging/daling cumulatief t.o.v. 2012		€ 30,60	€ 34,20	€ 37,80	€ 99,60	€ 105,00
Totale lasten:						
stijging/daling per jaar in € t.o.v. vorig jaar		€ 56,22	€ 36,90	€ 5,74	€ 67,75	€ 21,19
stijging/daling cumulatief t.o.v. 2012		€ 56,22	€ 93,13	€ 98,86	€ 166,61	€ 187,80
Relatieve totale lasten stijging in %		10%	17%	18%	30%	33%